

ԷՌՆԵՍ ՅԵՄԻՆԳՈՒԵՅ

Ծերուկներն ու ծովը

«ՄՆՏԱՐԵՍ»
ԵՐԵՎԱՆ 2008

ՆՏԴ 820(73)
ԳՄԴ 84.7 ԱՄՆ
Ն 502

Նեմինգուեյ Էռնեստ

Ն 502 Ծերունին ու ծովը: Վիպակ:/Էռնեստ Նեմինգուեյ.- Եր.:
«Անւարեն», 2008. – 80 էջ:

«Ծերունին ու ծովը» վիպակն առաջին անգամ լույս է տեսել 1952 թվականին: Այն դարձավ Նեմինգուեյի ստեղծագործության հանրագումարը: Նեղինակն արժանացել է Նոբելյան մրցանակի, իսկ վիպակը նկարահանվել է էկրանի համար:

ԵՊՀ գրադարան

SU0207084

230868

ԳՄԴ 84.7 ԱՄՆ

ISBN 978-9939-51-014-9

©«Անւարեն», 2008 թ.

ԵՊՀ Անվան Ս. Մարկոսյանի Գրադարան
Sarkis and Marie Iskarian Library of YSU
Библиотека ЕГУ им.Саркиса и Марк Исхарианов

Ծերունին իր նավակով, բոլորովին մենակ, ձուկ էր որսում Գոլֆսթրիմում: Ութսունչորս օր էր, ինչ նա ծով էր դուրս գալիս ու ո՛չ մի ձուկ չէր բռնում: Սկզբում՝ քառասուն օր, նրա հետք էր լինում մի փղա: Բայց որովհետև ամեն օր վերադառնում էր առանց որսի, փղայի ծնողներն էլ ասացին նրան, որ ծերուկը հիմա արդեն անկասկած *salao* է, այսինքն՝ «ամենաձախորդ մարդը», և հրամայեցին ծով դուրս գալ մի ուրիշ նավակով, որը իսկապես երեք լավ ձուկ բերեց հենց առաջին շաբաթը: Սրտի ցավով էր փղան փեսնում, թե ինչպես ծերունին ամեն օր ձեռնունայն է վերադառնում, և ափ էր գնում, որպեսզի օգնի նրան փուն փանելու պարանները կամ կեռածողը, հարպունն ու կայմի շուրջը փաթաթված առագաստը: Առագաստը ամբողջովին կարկաւրված էր պարկերի կտորփանքով և փաթաթված վիճակում թվում էր ջախջախված գնդի դրոշ:

Ծերունին նիհար էր ու հյուծված, ծոծրակն ակոսված էր խոր կնճիռներով, իսկ այտերը ծածկված էին մաշկային անվնաս քաղցկեղի թուխ բծերով, որ առաջ են բերում արևադարձային ծովի հարթության մեջ արտացոլված արևի ճառագայթները: Այդ բծերը այտերի վրայով իջնում-հասնում էին վզին, ձեռքերի վրա երևում էին խոր սպիներ, որ պարանն էր առաջացրել խոշոր ձուկ հանելու ժամանակ: (Բայց նոր սպիներ չկային, եղածները հին էին՝ վաղուց անջուր անապատի ճաքերի նման:)

Շին էր նրա ամեն ինչը, բացի աչքերից, իսկ աչքերի գույնը նման էր ծովին. աննկուն մարդու ուրախ աչքեր էին դրանք:

– Սանսրյա՛գո,– ասաց փղան նրան, երբ երկուսով վեր էին բարձրանում ծովափից, որպեղ ցցից կապված էր նավակը,– հիմա ես նորից կարող եմ քեզ հեկո ծով դուրս գալ։ Մենք արդեն մի քիչ փող ենք վաստակել։

Ծերունին ձկնորսություն էր սովորեցնում փղային, և փղան էլ սիրում էր նրան։

– Ո՛չ,– ասաց ծերուկը,– դու բախտավոր նավակ ես ընկել. այդպեղ էլ կաց։

– Իսկ հիշո՞ւմ ես, թե ինչպես մի անգամ, ութսունյոթ օր շարունակ գնում էիր ծով ու ոչինչ չէիր բռնում, բայց հեկո էլ երեք շաբաթ իրար ետևից մի-մի խոշոր ձուկ էինք բերում...

– Նիշում եմ,– ասաց ծերունին,– ես գիտեմ, որ դու հեռացար ինձնից ոչ թե նրա համար, որ չէիր հավաքում։

– Նայրս ստիպեց, իսկ ես դեռ փղա եմ և պետք է հնազանդվեմ։

– Գիտեմ,– ասաց ծերունին,– հապա ինչպե՛ս։

– Նա այնքան էլ չի հավաքում։

– Այո՛,– ասաց ծերունին։– Իսկ մենք հավաքում ենք, այնպես չէ՛։

– Իհարկե։ Ուզո՞ւմ ես քեզ զարեջուր հրամցնեմ Տեռասում, իսկ հեկո պարանները կտանենք փուն։

– Ինչո՞ւ և չէ,– ասաց ծերունին,– քանի որ ձկնորսն է հրամցնում ձկնորսին...

Նրանք նստեցին Տեռասում. ձկնորսներից շաբերը ծիծաղում էին ծերունու վրա, բայց նա չէր նեղանում նրանցից։ Ավելի փարիքոք ձկնորսները փխրությամբ էին նայում նրան, սակայն ցույց չէին տալիս և բարեկիրթ զրուցում էին հոսանքի մասին կամ թե ինչ խորությամբ էին գցել կարթը, ինչպես է եղանակը, և ինչ էին փեսել ծովում։ Նրանք, ում բախտն այդ օրը բանել էր, արդեն վերադարձել էին որսից, մաքրել էին իրենց մառլինների փորոտիքները և երկու փախարակի լայնքով դարսած ու ամեն մի փախարակի ծայրից երկերկու հոգի բռնած՝ ձուկը փոխադրում էին պահեստ, որպեղից սառնարան-վազոնով պետք է տանեին Նավանայի շուկան։ Այն ձկնորսները, որոնց բռնածը շնաձուկ էր, իրենց որսը հանձնել էին ծովածոցի մյուս կողմը գտնվող շնաձկների մշակման գործարանին. այդպեղ դրանց մարմինները կախել էին ճախարակավոր կեռերից,

հանել լյարդը, կտրել լողաթևերը, քերթել կաշին ու միսը բարակ շերտերով կտրատել՝ աղ դնելու համար:

Երբ քամին փչում էր արևելքից, բերում էր շնաձկների գործառանի գարշահոտը, բայց այսօր համարյա թե հոտ չէր զգացվում, որովհետև փչում էր հյուսիսային քամին, հետո դա էլ դադարեց, այնպես որ Տեռասում արև կար ու հաճելի էր:

– Սանդյա՛գո...,– ասաց փղան:

– Շը՛,– արձագանքեց ծերունին: Նա նայում էր գարեջրով լի իր բաժակին ու հիշում վաղուց անցած-գնացած օրերը:

– Թույլ կտա՛ս վաղվա համար սարդին բռնեմ քեզ:

– Չարժե՛ք, ավելի լավ է բեյսբոլ խաղաւ: Ես դեռ ինքս կարող եմ թիավարել, Ռոջելիոն էլ ուռկան կզցի:

– Չէ՛, ավելի լավ է ես անեմ: Եթե ես չեմ կարող քեզ հետ ծուկ որսալ, թող գոնե մի որևէ բանով օգնեմ քեզ:

– Բայց չէ՛ որ գարեջուր հրամցրիր,– ասաց ծերունին:– Դու արդեն հասած փղամարդ ես:

– Քանի՞ փարեկան էի ես, երբ դու առաջին անգամ ծով փարար ինձ:

– Տինգ, ու քիչ մնաց խեղդվեիր, երբ ես բոլորովին ողջ ծուկ քաշեցի նավակ, ու մազ մնաց, որ նա ամեն ինչ փշուր-փշուր աներ, հիշո՛ւմ ես:

– Հիշում եմ, թե ինչպես էր նա պոչը խփում ու վերջը նստարանը ջարդեց, դու էլ կոպալով շրախկ-շրախկ ծեծում էիր նրան: Հիշում եմ, որ դու ինձ շարքեցիր նավացողուկը, որտեղ թաց պարանների կույտն էր. նավակն ամբողջովին ցնցվում էր, իսկ քո կոպալը շրխկում, ասես ծառ էին կոտրում, և ամեն կողմից արյան քաղցրավուն հոտ էր գալիս:

– Իսկապես հիշո՛ւմ ես այդ ամենը, թե՛ ես եմ հետո պատմել քեզ:

– Հիշում եմ ամեն ինչ առաջին իսկ օրից, երբ դու ինձ փարար ծով:

Ծերունին նայեց փղային արևից բորբոքված, վստահող ու սիրազեղ աչքերով:

– Եթե դու իմ փղան լինեիր, ես քեզ անպայման հետս կտանեի ծով. բայց դու հայր ու մայր ունես և բախտավոր նավակ ես ընկել:

– Այնուամենայնիվ, ես գնամ սարդին բռնեմ: Ես գիտեմ, թե որ-
պեղ կարելի է չորս հափ մանր ձկնիկ գտնել խայծի համար:

– Այսօրվա իմ տարածները դեռ չեն փչացել. դրել եմ աղի տու-
փի մեջ:

– Ես քեզ համար չորս հափ թարմը կճարեմ:

– Մի հափ,– առարկեց ծերունին:– Առանց այդ էլ նա ոչ հույսն
էր կորույմ, ոչ ապագայի հավաքը, բայց այսօր ամրանում էին
դրանք նրա սրտում, ասես ծովից թարմ քամի էր փչել:]

– Երկու հափ,– ասաց տղան:

– Լավ, երկու հափ,– համաձայնեց ծերունին:– Իսկ դու պարա-
հաքար հո չե՞ս թռցրել դրանք:

– Կթռցնեի, եթե կարիք լիներ: Բայց սրանք փողով եմ գնել:

– Ծնորհակալ եմ,– ասաց ծերունին: Նա շարք պարզասիրտ
մարդ էր, որպեսզի մտածեր, թե հեգույությունը երբ էր համակել իրեն:
[Բայց գիտեր, որ հեգույությունը եկել է և իր հեփ ո՛չ ամոթ է բերել, ո՛չ էլ
մարդկային արժանապարվության կորուստ:]

– Եթե հոսանքը չփոխվի, վաղը լավ օր կլինի,– ասաց ծերունին:

– Դու որսեր՞դ ես կարթերդ գցելու:

– Ինչքան կարելի է՝ ափից հեռու, ու կվերադառնամ, երբ քա-
մին փոխվի: Կգնամ մուրճուկուսին:

– Իմ վարպետին էլ համոզեմ՝ ինչքան կարելի է ափից հեռու
գնանք: Թե շարք մեծ ձուկ ընկնի ձեռքդ, կօգնենք քեզ:

– Զոնը չի սիրում ափից շարք հեռանալ:

– Այո՛,– ասաց տղան:– Բայց ես արդեն կգտնեմ այնպիսի բան,
որ նա չի կարող տեսնել, ա՛յ, ասենք՝ ծովորորներ: Այդ ժամանակ
հնարավոր կլինի համոզել նրան, որ ավելի հեռու գնանք՝ ոսկեգույն
թյունիկ բռնելու:

– Մի՞թե այդքան վախ եմ տեսնում նրա աչքերը:

– Նամարյա բոլորովին կուրացել է:

– Զարմանալի է: Չէ՞ որ նա երբեք կրիա բռնելու չի գնացել:
Ամենից ավելի դրանցից են կուրանում:

– Բայց դուք քանի՞ տարի գնացել ես Մժեղների՝ ափ կրիա
որսալու, այնինչ քո աչքերը շարք լավ են:

– Ես արտասովոր ծերունի եմ:

– Իսկ ուժդ կպարի՞, թե շարք մեծ ձուկ ընկնի ձեռքդ:

– Կարծում եմ կապարի: Կարևորը հմտությունն է:

– Ե՛կ պարանները փանենք փուն, իսկ հեփո կվերցնեմ ուռկանը ու կգնամ սարդին բռնելու:

Նրանք թոկասարքը հանեցին նավակից: Ծերունին ուսին դրած փանում էր կայմը, իսկ փղան՝ պիրկ հյուսված թխագույն կարթաթելի կծիկների արկղը, կարթածողը և կոթավոր հարպունը: Խայծի արկղը մնաց նավախելում, հեփոն էլ այն մահակը, որով շշմեցնում են խոշոր ձկան, երբ ջրի երես են քաշում: Հագիվ թե որևէ մեկը մտածեր կողոպտել ծերունուն, բայց ավելի լավ էր առագաստն ու ծանր պարանները փանել փուն, որպեսզի ցողից չխոնավանան: Ու թեև ծերունին վստահ էր, որ փեղացիներից ոչ մեկը աչք չի փնկի իր ունեցվածքին, բայց և այնպես գերադասում էր փորձանքից հեռու պահել կարթածողը, ասենք և հարպունը:

Նրանք ճանապարհով բարձրացան ծերունու խրճիթը ու մտան լայն բացված դռնից ներս: Ծերունին կայմն ու վրան փաթաթված առագաստը հենեց պարին, փղան էլ պարանները դարսեց դրա մոտ: Կայմը գրեթե նույնքան երկար էր, որքան խրճիթը, որ շինված էր այդ վայրում guano կոչվող արքայական արմավենու փերեններից: Խրճիթում կար մի մահճակալ, սեղան ու աթոռ, իսկ հողե հափակին՝ թոնրանման մի փոս, փայտածուխով կերակուր եփելու համար: Մամլած, թելիկավոր փերեններից շինված թխագույն պարերը զարդարված էին Քրիստոսի Սրբի ու Կոբրենի աստվածածնի յուղափիպ գունավոր նկարներով, որ հանգուցյալ կնոջից էին մնացել: Առաջ պարից կախված էր նաև նրա կնոջ գունավոր լուսանկարը, բայց հեփո ծերունին պահեց դա, որովհետև շափ էր թախծում դրան նայելիս: Հիմա լուսանկարը դրված էր դարակի անկյունում, մաքուր շապկի փակ:

– Ի՞նչ ունես ընթրելու,– հարցրեց փղան:

– Մի աման դեղին բրինձ՝ ձկնով: Ուզո՞ւմ ես:

– Ո՛չ, ես փանը կուտեմ: Օջախը վառե՛մ:

– Պետք չէ. ինքս կվառեմ, քիչ հեփո: Գուցե և բրինձն ուտեն հենց այնպես՝ սառը:

– Կարո՞ղ եմ ուռկանը վերցնել:

– Իհարկե:

Վաղուց արդեն ոչ մի ուռկան չկար. փղան հիշում էր, թե երբ

ծախեցին դա: Սակայն երկուսն էլ ամեն օր ձևացնում էին, թե իբր ծերունին ուռկան ունի: Չկար նաև մի աման բրինձն ու ձուկը, և փղան այդ էլ գիտեր:

– Ութսունհինգը երջանիկ թիվ է, – ասաց ծերունին:– Բա որ վաղը հազար ֆնտանոց մի ձուկ բռնեմ:

– Ես ուռկանը վերցնեմ ու կգնամ սարդին բռնելու: Մինչև իմ գալը նստիր շենքին. այսպեղ արև է:

– Շափ լավ, մոտոս երեկվա թերթ կա, կկարդամ բեյսբոլի մասին:

Տղան չգիտեր, թե իսկապես թերթ ունի՞, թե՞ դա էլ հնարել է: Սակայն ծերունին իսկապես մի թերթ հանեց մալիճակալի փակից:

– Պերիկոն փվեց, գինու խանութում,– բացափրեց ծերունին:

– Ես միայն սարդին կբռնեմ ու կվերադառնամ: Իմն էլ, բռնն էլ սառույց կղնեմ. առավոտյան կբաժանենք: Երբ վերադառնամ, բեյսբոլի մասին կպատմես:

– «Յանկիները» չեն կարող պարտվել:

– Վայ թե Կլիվլենդի «Նեդիկները» հաղթեն նրանց:

– Մի՛ վախեցիր, որդյա՛կ: Նիշի՛ր մեծն Դի Մաջիոյին:

– Ես ոչ միայն. «Նեդիկներից» եմ վախենում, այլև Դեյրոյոյի «Վագրերից»:

– Շուտով, մեկ էլ փեսար, դու կսկսես վախենալ նաև Ցինցինափի «Կարմրամորթներից» ու Չիկագոյի «Սպիտակ գուլպաներից»:

– Թերթը կարդա, որ երբ վերադառնամ, պատմես ինձ:

– Ի՞նչ ես կարծում, վիճակախաղի մի փոմս չառնե՞նք ութսունհինգ համարի, չէ՞ որ վաղը ութսունհինգերորդ օրն է:

– Ինչո՞ւ չառնենք,– ասաց փղան:– Գուցե և լավ է համար ութսունյոթն առնենք: Չէ՞ որ անցած անգամ ութսունյոթ օր էր:

– Երկու անգամ ոչ մի բան չի կրկնվում: Իսկ դու կարո՞ղ ես ճարել ութսունհինգ համարի մի փոմս:

– Կպատվիրեմ:

– Ոչ կրկնակ փոմս: Երկու դոլար հիստոն ցենտանոց փոմս: Որքանի՞ն պարտք վերցնենք:

– Դատա՞ր ըկ բան է. ես միշտ էլ կարող եմ երկու դոլար հիստոն ցենտ պարտք վերցնել:

– Ես էլ երևի կարողանայի: Միայն թե աշխատում եմ պարսփռ չանել: Սկզբում պարսփռ ես խնդրում, հեփո էլ ողորմություն ես խնդրում...

– Տե՛ս, ծերո՛ւկ, չմոռես: Չմոռանաս, որ հիմա սեպտեմբեր է:

– Սեպտեմբերին խոշոր ծուկն է գալիս: Մայիսին ամեն մարդ էլ կարող է ծուկ բռնել:

– Դե՛, ես գնացի սարդին որսալու,– ասաց տղան:

Երբ տղան վերադարձավ, արևն արդեն մայր էր մտել, իսկ ծերունին աթոռին նստած՝ քնել էր: Տղան մահճակալից վերցրեց գին-վորական հին վերմակը և դրանով ծածկեց աթոռի թիկնակն ու ծերունու ուսերը: Զարմանալի էին այդ ուսերը՝ հզոր, չնայած ծերությանը, ուժեղ էր նաև վիզը, և հիմա, երբ ծերունին քնած էր գլուխը կրծքին հակած, կնճիռներն այնքան նկատելի չէին: Նրա վերնաշապիկը նույնպես ամբողջովին կարկափած էր, ինչպես առագաստը, իսկ կարկափանները փարբեր երանգի էին, որովհետև արևից հավասարաչափ չէին խոնացել: Բայց և այնպես ծերունու դեմքը խիստ ծեր էր, և այժմ, աչքերը փակ, քնած վիճակում, թվում էր բոլորովին անկենդան: Թերթը նրա ծնկների վրա էր, արմունկով էլ սեղմած, որպեսզի քամին չփանի: Ուրբերը բոբիկ էին:

Տղան չարթնացրեց նրան ու գնաց, իսկ երբ նորից եկավ, ծերունին դեռ քնած էր:

– Զարթի՛ր,– ձայն տվեց տղան ու ձեռքը դրեց նրա ծնկին:

Ծերունին աչքերը բացեց և մի քանի ակնթարթ վերադառնում էր ինչ-որ հեռավոր տեղից: Նեփո նա ժպտաց:

– Ի՞նչ ես բերել:

– Ընթրիք: Հիմա միասին կուրենք:

– Ասենք ես այնքան էլ քաղցած չեմ:

– Արի ուրենք: Սոված փորով չի կարելի ծուկ որսալ:

– Պատահել է, որ ես որսացել եմ,– ասաց ծերունին վեր կենալով ու թերթը ծալելով: Նեփո սկսեց վերմակը ծալել:

– Վերմակը մի՛ հանիր, – ասաց տղան:– Քանի ես ողջ եմ, չեմ թողնի, որ քաղցած գնաս ծուկ բռնելու:

– Որ այդպես է, լավ նայիր քեզ ու ինչքան կարող ես շատ ապրիր,– ասաց ծերունին:– Իսկ ի՞նչ պիտի ուրենք:

– Սև բակլա բրնձով, տապակած բանան ու տավարի խաշած

միս:

Տղան Տեռասի փոքրիկ ճաշարանից ուրբեկիքը բերել էր մեքսիկական սկուփերով: Պարառաքողները, դանակներն ու գդալները դրել էր գրպանը. ամեն մի ճաշասարք առանձին փաթաթած էր թղթե անձեռոցիկով:

– Այս ամենը ո՞վ տվեց քեզ:

– Մարտինը՝ ճաշարանի տերը:

– Պեպք է շնորհակալություն հայտնել նրան:

– Ես հայտնեցի,– ասաց տղան,– միամիտ կաց:

– Խոշոր ձկան ամենամստոյ մասը կտամ նրան,– ասաց ծերունին:– Առաջին անգամը չէ, որ օգնում է մեզ:

– Ճիշտ է, առաջին անգամը չէ:

– Որ այդպես է, միայն մսոյ մասը քիչ է: Նա շատ լավություն է արել մեզ:

– Այսօր գարեջուր էլ տվեց:

– Ես ամենից ավելի կոնսերվացված գարեջուրն եմ սիրում:

– Գիտեմ: Բայց այսօր շոկ գարեջուր տվեց. շերտ կվերադարձնեմ:

– Լավ, շնորհակալ եմ քեզանից,– ասաց ծերունին:– Չսկսե՞նք ուրբեկ:

– Ես քեզ վաղուց եմ առաջարկում սկսել,– քնքշագին կշտամբեց նրան տղան:– Այ, սպասում եմ, որ սեղան նստես, ու ամաններն էլ չեմ բաց անում, որպեսզի կերակուրը չսառի:

– Ուրեմն: Բայց ես պեպք է լվացվեի:

«Ուրբե՛ղ կարող էիր լվացվել»,– մրաժեց տղան: Ծորակը երկու թաղամաս այն կողմն է: «Անհրաժեշտ է ջրի պաշար ապահովել նրա համար, նաև օճառ ու մի լավ երեսաքիչ: Ինչպե՞ս մինչև հիմա չեմ մրաժել այս մասին: Նա կարիք ունի նոր վերնաշապկի, ձմեռային բաճկոնակի, որևէ ոլոմամանի ու էլի մի վերմակի»:

– Նամեղ միս է,– գովեց ծերունին:

– Բեյսբոլի մասին պարմի՛ր,– խնդրեց տղան:

– Ամերիկյան լիգայում տանում են «Յանկիները», ինչպես ասում էի,– գոհունակությամբ սկսեց ծերունին:

– Այո, բայց այսօր նրանց տարել են:

– Այդ ոչինչ չի նշանակում, քանի որ մեծն Դի Մաջիոյի ուժն էլ,

մարզումն էլ նորից փեղն են:

– Տո մենակ նա՞ չի թիմում:

– Ճիշտ է: Բայց նա է որոշում խաղի բախարը: Երկրորդ լիգայում, որտեղ Բրուկլինցիներն են ու Ֆիլադելֆիացիները, շահելու հավանականություն ունեն միայն Բրուկլինցիները: Ի դեպ, դու հիշո՞ւմ ես՝ ինչպես էր խփում Դիկ Սայդլերը: Ի՞նչ հարվածներ էր հասցնում նա, երբ խաղում էր այնպեղ՝ հին զբոսայգում:

– Նրանից լավը չի՝ կարող լինել: Բոլորից էլ հեռու նա է խփում:

– Հիշո՞ւմ ես, որ նա գալիս էր Տեռաս: Ես ուզում էի հրավիրել նրան միասին ձուկ որսալու, բայց քաշվում էի: Խնդրեցի քեզ, որ դու հրավիրես, բայց դու էլ ամաչեցիր:

– Հիշում եմ: Հիմար բան էր, որ ամաչեցի: Բա որ հանկարծ համաձայներ: Ա՛յ, մինչև մահ հիշելու բան կունենայինք:

– Ա՛յ, մեծն Դի Մաջիոյին մեզ հետ փանեինք ծով,– ասաց ծերունին:– Ասում են՝ նրա հայրը ձկնորս էր: Ի՞նչ իմանաս, գուցե նա էլ մի ժամանակ աղքատ է եղել, ինչպես մենք, և գուցե չգարշեր:

– Մեծ Սայդլերի հայրը երբեք աղքատ չի եղել, նա խաղում էր իսկական թիմերում, երբ իմ փարիքին էր:

– Երբ ես քո հասակին էի, առագաստանավի մսնչուկ էի, ու նավարկում էինք Աֆրիկայի շուրջը: Երեկոյան ժամերին փեսնում էի, թե ինչպես են առյուծները դուրս գալիս ծովափ:

– Պարմել ես ինձ:

– Ինչի՞ մասին զրուցենք՝ Աֆրիկայի՞, թե՞ բեյսբոլի:

– Ավելի լավ է՝ բեյսբոլի: Պարմի՛ր մեծն Զոն Մակ-Գրոուի մասին:

– Այն ժամանակները նա երբեմն Տեռաս էր գալիս: Բայց որ խմում էր, է՛լ հեփը վարվել չէր լինում: Իսկ նրա խելքը ոչ միայն բեյսբոլին էր, այլև ձիերին: Գրպաններում շարունակ պահում էր ձիարշավների ծրագրերը ու հեռախոսով ասում էր ձիերի անունները:

– Նա երևելի մարզիչ էր,– ասաց փղան: – Հայրս ասում է, որ նա աշխարհի ամենաերևելի մարզիչն էր:

– Որովհետև մյուսներից ավելի հաճախ էր փեսնում նրան: Եթե Դյուռոշեն ամեն փարի այսպեղ գար, քո հայրը նրան կհամարեր աշխարհի ամենաերևելի մարզիչը:

– Իսկ քո կարծիքով ամենամեծ մարզիչն ո՞վ է՝ Լյո՛ւկը, թե՛ Մայկ Գոնսալեսը:

– Իմ կարծիքով նրանք իրար արժեն:

– Իսկ աշխարհի ամենալավ ձկնորսը դու ես:

– Ոչ, ես ավելի լավ ձկնորսների եմ ճանաչել:

– Que va! – ասաց փղան: – Աշխարհում լավ ձկնորսներ շատ կան, կան և պարզապես հիանալի ձկնորսներ: Բայց քեզպեսը ոչ մի փեղ չկա:՝*

– Շնորհակալ եմ: Ուրախ եմ, որ այդպես ես կարծում: Նույս ունեմ, որ չափազանց մեծ ծուկ չի ընկնի կարթիս վրա, թե չէ կհիասթափվես ինձնից:

– Աշխարհում այդպիսի ծուկ չկա, եթե իսկապես քո նախկին ուժը մնացել է:

– Գուցե և ավելի քիչ ուժ ունեմ, քան թե կարծում եմ: Բայց հմտություն ունեմ և բավական էլ դիմացկուն եմ:

– Դու հիմա պառկիր ու քնիր, որպեսզի մինչև առավոտ ուժդ փեղը գա: Ես էլ ամանները եր փանեմ:

– Լավ, բարի գիշեր: Առավոտյան քեզ կարթնացնեմ:

– Դու ինձ համար ասես զարթուցիչ ժամացույց լինես, – ասաց փղան:

– Իսկ իմ զարթուցիչը ծերությունն է: Ինչո՞ւ եմ ծերունիներն այդպես շուտ զարթնում, մի՞թե նրա համար, որ երկարացնեն գոնե այդ օրը:՝*

– Չգիտեմ: Գիտեմ միայն, որ երիտասարդները պինդ ու երկար են քնում:

– Ես այդ հիշում եմ, – ասաց ծերունին: – Ես քեզ կարթնացնեմ:

– Չգիտեմ ինչու չեմ սիրում, երբ այն մյուսն է ինձ արթնացնում: Կարծես թե ես նրանից պակաս եմ:

– Նաևկանում եմ:

– Բարի գիշեր, ծերո՞ւկ:

Տղան գնաց: Նրանք կերել էին առանց լույս վառելու, և հիմա ծերունին շալվարը հանեց ու մթնում էլ պառկեց: Նա փաթաթեց շալվարը՝ բարձի փոխարեն գլխի տակ դնելու համար և փաթեթի

մեջ դրեց նաև թերթը: Այա ծածկվեց վերմակով ու պառկեց հին թերթերի վրա, որոնցով ծածկել էր մահճակալի մերկ զսպանակները:

Քունը շուր փարավ, և երագում նա տեսավ իր պարանկելության Աֆրիկան, նրա երկար, ոսկեթույր ափերն ու կուրացուցիչ սպիտակ ծանծաղուրները, այնքան սպիտակ, որ նայելիս աչքերը ցավում էին, բարձր ապառաժները և հսկայական թուխ լեռները: Հիմա նորից ամեն գիշեր նա կանգնում էր այդ ափերի դիմաց, քնի մեջ լսում, թե ինչպես է մոնչում փնակոծությունը, և տեսնում, թե ինչպես են ալիքները ճեղքում բնիկների նավակները: Քնի մեջ նորից էր շնչում նավի կամրջակից հառնող խեժի ու խծուծի հոփը, շնչում առավոտյան քամուց բերվող Աֆրիկայի բույրը:

Սովորաբար, երբ նա առնում էր այդ հոփը, զարթնում էր, հագնվում ու գնում փղային արթնացնելու: Բայց այսօր ափի հոփը շափ շուրփով հասավ նրան, ու նա հասկացավ, որ քնի մեջ է զգում դա, ուստի և շարունակեց քնել, որպեսզի տեսնի Կանադյան կղզիների ծովից, խորշից ու նավահանգստից հառնող ժայռերի ճերմակ կապարները:

Հիմա այլևս երագում նա ո՛չ փոթորիկներ էր տեսնում, ո՛չ կանայք, ո՛չ մեծ իրադարձություններ, ո՛չ վիթխարի ձկներ, ո՛չ փուրուղմբոց, ո՛չ ուժի մրցություններ, ո՛չ էլ իր կնոջը: Նա տեսնում էր միայն հեռավոր երկրներ ու ծովափին մոտեցող առյուծներ: Կափվի ձագերի նման խաղ էին անում նրանք երեկոյան մթնշաղում, և նա սիրում էր նրանց այնպես, ինչպես այս փղային: Բայց փղային երբեք չէր տեսնում երագում: Ծերունին հանկարծ զարթնեց, բաց դռնից նայեց լուսնին, գլխափակից հանեց շալվարն ու հագավ: Դուրս գալով խրճիթից՝ նա միգեց և բարձրացավ ճանապարհին ի վեր՝ փղային արթնացնելու: Վաղորդյան զովությունից մարմինն սկսեց դողալ: Բայց նա գիտեր, որ դողը կանցնի, և շուրփով ինքը կսկսի թիավարել ու բոլորովին կփաքանա:

Տղայի ապրած փան դուռը բաց էր, և ծերունին բոկոտն ու անլսելի ներս մտավ: Տղան քնած էր առաջին սենյակի թախտին, և ծերունին ամսավերջի լուսնի լույսով կարող էր նշմարել նրան: Նա թեթևակի բռնեց նրա ոտքը ու պահեց այնքան, մինչև որ փղան արթնացավ ու շրջվելով մեջքի վրա՝ նայեց նրան: Ծերունին գլխով

արեց, և փղան մահճակալի մոտի աթոռի վրայից վերցնելով իր շալվարը՝ նստած վիճակում սկսեց հագնել:

Ծերունին դուրս եկավ փնից, և փղան հեղուկ նրան: Նա դեռևս չէր կարողանում սթափվել, ուստի ծերունին, գրկելով նրա ուսերը, ասաց.

– Ների՛ր:

– Չե՛՞ va!– պատասխանեց փղան:– Այսպես է մեր՝ փղամարդկանց ճակատագիրը:

Նրանք զառիվայրի ճանապարհով գնացին դեպի ծերունու խրճիթը, և ամբողջ ճանապարհին խավարում պատահում էին իրենց նավակների կայմերը շալակած բոքիկ մարդկանց:

Մտնելով խրճիթ՝ փղան վերցրեց կարթաթելերի կծիկները պարունակող զամբյուղը, հարպունն ու կարթածողը, իսկ ծերունին շալակն առավ առագաստով փաթաթված կայմը:

– Սուրճ ուզո՞ւմ ես,– հարցրեց փղան:

– Նախ պարանները դարսենք նավակում, հետո սուրճ խմենք:

Նրանք խտացած կաթի փուլիերով մաքուցված սուրճ խմեցին այն խորփարանում, որ ձկնորսներին էր սպասարկում և շափ շուր էր բացվում:

– Լա՛վ ես քնել, ծերո՞ւկ,– հարցրեց փղան: Նա արդեն համարյա բոլորովին սթափվել էր, թեև դեռ դժվարությամբ էր հրաժեշտ փալիս քնին:

– Շափ լավ, Մանուկ՛ին: Այսօր ես հավատում եմ, որ բախարս կբանի:

– Ես էլ,– ասաց փղան:– Հիմա գնամ մեր սարդինները և քո խայծի ձկնիկները բերեմ: Իմ վարպետը ինքն է պարանները փանում: Չի սիրում, երբ ուրիշներն են փանում իր պարագաները:

– Իսկ մենք այդպես չէինք անում: Ես պարանները շալակո էի փալիս համարյա թե հինգ փարեկան հասակից:

– Գիտեմ,– ասաց փղան:– Սպասիր, հիմա կգամ: Էլի սուրճ խմիր: Այստեղ ապառիկ են փալիս մեզ:

Եվ բոքիկ ուրջերը մարջանի խութերի վրա ճլմփացնելով՝ դիմեց դեպի սառնարանը, որտեղ պահվում էին կենդանի խայծերը:

Ծերունին դանդաղ խմում էր սուրճը: Նա գիտեր, որ պետք է կարգին սուրճ խմել, որովհետև այդ օրը այլևս ոչինչ չի ուրելու:

Վստից արդեն ճանճրացել էր նա ուրելու պրոցեսից և երբեք նախաճաշիկ չէր փանում իր հեպ ծով գնալիս: Նավակի ցռուկում պահած ջրի շիշը միակ բանն էր, որ պետք կգար մինչև երեկո:

Տղան վերադարձավ ու բերեց սարդիկները և լրագրի մեջ փաթաթած կենդանի ձկնիկները: Ձկնորսներն արահեպով իջան դեպի ջուրը՝ զգալով, թե ինչպես է ուրբերի փակ շաղ գալիս մանր խիճը: Նրանք մի փոքր բարձրացրին նավակը և հրեցին ջրի մեջ:

– Տաջողություն եմ ցանկանում քեզ, ծերո՛ւկ:

– Նմանապես և քեզ:

Ծերունին թիակների պարանե օղակներն անցկացրեց թիակալների ցցերին և կռանալով առաջ՝ խավարում սկսեց նավակը ծովախորշից դուրս հանել: Մյուս ծանծաղուրներից էլ ուրիշ նավակներ էին ծով մտնում, ու ծերունին թեև նրանց չէր փեսնում հիմա, երբ լուսինը մտել էր բլուրների ետևը, բայց լսում էր, թե ինչպես են թիակներն իջնում ու ճեղքում ջուրը:

Երբեմն-երբեմն մերթ այս, մերթ այն նավակից խոսակցություն էր լսվում: Սակայն նավակների մեծ մասում լռություն էր տիրում, և դրանցից հասնում էր միայն ջրի ճողփյունը: Ծովախորշից դուրս գալուց հետո նավակները ցրվեցին փարբեր կողմեր, և ամեն մի ձկնորս դիմում էր այնպեղ, որպեղ ձուկ գտնելու հույս ուներ: Ծերունին նախօրոք որոշել էր ավից հեռանալ և իր ետևը թողնելով ցամաքի հոտերը՝ թիավարում էր ուղիղ դեպի օվկիանոսի վաղորդյան թարմ շունչը: Նավարկելով նրա այն մասում, որը ձկնորսներն անվանել էին «մեծ ջրհոր»՝ նա փեսնում էր, թե ինչպես ջրի մեջ փայլվում են ջրիմուռները: Այդպեղ հափալը հանկարծակի իջնում է ուղիղ յոթ հարյուր ծովային գրկաչափ, և ամեն փեսակ ձկներ հավաքվում են այնպեղ, որովհետև հոսանքը, հանդիպելով օվկիանոսի հափալի դիք զառիվայրերին, ջրապտույտ է առաջացնում: Այդպեղ կուտակվում են կրեվեր խեցգետինների ու մանր ձկնիկների հսկայական վտառներ, իսկ ամենից ավելի խոր կետերում երբեմն խոնվում են բազմաթիվ թանաքաձկներ. գիշերը դրանք բարձրանում են ջրի երես ու դառնում բոլոր թափառող ձկների կեր:

Ծերունին խավարում զգում էր, որ մոտենում է առավուրը, թիավարելիս լսում էր մի դողդոջ ձայն, թռչող ձկներն էին ջրից դուրս գալիս ու իրենց կարծր թևերով օդը սուլոցով ճեղքելով՝ հեռանում

էին: Նա քնքուշ սեր էր փածում թոչող ձկների նկատմամբ, դրանք նրա լավագույն բարեկամներն էին այդպեղ՝ օվկիանոսում: Թռչուններին նա խղճում էր, մանավանդ ծովային փոքրիկ ու նրբակազմ ծիծեռնակներին, որոնք անվերջ թռչում են ու կեր փնտրում և համարյա երբեք էլ չեն գտնում, և նա մտածեց, «Թռչունի կյանքը շատ ավելի ծանր է, քան մերը, եթե չհաշվենք գիշանգդերին ու էլ ավելի մեծ, ուժեղ թռչուններին: Քինչո՞ւ են թռչուններին սպեղծել այսպես նրբակազմ ու անզոր, ինչպես ահա այս ծովային ծիծեռնակներն են, եթե երբեմն օվկիանոսն այսպես դաժան է լինում: Նա բարի է և սքանչելի, բայց երբեմն հանկարծ դառնում է այնպես դաժան, իսկ նրա վրա սլացող թռչունները, որոնք կերի համար սուզվում են և իրենց թույլ ու փխուր ծլվլոցներով ձայնակցում իրար, շատ նրբակազմ են նրա համար»:

Մտքում նա միշտ ծովն անվանում էր *la mer*, ինչպես իսպաներեն անվանում են նրան սիրող մարդիկ: Երբեմն նրան սիրողը վար է խոսում նրա մասին, բայց միշտ ինչպես կնոջ մասին՝ իգական հոդով: Ավելի երիտասարդ ձկնորսները, նրանք, որոնք իրենց պարանների համար խցանների փոխարեն լողաններ են գործածում և որսի են գնում մոպորային նավակներով, որ գնել են այն օրերին, երբ շնաձկան լյարդը մեծ գին ուներ, — ծովն անվանում են, *el mar* այսինքն՝ արական հոդով: Սրանք նրա մասին խոսում են որպես փարածության, ախոյանի, երբեմն նույնիսկ թշնամու մասին: Իսկ ծերունին մշտապես մտածում էր ծովի՝ որպես կնոջ մասին, որը մեծ շնորհներ է պարգևում կամ մերժում, իսկ եթե իրեն թույլ է փալիս չմտածված կամ անբարյացակամ արարքներ, ճա՛րդ ինչ. այդպես է նրա բնույթը: «Լուսինը հուզում է ծովին ինչպես կնոջ», — մտածում էր ծերունին:

Նա թիավարում էր միահավասար, առանց ուժերը լարելու, որովհետև օվկիանոսի մակերեսը հարթ էր, բացի այն վայրերից, որպեղ հոսանքը ջրապարույր էր առաջացնում: Ծերունին թողնում էր, որ հոսանքը աշխարհաբանի մեկ երրորդը ինքը կափարի իր փոխարեն, և երբ սկսեց լուսանալ, նա փեսավ, որ շատ ավելի հեռու է գտնվում, քան ենթադրում էր, թե կլինի այդ ժամին:

«Մի ամբողջ շաբաթ՝ որս արեցի խորահափակ փեղերում և ոչինչ չբռնեցի, — մտածեց ծերունին: — Այսօր բախարս կփորձեմ այն-

տեղ, որտեղ ման են գալիս ձկնաքաղներ ու ալբակորների վրառները: Ո՛վ գիտե, հանկարծ խոշոր ձուկ պատահեց»:

Դեռևս լույսը չէր բացվել, բայց նա արդեն գցեց իր խայծավոր կարթերը ու դանդաղակի նավարկեց հոսանքի ուղղությամբ: Խայծերից մեկը գտնվում էր քառասուն ծովային գրկաչափ խորության վրա, մյուսն իջավ յոթանասունհինգ, իսկ երրորդն ու չորրորդը իջան կապուտակ ջրի խորքը՝ հարյուր և հարյուր քսանհինգ գրկաչափ: Խայծերը կախված էին գլխիվայր, ըստ որում կարթի կոթն անցնում էր ձկնիկի միջով և ամուր կապված ու կարված էր, իսկ բուն կեռի՝ նրա ծռած և սուր մասերի վրա, թարմ սարդիներ էին շամփրված: Այդ սարդիները շամփրված էին կարթի վրա գույզ աչքից, որով և դրասանգ էին կազմում կեռի պողպատե կիսաշրջանակի վրա: Եթե խոշոր ձուկը մոտենար կեռին, կզգար, թե որքան քաղցր ու խաբժագրգիռ հոտ է գալիս դրա ամեն մի կտորից:

Տղան երկու թարմ թյունոս էր տվել ծերունուն, նա դրանք ամրացրեց ամենաերկար կարթաթելերին, իսկ մնացած երկուսին ամրացրեց մի խոշոր երկնագույն թյունիկ ու դեղին ումբրիկ: Անցած անգամ նա թեն օգտագործել էր դրանք, բայց հիմա էլ դեռ լավ էին, իսկ պատվական սարդիները բույր ու գրավչություն էին տալիս նրանց: Ամեն մի կարթաձող, որ խոշոր մարիտի հասություն ուներ, ձգված էր մի ճկուն ճիպոտի վրա այնպես, որ ձուկը ինչ ձևով էլ դիպչեր խայծին, ճիպոտը կճկվեր դեպի ջուրը, ապա կապված էր կարթաթելի երկու պահեստի կծիկներին՝ յուրաքանչյուրը քառասուն գրկաչափ. դրանք էլ իրենց հերթին կարող էին միացվել մյուս պահեստի կծիկներին, այնպես, որ կարիքի դեպքում կարելի էր ձուկն իջեցնել ավելի քան երեք հարյուր գրկաչափ:

Այժմ ծերունին հետևում էր, թե կանաչ ճիպտներն արդյոք չե՞ն կռանում դեպի նավակը, և կամացուկ թիավարելով՝ նայում էր, որ կարթաթելը ջուր մտնի ուղիղ գծով և անհրաժեշտ խորությամբ: Արդեն բոլորովին լուսացել էր, և ուր որ է արևը կծագեր:

Արևը հագիվ նկատելի բարձրացավ ծովից, և ծերունին սկսեց նշմարել ուրիշ նավակներ ևս. դրանք նստել էին ջրի մեջ, հոսանքի ամբողջ լայնքով, բայց ափին շատ ավելի մոտ: Ներս արևի լույսը ուժեղացավ, և ջուրն արտացոլեց նրա շողերը, իսկ երբ արևը բոլորովին վեր բարձրացավ հորիզոնից, ծովի հարթ մակերեսը սկսեց

նրա ճառագայթները նետել ուղիղ աչքերին ու սուր ցավ պատճառել, իսկ ծերունին թիավարում էր՝ ջանալով չնայել ջրին: Նա նայում էր ծովի մութ խորքին, ուր ձգվում էին նրա կարթաթելերը: Ծերունու թելերը միշտ ավելի ուղիղ էին իջնում, քան մյուս ձկնորսների, և ծովի խավարում՝ փարբեր խորությունների վրա, խայծը սպասում էր ձկանը հենց այն րեղում, որը ծերունին որոշել էր նրա համար: Մյուս ձկնորսները թույլ էին փալիս, որ իրենց պարանները լողան հոսանքի հետ, և երբեմն դրանք լինում էին վաթսուն գրկաչափ խորության վրա, այնինչ ձկնորսները կարծում էին, թե իջեցրել են հարյուր գրկաչափ:

«Իսկ ես,– մտածեց ծերունին,– իմ թելերը միշտ ճիշտ են գցում: Պարզապես բախարս չի բանում: Ասենք ի՞նչ իմանամ, գուցե և այսօր բախարը ժպտա ինձ:» Օրը օրվանից փարբեր է: Լավ է իհարկե, երբ մարդու բախարը բանում է: Բայց ես գերադասում եմ կարգին բռնել իմ գործը: Իսկ երբ բախարը գա, ես պատրաստ կլինեմ»: ❖

Արևը հեղհեղեղ ավելի էր բարձրանում, և արևելյան կողմ նայելն այնքան էլ ցավ չէր պատճառում արդեն: Հիմա միայն երեք նավակ էին երևում. այդպեղից թվում էր, որ նրանք խիստ ցած են նստած ջրի մեջ և համարյա թե ավիից չեն հեռացել:

«Ողջ կյանքումս աչքերս ծակվել են առավոտյան լույսից,– մտածում էր ծերունին: – Բայց դեռ շար լավ են տեսնում: Երեկոյան ես կարող եմ նայել ուղիղ արևին, և սև բծեր չեն խաղում աչքերիս առաջ: Չէ՞ որ երեկոյան արևն ավելի ուժգին է լույս փալիս: Բայց առավոտյան ցավեցնում է աչքերս»:

Այդ միջոցին նա տեսավ մի որոր, որ սև, երկար թևերը փարածած՝ ճախրում էր նրա դիմաց՝ երկնքում: Թռչունը, թևերը ետ նետելով, շեշտակի խոյացավ դեպի ջուրը, ապա նորից սկսեց պրուլպրներ գործել:

– Որսի հոտ առավ,– ասաց ծերունին բարձրաձայն:– Զուր տեղը չի պարվում:

Ծերունին դանդաղ ու միահավասար թիավարում էր այն կողմ, որտեղ որորն էր պարվում, և առանց շրտալելու հետևում էր, որ իր կարթաթելերը մնան ջրի մեջ ուղիղ անկյուն կազմած: Բայց և այնպես նավակը մի փոքր առաջ էր անցնում հոսանքից, ու թեև ծերունին նույնքան ճիշտ էր պահում կարթերը, սակայն նրա շարժումները

որ մի քիչ ավելի արագ էին, քան առաջ, նախքան թոչունի հայտնվելը:

Որորը վեր բարձրացավ ու թևերն անշարժ պարզելով՝ նորից սկսեց պտույտներ գործել: Հանկարծ նա սուզվեց, և ծերունին տեսավ, թե ինչպես ջրից վեր սլացավ թոչող ձուկը և ամենայն արագությամբ սուրաց ծովի հարթության վրայով:

– Թյունիկ է,– բարձրաձայն ասաց ծերունին:– Խոշոր ոսկեգույն թյունիկ:

Նա ջրից դուրս քաշեց թիակները և ցուլի ծածկի տակից հանեց մի կարթաթել: Դրա ծայրին մեփաղաթելով ամրացված էր մի փոքրիկ կեռ, որի վրա պնդացրեց սարդիններից մեկը: Ծերունին կարթաթելն իջեցրեց ջուր ու ծայրն էլ կապեց նավախելին պտույտակված օղակին: Այնուհետև խայծ դրեց մյուս կարթին ու առանց կծիկն արձակելու գցեց ծածկի տակ՝ սքվեր տեղ: Դրանից հետո թիակները ձեռքն առնելով՝ նորից սկսեց հետևել երկարաթև սև թոչունին, որը հիմա ընդհուպ ջրի վրա էր որս անում:

Թոչունը թևերը ետ փանելով՝ նորից սուզվեց ջրի մեջ, ապա սկսեց իրարանցած ու անգոր թևաբախել և սլանալ թոչող ձկան ետևից: Ծերունին տեսնում էր, թե ինչպես ջուրը թեթևակի փրփրում է. ոսկեգույն թյունիկն էր հետապնդում իրենից փախչող ձկան: Թյունիկը լողում էր մեծ արագությամբ՝ կտրելու ձկան ճանապարհն այնպես, որ ուղիղ նրա տակը լինեք այն ակնթարթին, երբ ձուկն իջներ ջրի մեջ: «Երևում է, որ այնպեղ թյունիկի մեծ վրառկա,– մտածեց ծերունին:– Նրանք որոշ հեռավորություններով են լողում, և ձուկը փրկվելու քիչ հավանականություն ունի: Իսկ թոչունը դրան բռնելու ոչ մի հույս չունի: Թոչող ձուկը շատ մեծ է որորի համար ու շատ էլ արագ է առաջանում»:

Ծերունին հետևում էր, թե ինչպես էր թոչող ձուկը նորից ու նորից դուրս նետվում ջրից և որքան անճարակությամբ էր որորը ճգնում բռնել նրան: «Թյունիկն ինձնից փախավ,– մտածեց ծերունին:– Նա շատ արագ ու շատ էլ հեռու է ճղում: Բայց գուցե և պատահի ինձ վրառից անջարված մի թյունիկ, կամ գուցե նրա մոտերքում լողում է նաև իմ խոշոր ձուկը: Վերջապես պետք է, որ նա որևէ տեղ լողա»:

Այժմ ցամաքի վրա ամպերը բարձրացած էին լեռնապարի

նման, իսկ ափը թվում էր մի երկար կանաչ շերտ, որի ետևում գծագրվում էին գորշակապույտ բլուրներ: Ջուրը դարձել էր մուգ կապույտ, համարյա մանուշակագույն: Երբ ձերունին նայում էր ջրին, մութ խորքերում տեսնում էր պլանկտոնի կարմրավուն վեպ-վեպումներն ու արևի ճաճանչների քմահաճ անդրադարձումը: Նա հեպնում էր, որ կարթաթելերն ուղիղ իջած լինեն ջրի մեջ, և ուրախանում էր, որ շուրջբոլորը այդքան շատ պլանկտոն կա, որովհետև դա ձկան երաշխիք էր: Ճառագայթների քմահաճ արտացոլումը ջրի մեջ հիմա, երբ արևը վեր էր բարձրացել, նշանակում էր լավ եղանակ, ճիշտ այդպես էլ ցույց էր տալիս երկրի վրա իջած ամպերի ձևը: Բայց թռչունն արդեն հեռու էր, իսկ ջրի մակերեսի վրա ոչինչ չէր երևում, բացի դեղնած, արևից մրկած սարգասյան ջրիմուռների փնջերից և բաց մանուշակագույն, փայլվույն ու սառը մի փուչիկից՝ փորթուգալական ֆիզալիայից, որը լողում էր նավակից քիչ հեռու: Ֆիզալիան շրջվեց կողքի վրա, ապա նախկին դիրքն ընդունեց: Նա լողում էր ուրախ, շողշողում էր արևից օճառի պղպջակի նման ու երևից, ջրի վրայով քարշ տալիս իր բազմաթիվ երկար, բաց մանուշակագույն ու մահաբեր շոշափուկները:

– Agua mala, – ասաց ձերունին: – Թո՛ւ, շա՛ն քած:

Թեթևորեն թիավարելով՝ նա նայեց խորքը ու տեսավ մանր ձկնիկներ, որոնք նույն գույնն ունեին, ինչ որ ջրի մեջ քարշ եկող շոշափուկները. այդ ձկնիկները լողում էին դրանց միջև և ջրից տարվող պղպջակի սրվերում: Դրա թույլը չէր կարող վնասել ձկնիկներին: Այլ բան էր մարդկանց, երբ ահա այսպիսի շոշափուկներ կառչում էին կարթաթելից ու փակչում նրան լարծուն ու մանուշակագույն, ապա մինչև ձերունին դուրս էր քաշում ձուկը, ձեռքերն ու դաստակները ծածկվում էին վերքերով, ինչպես թունավոր բաղեղից: Agua mala-ի թունավորումը արագ էր կատարվում և պարճառում էր սուր, խարազանի հարվածի նման ցավ:

Ծիածանի գույներով փողփողացող այդ փուչիկները արտակարգ գեղեցիկ են: Բայց դրանք ծովի ամենանենգ բնակիչներն են, և ձերունին սիրում էր նայել, թե ինչպես են ծովային վիթխարի կրիաները լափում նրանց: Ֆիզալիաներին տեսնելիս կրիաները մոտենում էին առջևից, աչքերը փակած, որից բոլորովին անխոցելի էին դառնում, ապա ուրում էին նրանց ամբողջովին՝ շոշափուկներ-

րով հանդերձ: Ծերունուն հաճելի էր նայել, թե ինչպես են կրիաները լափում ֆիզալիաներին, ինքն էլ սիրում էր ծովալիին փոթորիկից հեփո փրորել դրանց ու լսել, թե ինչպես են փրաքում փուչիկները, երբ ճգնում է նրանց կոշտուկավոր ներքանը: ✕

Նա սիրում էր կանաչ կրիաներին նրանց շքեղության ու ճարպկության, ինչպես և այն բանի համար, որ շափ թանկ էին գնահատվում, և ներողամիտ արհամարհանք էր փածում դեղին գրահով պարված անշնորհք ու փխմար բիսերի նկատմամբ, որոնք քմահաճ էին սիրային գործերում և աչքերը փակած՝ փորթուգալական ֆիզալիաներ էին լափում:

Նա սնահավատ վախ չէր զգում կրիաներից, թեև փարիներ շարունակ որսորդների հեփ գնացել էր կրիա բռնելու: Ծերունին խղճում էր նրանց, անգամ լուրա կոչվող հսկայական, մի նավակի երկարություն ու մի փոննա քաշ ունեցող պնդամաշկ կրիաներին: Մարդկանց մեծ մասը անհոգի է վերաբերվում կրիաներին, որովհետև կրիայի սիրտը դեռ երկար բաբախում է նրա մորթվելուց, կտոր-կտոր արվելուց հեփո էլ: «Բայց չէ՛ որ ես էլ այնպիսի սիրտ ունեմ,— մրածում էր ծերունին,— իսկ իմ ձեռքերն ու ոտքերը այնքան նման են նրանց ձեռք ու ոտքին»: Նա ուրում էր կրիայի սպիտակ ձվեր՝ ուժ սրանալու համար: Ուրում էր դրանք ամբողջ մայիսի ընթացքում, որպեսզի ուժեղ լիներ սեպտեմբերին ու հոկտեմբերին, երբ իսկական խոշոր ձկներն սկսում են գալ:

Ծերունին ամեն օր խմում էր նաև մի թաս շնաձկան լյարդի յուղ, որ խոշոր փակառով պահվում էր այն մարագում, ուր շափ ձկնորսներ իրենց պարաններն էին պահում: Այդ յուղից կարող էր օգտվել ամեն մի ձկնորս, ով որ ուզենար: Ձկնորսների մեծ մասին զգվելի էր թվում այդ յուղի համը, սակայն դրա խմելը բնավ էլ այնքան զգվելի չէր, ինչպես գիշերվա կեսին անկողնուց վեր կենալը, բացի դրանից, շափ էր օգնում մրսելու դեմ և օգտակար էր աչքերի համար:

Ծերունին նայեց երկնքին ու փեսավ, որ որորը նորից է պարվում ծովի վրա:

— Ձուկ է գրել,— ասաց նա բարձրաձայն:

Ո՛չ մի թռչող ձուկ չէր խախտում ծովի հարթությունը, շուրջբոլորը մանր ձկնիկներն անգամ չէին նկատվում: Սակայն ծերունին

հանկարծ Կոնստանտինը, թե ինչպես օդ ցարկեց մի միջակ թյունոս, ոսկունիս պարույր եկավ ու դարձյալ գլխիվայր սուզվեց ջրի մեջ։ Թյունոսը արևից արծաթափայլ շողշողաց, իսկ նրա երևից ոսկունսնեցին ուրիշ թյունոսներ ու ցարկոսնեցին ամեն կողմ՝ փրփրեցնելով ջուրը և երկար ոսկունսներով խոյանալով մանր ձկների վրա։ Սրանք պարզվում էին սրանց շուրջը ու առաջ բշտում։

«Եթե շատ արագ չլողան, կհասնեն ամբողջ վարառին», – մտածեց Թյունոսը՝ հեղձվելով, թե ինչպես թյունոսները սպիտակեցնելու աստիճան փրփրեցնում են ջուրը, իսկ որորը սուզվում ու բռնում էր մի ձկնիկ, որը թյունոսների սարսափից մակերես էր նետվել։

– Թյունոսը ձկնորսի հավաքարիմ օգնականն է, – ասաց Թյունոսին։

Այդ վայրկյանին նավախելից իջեցված կարճ թելը ձգվեց ուրբի փակ, որով նա պահել էր դրա մի պարագր. նա թողեց թիերը և թելի ծայրն ամուր բռնելով՝ սկսեց դուրս քաշել՝ զգալով կարթը ջղաձգորեն ձգող միջակ թյունոսի քաշը։ Կարթաթելը հեղձեցնում ավելի ուժգին էր ձգվում նրա ձեռքում, և նա Կոնստանտինը ձկան կապարավուն մեջքն ու ոսկեթույր վերավերացող կողերը ավելի շուտ, քան նրան նավակի մոտ քաշելն ու ներս նետելը։ Թյունոսը ընկած էր խելի մոտ՝ արևի փակ, ծուլված գնդակի նման պիրկ, և խոշոր, անմիտ աչքերը չռած՝ հրաժեշտ էր փախիս կյանքին բարեձև, արագաշարժ պոչի ջղաձիգ հարվածների ներքո։ Թյունոսին, խղճահարությունից դրդված, մի հարված հասցնելով գլխին, սպանեց ու դեռևս թրթռացող վիճակում ուրբով շարժեց նրան նավախելի սրվերի փակ։

– Արևկորե է, – ասաց նա բարձրաձայն։ – Սրանից հիանալի խայծ դուրս կգա։ Տասը ֆունտից պակաս չի լինի։

Թյունոսին արդեն չէր կարողանում հիշել, թե առաջին անգամ երբ սկսեց ինքն իր հետ խոսել բարձրաձայն։ Առաջ, երբ մենակ էր մնում, երգում էր. երբեմն երգում էր նաև գիշերը՝ ժամապահ կանգնած, երբ նավարկում էին մեծ առագաստանավերով կամ կրիայի որս էին անում։ Նավանորեն նա սկսեց բարձրաձայն խոսել, երբ փղան հեռացավ իրենից, և ինքը մնաց բոլորովին մենակ։ Նրա արդեն չէր հիշում։ Բայց չէ՞ որ փղայի հետ էլ ձուկ որսալիս խոսում էին միայն այն ժամանակ, երբ կարիք կար։ Խոսում էին գիշերը կամ

վար եղանակից առաջացած անգործության ժամերին» Ծովի վրա ընդունված չէ խոսել, երբ դրա կարիքն առանձնապես չկա» Ծերունին էլ վար բան էր համարում դա ու հարգում էր սովորույթը: Բայց հիմա արդեն շար անգամ իր մտքերը կրկնում էր բարձրաձայն. չէ՞ որ դրանք ոչ ոքի նեղություն չէին պալիս:

– Եթե որևէ մեկը լսեր, որ ինքս ինձ հեպ խոսում եմ, մարդիկ կմտածեին, թե ցնդել եմ,– ասաց ծերունին:– Բայց բանի որ չեմ ցնդել, ո՞ւմ ինչ գործն է: Հարուստների բանը լավ է. նրանք ունեն ռադիո, որը կարող է խոսել նրանց հեպ նավակում ու լուրեր հաղորդել բեյսբոլի մասին:

«Հիմա բեյսբոլի մասին մտածելու ժամանակ չէ,– ասաց ինքն իրեն ծերունին:– Հիմա միայն մի բանի մասին մտածելու ժամանակ է, այն մասին, թե ինչու եմ ես ծնվել: Թերևս թյունոսների այս վրառի կողքին, մի տեղ լող է պալիս նաև իմ խոշոր ձուկը: Չէ՞ որ միայն մի ալբակորե եմ բռնել ես, այն էլ վրառից եպ ընկած: Իսկ դրանք ափից շար հեռու են որս անում ու խիստ արագ էլ լողում են: Այսօր ծովում պարահաճ ամեն բան շար արագ և դեպի հյուսիս-արևելք է շարժվում: Գուցե և այս ժամին միշտ այսպես է լինում: Բայց գուցե և եղանակի փոխվելու նշան է, ու ես այդ նշանը պարզապես չեմ իմանում»:

Հիմա ծերունին այլևս չէր տեսնում ափի կանաչ շերտը, հեռվում գծագրվում էին միայն կապուրակ լեռների կապարները, որոնք այդտեղից սպիտակ էին թվում, ասես ձյունապար էին: Դրանց վրայի ամպերն էլ նման էին ձյունապար բարձր լեռների: Ծովը խիստ մուգ էր դարձել, և արևի ճառագայթները բեկվում էին ջրի մեջ: Պլանկտոնի անհամար կայծերն այժմ մարել էին գենիթում գրկվող արևից, և մուգ կապույտ ջրի մեջ ծերունին տեսնում էր միայն արևի բեկվող ճաճանչներից առաջացած երփներանգ բծերն ու իր լարերը, որոնք ուղղագիծ իջնում էին խորքը, որն այդտեղ մեկ մղոնի էր հասնում:

Թյունոսները (ձկնորսներն այդ տեսակի բոլոր ձկներն անվանում էին թյունոս և նրանց խկական անունները փարբերում էին այն ժամանակ, երբ տանում էին շուկա ծախելու կամ սպառում էին որպես խայծ) նորից խորքերն իջան: Արևն այրում էր, և ծերունին զգում էր, թե ինչպես է վառվում իր ծոծրակը, քրտինքը շիթ-շիթ հո-

սում էր մեջքից, երբ նա թիավարում էր:

«Կարող էի հոսանքի հեպ գնալ, – մտածեց ծերունին,– ու մի փոքր նիռիել՝ կարթաթելը կապելով ուրբիս բթամարին, որպեսզի ժամանակին արթնանամ: Բայց այսօր ութսունհինգերորդ օրն է, և պետք է զգասար լինեմ»:

Եվ հենց այդ ակնթարթին նա նկատեց, թե ինչպես կանաչ կարթածողերից մեկը ցնցվեց ու կորացավ դեպի ջուրը:

– Հենց այս է, որ կա,– ասաց նա:– Հենց այս է:– Եվ թիերը դուրս հանեց ջրից՝ ջանալով չերեքացնել նավակը: Նա ձգվեց դեպի կարթաթելը և աջ ձեռքի բթամարով ու ցուցամարով կամացուկ բռնեց դա: Ո՛չ լարում էր նա զգում, ո՛չ ձգում ու թելը պահել էր հեշտությամբ, առանց սեղմելու: Բայց ահա նորից ցնցվեց թելը: Այս անգամ ձգումը զգույշ էր և ոչ ուժգին, իսկ ծերունին գիտեր, թե ինչ է նշանակում դա: Մոտ հարյուր ծովային գրկաչափ խորության վրա մեռչալը լափում էր կարթի սուր ու կոր մասի վրա շամփրված սարդինները այն կետում, որտեղ ձեռքով կոփված այդ կեռը դուրս էր գալիս միջակ թյունոսի գլխից:

Ծերունին, կարթաթելը թերթն պահած, ծախ ձեռքով զգույշ արձակեց դա կարթածողից: Այժմ դա կարող էր ձկան համար աննկատելի կերպով սահել նրա մարմնի միջով:

«Ափից այսքան հեռու, այն էլ փարվա այս օրերին, երևի հսկայական ձուկ է: Կեր, այ՛ ձուկ, կեր, էլի, խնդրո՛ւմ եմ: Այնքան թարմ են սարդինները, իսկ դու այնքա՛ն մրսում ես ջրի մեջ՝ վեց հարյուր ուրնաչափ խորության մեջ, մրսում ես ու խավարի մեջ ես: Մի անգամ էլ խավարում շո՛ւո եկ, ե՛րբ գնա ու կեր»:

Նա մի թերթն, զգույշ ձգում զգաց, ապա ավելի ուժգին. ըստ երևույթին սարդիններից մեկը դժվար է եղել պոկել կարթից: Հետո ամեն ինչ հանդարտվեց:

– Դե մի անգամ էլ շո՛ւո արի,– ասաց ծերունին բարձրաձայն:– Հոտ բաշիր: Մի՛թե հրաշալի բան չեն դրանք: Մի լավ կե՛ր: Իսկ դրանցից հետո մեկ էլ փեսար եկավ թյունոսը փորձելու հերթը: Չե՛ր նա պինդ է, սառն, պարզապես թագավորական պարառ: Մի՛ բաշվիր, այ՛ ձուկ, կեր, խնդրո՛ւմ եմ:

Նա, թելը ցուցամարի ու բթամարի միջև պահած, սպասում էր, միաժամանակ հեղնելով դրան ու մյուս կարթաթելերին, որովհետև

ծուկը կարող էր տեղից տեղ լողալ: Եվ հանկարծ նորից զգաց թելի թեթև, հազիվ նկատելի ձգում:

– Խփում է,– ասաց ծերունին բարձրաձայն:– Խփում է, ա՛յ, աստված կյանք քա բեզ:

Բայց ծուկը չխփեց, նա հեռացավ, ու թելը մնաց անշարժ:

– Չէր կարող հեռանալ,– ասաց ծերունին:– Աստված վկա՛, չէր կարող հեռանալ: Պարզապես շուռ է գալիս ու նորից լող է տալիս: Գուցե և արդեն մի անգամ ընկել է կեռի վրա ու հիշում է դեռ:

Այդ միջոցին նորից զգաց կարթաթելի թեթև ձգումը, և սրտից ասես քար ընկավ:

– Նո ասում էի, որ միայն շուռ է գալիս,– ասաց ծերունին:– Նիմա արդեն՝ և կխփի:

Նա երջանիկ էր՝ զգալով, թե ինչպես է ծուկը կամացուկ ձգում թելը, և հանկարծ ինչ-որ անհավատալի ծանրություն զգաց: Նա զգաց վիթխարի ձկան քաշը և արձակելով պարանը՝ թողեց, որ սահի ցած, ցած, ավելի ցած ու իր ետևից արձակի պահեստի կծիկներից մեկը: Թելն իջնում էր՝ հեշտ սահելով մաքների միջով, ու թեն ծերունին թույլ էր պահել դա, այնուամենայնիվ զգում էր թելը քաշող հսկայական ծանրությունը:

– Այս ի՛նչ ծուկ է,– ասաց նա բարձրաձայն:– Շրթունքն ընկել է կարթին ու հիմա էլ ուզում է դրա հետ միասին հեռու փախչել:

«Մեկ է, շուռ կգա ու կարթը կուլ կտա»,– մտածեց ծերունին, սակայն իր կարծիքը բարձրաձայն չասաց, աչքով չտալու համար: Գիտեր, թե որքան հսկայական է այդ ծուկը, ու մտովի պատկերացնում էր, թե ինչպես խավարում հեպոհետե ավելի է հեռանում նա երախի լայնությամբ կառչած թյունոսի հետ: Մի ակնթարթի չափ շարժումը դադարեց, բայց նա առաջվա պես զգում էր ձկան ծանրությունը: Նեպո ձգումն ուժեղացավ, և նա կրկին բաց թողեց պարանը: Մի վայրկյան նա մաքներով պահեց դա, լարումը սաստկացավ, ու պարանը քաշվեց ցած:

– Խփեց,– ասաց ծերունին:– Նիմա թող կարգին ուրի:

Նա թողեց, որ լարը սահի մաքների միջով, իսկ ձախ ձեռքով երկու պահեստային կծիկների ազատ ծայրը կապեց երկրորդ կարթի պահեստային երկու կծիկների օղակին: Նիմա ամեն ինչ պատրաստ էր. այժմ նա պահեստում ուներ երեք կծիկ թել՝ յուրաքանչ-

յուրը քառասուն գրկաչափ, չհաշված այն, որով բռնել էր ծուկը:

– Մի քիչ էլ կեր,– ասաց նա:– Կե՛ր, մի՛ քաշվիր:

«Այնպես կեր. որ կարթի ծայրը մտնի սիրտդ ու սպանի-պրծացնի,– մտածեց նա:– Ինքդ էլ վեր լողա ու հնարավորությունս փոր հարպունը խրեմ մարմնիդ մեջ: Դե հիմա լավ է: Պարտա՛ստ ես, լավ կշտացա՛ր»:

– Ժամանակն է,– ասաց նա բարձրաձայն և զույգ ձեռքերով լարն ուժգին ձգելով՝ հանեց մոտ մի յարդ, ապա սկսեց նորից ու նորից քաշել՝ ձգելով մերթ այս, մերթ այն ձեռքով և ամեն մի ձգումին լարելով ձեռքերի ու մարմնի ամբողջ ուժը:

Չոր էին նրա ջանքերը, ծուկը դանդաղակի հեռանում էր, և ծերունին ոչ մի մաքրնաչափ չէր կարող մոտեցնել իրեն: Կարթաթելն ամուր էր՝ խոշոր ձկան համար նկարի առնված, և նա գցեց ուսին ու այնպես պրկեց, որ ջրի կաթիլներ ցարկեցին նրա վրայից: Ներսիս լարը թեթևակի ֆշաց ջրի մեջ, իսկ նա շարունակում էր պահել դա՝ ուրբերը հենած նստարանին ու իրանը ետ գցած: Նավակը սկսեց հագիվ նկարելի հեռանալ դեպի հյուսիս-արևմուտք:

Ծուկը շարունակում էր լողալ, և նրանք դանդաղակի շարժվում էին հայելանման ջրի վրայով: Մյուս խայծերը դեռևս ծովի մեջ էին, բայց ծերունին ոչինչ չէր կարող անել դրանց:

– Ա՛խ, եթե փղան ինձ հետ լինե՛ր,– ասաց նա:– Ծուկն ինձ բուքսիր արած քաշում է, ու ես ինքս էլ բուքսիրային գերան եմ: Լարը չկապե՛մ նավակին: Բայց այն ժամանակ մեկ էլ փեսար ծուկը լարը կտրեց: Պետք է ամուր պահեմ դա և ինչքան պետք լինի, այնքան բաց թողնեմ: Դեռ փառք ասածո, որ նա լողում է և ոչ թե իջնում հափակը:

Իսկ ի՞նչ պիտի անեմ, եթե որոշի խորքը իջնել, ի՞նչ պիտի անեմ, եթե քարի պես ընկնի հափակն ու սափկի: Չեմ իմանում: Այն ժամանակ կրեսնենք: Ի՞նչ ասես չեմ կարող անել:

Նա մեջքը հենել էր պարանին ու հեղձում էր, թե ինչպես շեղ է իջնում դա ջրի մեջ, և որքան դանդաղ է նավակը հյուսիս-արևմուտք ընթանում:

«Շուրթով կսափկի, . մտածում էր ծերունին:– Անվերջ հո չի՛ կարող լողալ»: Սակայն չորս ժամ անց էլ ծուկը նույն անխոնջությամբ լողում էր ծովում, իսկ ծերունին նույն կերպ նստել էր՝ լարը

մեջքի վրա պրկած, ինքն էլ նստարանին հենված:

– Երբ բռնեցի, կեսօր էր,– ասաց ծերունին:– Բայց դեռ մինչև հիմա չեմ տեսել դրան:

Նախքան ձկան բռնելը նա ծղոտն գլխարկը պինդ քաշել էր ճակատին, և հիմա դա հարել էր մաշկը ու ցավեցնում էր: Ծերունկն ուզում էր ջուր խմել, ուստի զգուշությամբ չոքելով, որպեսզի լարը չցնցի, որքան կարող էր մոտ սողաց ցռուկին ու մի ձեռքով հանեց շիշը, բացեց ու մի քանի ումպ խմեց: Նետո հանգստացավ՝ հենվելով ցռուկին: Նա հանգստանում էր կայմին փաթաթված առագաստին նստած, ջանալով չմտածել, այլ միայն ուժերը խնայել:

Այնուհետև նա ետ նայեց ու տեսավ, որ ցամաքն այլևս չի երևում: «Մեծ փորձանք չէ,– մտածեց նա:– Միշտ էլ կարող եմ վերադառնալ՝ դիմելով դեպի Նավանայի լույսերը: Արևի մայր մտնելուն մնացել է երկու ժամ, գուցե և այդ ժամանակամիջոցում ձուկը բարձրանա ջրի երես: Եթե ոչ, գուցե լուսնի լույսի փակ վեր բարձրանա: Բայց գուցե և լուսաբացին: Ձեռքերս չեն թմրել, ուժս էլ տեղն է: Չէ՛ որ կարթը նա է կուլ տվել և ոչ թե ես: Բայց այս ի՞նչ ձուկ է, որ այսպես ձգում է: Երևում է, որ մեծադալարը պինդ է կրծել: Շատ կուզենայի գոնե մի աչքով նայել դրան, այն ժամանակ կիմանայի, թե ում հետ գործ ունեմ»:

Որքան կարող էր ծերունին աստղերից եզրակացնել, ձուկը լողում էր ամբողջ գիշեր առանց ուղղությունը փոխելու: Արևը մայր մտնելուց հետո մի քիչ ցրտել էր, քրտինքը չորացել նրա մեջքի, ուսերի ու զառամած ոտքերի վրա, և նա սկսեց մրսել: Ցերեկը նա հանել էր խայծի արկղը ծածկող պարկը ու փռել արևի փակ չորանալու: Երբ արևը մայր մտավ, նա այդ պարկը փաթաթեց վզի շուրջը, ապա զգուշությամբ անցկացնելով լարի փակից՝ փռեց մեջքին: Լարը հիմա շատ ավելի քիչ էր կտրում և կոթնելով ցռուկին՝ այնպես կռացավ նա, որ համարյա թե հարմար էր: Ընշտն ասած՝ այդ դիրքով շատ քիչ էր հեշտանում նրա վիճակը, բայց նա հավատացնում էր իրեն, որ հիմա գրեթե բոլորովին հարմար դիրք է ընդունել:

«Ոչինչ չեմ կարող անել դրան, բայց նա էլ ինձ ոչինչ չի կարող անել,– մտածեց ծերունին:– Նամենայն դեպս այնքան ժամանակ, քանի դեռ որևէ նոր աչքակապություն չի հնարել»:

Մի անգամ նա վեր կացավ, որպեսզի միզի ծովի մեջ, նայի

աստղերին ու որոշի, թե ինչպես է ընթանում նավակը: Պարանը թվում էր իր ուսից ուղիղ ջուր իջնող մի բարակ շողք: Հիմա նրանք շարժվում էին ավելի դանդաղ, և Նավանայի լույսերը աղոթացել էին. հավանորեն հոսանքը արևելք էր փանում նրանց: «Քանի որ Նավանայի լույսերն անհետանում են, ուրեմն մենք էլ ավելի ենք գնում արևելք,— մրաժեց ծերունին:— Եթե ծուկը չփոխեր իր ուղղությունը, ես դեռ դրանք մի քանի ժամ էլ կտեսնեի: Ներաքրքիր է՝ այսօրվա մրցումներն ինչպե՞ս վերջացան: Լավ կլիներ, եթե նավակի վրա ռադիո ունենայի»: Բայց նա ընդհարեց իր մտքերը. «Ուշքդ վրադ պահիր: Մտածիր արածիդ մասին: Մտածի՛ր, որպեսզի որևէ հիմարություն չանես»:

Իսկ բարձրաձայն ասաց.

— Ափսո՛ւ, որ փղան հեփս չէ. կօգներ ինձ և ամեն բան իր աչքով կտեսներ:

«Չի կարելի, որ մարդ ծերությանը մենակ մնա,— մրաժում էր նա:— Բայց և այնպես անխուսափելի է դա: Չմոռանամ թյունոսն ուրեմ, քանի դեռ չի հոփել, ուժերս հո չպե՛տք է կորցնեմ: Չմոռանամ առավոտյան ուրեմ դա, եթե նույնիսկ ամենևին քաղցած չլինեմ: Միայն թե չմոռանամ»,— կրկնում էր նա ինքն իրեն:

Գիշերը նավակին մոտեցան երկու ծովային խոզուկ, և ծերունին լսում էր, թե ինչպես բարձր փնջում է արուն, իսկ էզը՝ հազիվ լսելի, կարծես հառաչելով:

— Լավն են դրանք, — ասաց ծերունին:— Խաղում են, գծություն անում ու սիրում իրար: Բարեկամ են դրանք մեզ, ճիշտ թռչող ձկան պես:

Ներսիս նա սկսեց խղճալ այն խոշոր ձկան, որին բռնել էր կարթով: «Բա զարմանք բան չէ՞ այս ծուկը, և աստված միայն գիտե, թե քանի փարի ապրել է այս աշխարհում: Ինձ երբեք այսպիսի ուժեղ ծուկ չի պատահել, և փես ի՛նչ փարօրինակ ձևով է իրեն պահում: Երևի նրա համար չի ոստոստում, որ շաք է խելացի: Չէ՞ որ փունս կքանդեր, եթե թռվոար կամ ամբողջ ուժով առաջ նետվեր: Բայց երևի մի քանի անգամ ընկել է կարթի վրա ու հասկանում է, որ ավելի լավ է այսպես պայքարել կյանքի համար: Որտեղի՞ց իմանա, որ իր դիմաց միայն մի մարդ կա, այն էլ ծեր մարդ: Բայց ի՞նչ խոշոր ծուկ է դա ու ինչքա՞ն փող կրերի, եթե համեղ է միսը: Խայծը բռնեց

արուի պես, քաշում է արուի պես և պայքարում է ինձ հետ առանց որևէ երկյուղի: Տեղաբոսիքը է՝ իմանո՞ւմ է ինչ պիտի անի, թե՞ գործում է գլուխը կորցրած, ոնց որ ես»: *

Նա հիշեց, թե ինչպես մի անգամ կարթով մի էգ մեռլան բռնեց: Արուն միշտ թողնում է, որ նախ էզը մոտենա կերին. և ահա էզը, ընկնելով կարթի վրա, սարսափից սկսեց հուսահատ ու կատաղի պայքար մղել, որից և արագ ուժասպառ եղավ, իսկ արուն, առանց մի քայլ հեռանալու նրանից, լողում ու պտրվում էր նրա հետ ջրի մակերեսին: Այնքան մոտ էր նա լողում, որ ծերունին վախենում էր՝ չլինի՞ թե մանգաղի պես սուր ու համարյա նրա ձևի պոչով լարը կտրի: Երբ ծերունին կեռածողով ճանկեց էգին ու մահակն իջեցրեց գլխին՝ բռնելով նրա սուսերի պես սուր ու անողորկ եզրեր ունեցող երախը, երբ նա մահակով այնքան խփեց գլխին, որ նրա գույնը նմանվեց հայելիների երևի կողմը ծածկող ամալգամի գույնին, և երբ հետո էլ փոլայի օգնությամբ քաշեց նրան նավակ, արուն նրա մոտից չհեռացավ: Այնուհետև, երբ ծերունին սկսեց լարը կծկել ու հարպունը պարբաստել, արուն նավակի մոտ ոստնեց օդ, որպեսզի նայի, թե ինչ եղավ իր ընկերուհուն, ապա կրծքի լողակների բաց մանուշակագույն թևերը պարզելով՝ սուզվեց ջրի մեջ, և շատ լավ երևում էին նրա մեջքի բաց մանուշակագույն, լայն շերտերը: Ծերունին չէր կարող մոռանալ, թե որքա՜ն գեղեցիկ էր նա, և մինչև վերջն էլ չթեց իր ընկերուհուն:

«Երբեք դրանից ավելի կսկծալի բան չեմ տեսել ես ծովի վրա, — մտածեց ծերունին: — Տղան էլ տխրեց, և մենք ներողություն խնդրեցինք էգից ու արագ կորապեցինք նրա միտը»:

— Ափսո՜ս, որ փղան հետս չէ, — ասաց նա բարձրաձայն և ավելի հարմար թիկնեց ցռուկի կլոր փախարակներին՝ ուսը ճնշող պարանի միջոցով շարունակ զգալով անշեղորեն իր ինչ-որ նպատակին դիմող խոշոր ձկան հզոր ուժը: *

— Երբ մտածո՞ւմ եմ, որ միայն իմ խորամանկության պարճառով ստիպված եղավ նա փոխել իր ճակատագիրը:

«Նրա ճակատագիրն էր՝ մնալ օվկիանոսի խավար խորքերում, ամեն տեսակ ծուղակներից, խայծերից ու մարդկային նենգությունից հեռու: Իմ ճակատագիրն էր՝ միայնակ գնալ նրա երևից ու գտնել նրան այնպեղ, որպեղ ո՛չ մի մարդ չէր թափանցել, աշխար-

հում ո՛չ մի մարդ: Հիմա՝ ուղիղ կեսօրից, մենք կապված ենք իրար: Եվ ո՛չ նրան օգնող կա, ո՛չ ինձ»:

«Թերևս պետք չէր, որ ես դառնայի ձկնորս,– մտածեց նա:– Բայց չէ՞ որ դրա համար եմ ես ծնվել: Միայն թե չմոռանամ թյու-նոսն ուրել, երբ լույսը բացվի»:

Արևածագից քիչ առաջ խիեց նրա ետևը եղած կարթերից մե-կը: Նա լսեց, թե ինչպես կոտորվեց ճիպոտը, և լարը սահեց նավակի միջնափայտի վրայով: Խավարում նա պապյանից հանեց իր դա-նակը և ձկան ամբողջ ծանրությունը փոխադրելով ձախ ուսին՝ իրանը ետ քշեց ու միջնափայտի վրա կտրեց լարը: Այնուհետև կտրեց իր կողքի լարը և խավարում իրար կապեց պահեստային կծիկների ծայրերը: Նա ճարտար էր աշխատում մեկ ձեռքով՝ ոտքը դրած կծիկներին, որպեսզի հանգույցը պինդ ձգի: Հիմա նա պա-հեստի վեց կծիկ ուներ՝ երկուական հատ կտրած լարերից, երկու հատ էլ այն կարթից, որի վրա ընկել էր ձուկը, և այդ վեց կծիկներն էլ կապված էին իրար:

«Երբ լուսանա,– մտածում էր նա,– կաշխատեմ հանել այն կար-թը, որ իջեցրել եմ քառասուն գրկաչափ, դա էլ կկտրեմ ու կմիացնեմ պահեստի կծիկները: Ճիշտ է՝ կկորցնեմ երկու հարյուր գրկաչափ կատալոնյան ամուր պարան, չհաշված կարթերն ու վայրիջույցնե-րը: Վնա՛ւ չունի, այդ ամենը նորից կարելի է ճարել: Բայց ո՛վ ինձ համար նոր ձուկ կճարի, եթե մի ուրիշ ձուկ ընկնի կարթի վրա ու վի-ժեցնի այս մեկը: Չգիտեմ՝ հիմա ինչ ձուկ խիեց այնպեղ, գուցե մեռ-լան, գոցե և թրածուկ կամ շնածուկ: Նրան փնտրելու ժամանակ անգամ չունեցա: Անհրաժեշտ էր շուտով ազատվել նրանից»:

Իսկ բարձրաձայն ասաց.

– Երանի՛՜ փղան հետս լինեմ:

«Բայց փղան հետս չէ,– մտածում էր նա: – Հույսդ միայն քեզ վրա կարող ես դնել, ու թեև հիմա մութ է, այնուամենայնիվ, լավ կանեիր, եթե փորձեիր այն վերջին լարն էլ ձեռքդ գցեիր, կտրեիր ու պահեստի երկու կծիկներն իրար կապեիր»:

Եվ այդպես էլ արեց: Խավարում դժվար էր աշխատել, և մի ան-գամ ձուկն այնպես ձգեց, որ նա գլորվեց երեսնիվայր, ու այսօր՝ աչ-քի փակ, ճեղքվեց: Արյունը հոսեց երեսի վրայով, բայց լերդացավ ու չորացավ դեռևս կզակին չհասած, իսկ նա ետ սողաց դեպի ցու-

կը ու հենվեց նրան հանգստանալու համար: Ծերունին ուղղեց պարկը և պարանը զգույշ խաղացրեց նոր, դեռևս չհարած տեղ և ամբողջ դիմադրությունը զգելով ուսերի վրա՝ փորձեց որոշել՝ ուժգի՞ն է արդյոք ձգում ձուկը, հեյո էլ ձեռքը կոխեց ջուրը՝ պարզելու, թե ինչ արագությամբ է ընթանում նավակը:

«Ներաքրքիր է՝ ինչո՞ւ ձիգ տվեց,– մտածեց նա:– Երևի մեկտալարը սահեց նրա մեջքի խոշոր սապափից: Նրա մեջքն, իհարկե, այնպես չի ցավում, ինչպես իմը: Բայց հո նա չի՞ կարող անվերջ նավակը քաշել-տանել, ինչքան էլ մեծ լինի: Տիմա ես ազատվեցի այն ամենից, ինչ կարող էր անախորժություն պատճառել ինձ, և պարանի մեծ պաշար ունեմ. էլ ի՞նչ է պետք մարդուն»:

– Ա՛յ ձուկ,– կանչեց նա կամացուկ,– ես քեզնից չեմ բաժանվի, մինչև որ չմեռնեմ:

«Ասենք, նա էլ անշուշտ ինձնից չի բաժանվի»,– մտածեց ծերունիը և սկսեց սպասել լուսաբացին: Վաղորդյան այդ ժամին ցուրտ էր, և նա սեղմվեց փախտակներին, որպեսզի գոնե մի քիչ տաքանա: «Եթե նա դիմանում է, ուրեմն ես էլ կդիմանամ»,– և այգաբացը լուսավորեց ծովի խորքերն իջնող պրկված պարանը: Նավակն անդադար առաջ էր շարժվում, և երբ արևի մի եզրը երևաց հորիզոնի վրա, նրա լույսն ընկավ ծերունու աջ ուսին:

– Լողում է դեպի հյուսիս,– ասաց ծերունին:– Իսկ հոսանքն անշուշտ տարել է մեզ արևելք՝ բավական հեռու: Շատ կուզենայի, որ ձուկը շրջվեր հոսանքի ուղղությամբ: Դա կնշանակեր, որ հոգնել է:

Բայց երբ արևը վեր բարձրացավ, ծերունին ըմբռնեց, որ ձուկը հոգնելու միտք անգամ չուներ: Մի բան էր միայն ուրախացնում. այն թեքությունը, որով պարանը խորանում էր ջրի մեջ, ցույց էր տալիս, որ հիմա ձուկը լողում է նվազ խորության վրա: Բայց դա բնավ չէր նշանակում, որ նա անպայման կբարձրանա ջրի երես: Այնուամենայնիվ վեր բարձրանալ կարող էր:

– Տե՛ր աստված, սրիայի՜ր դրան դուրս՝ գա ջրի երես,– ասաց ծերունին:– Բավականաչափ պարան ունեմ, որ նրա հախից գամ:

«Թե կարողանամ մի քիչ ուժեղացնել ձգումը, գուցե և ցավ զգա ու վեր նետվի,– մտածեց ծերունին:– Տիմա, երբ արդեն լույս է. թող վեր նետվի: Այն ժամանակ դրա ողնաշարի երկայնքին եղած փու-

չիկները օդով կլցվեն, ու նա այլևս չի կարողանա իջնել ցած, որ-պեսզի այնտեղ սափկի»:

Նա փորձեց պարանն ավելի պիրկ ձգել, սակայն ձուկը բռնելու պահից սկսած՝ պարանն առանց այդ էլ ծայրաստիճան արկված էր, և երբ նա իրեն ետ քաշեց էլ ավելի ձգելու համար, պարանը խրվեց մեջքը, և ծերուկը հասկացավ, որ բան դուրս չի գա: «Ձգել չի կարելի,– մտածեց նա:– Ամեն մի ձգումը լայնացնում է այն վերքը, որ կեռից է առաջացել, և եթե ձուկը դուրս գա, կեռը կարող է ամբողջովին պոկվել: Համենայն դեպս շատ ավելի լավ եմ զգում ինձ հիմա, երբ արև է, և այս անգամ ստիպված չեմ նայելու նրան:

Պարանին դեղին ջրիմուռներ էին փաթաթվել, սակայն ծերունին ուրախ էր դրա համար, որովհետև ջրիմուռները կասեցնում էին նավակի ընթացքը: Այդ այն դեղին ջրիմուռներն էին, որոնք գիշերը լույս էին փայլիս:

– Այ՛ ձուկ,– ասաց նա,– ես քեզ շատ եմ սիրում ու հարգում: Բայց քեզ կսպանեն նախքան գիշերն իջնի:

«Հուսանք, որ դա կհաջողվի ինձ»,– մտածեց նա:

Հյուսիսից մի փոքրիկ թռչուն մոտեցավ նավակին: Ցածից էր նա թռչում: Ծերունին նկատեց, որ նա խիստ հոգնել է:

Թռչնիկը նստեց խելին՝ հանգստանալու, ապա պտույտ գործեց ծերունու գլխավերևում ու թառեց պարանին, որտեղ հարմար էր նրա համար:

– Քանի՞ տարեկան ես,– հարցրեց ծերունին:– Հավանորեն սա քո առաջին ուղևորությունն է:

Պարասխանի փոխարեն թռչնիկը նայեց նրան: Նա շատ էր հոգնել, որպեսզի ստուգեր՝ բավականաչափ ամուր է պարանը, և իր քնքուշ փոփոխությունով բռնած՝ ճոճվում էր միայն:

– Մի՛ վախեցիր, պարանն ամուր է ձգված,– վստահեցրեց ծերունին:– Նույնիսկ շատ պինդ: Անհողմ գիշերն այդքան հոգնելու իրավունք չունեիր դու: Է՛, հիմիկվա ծտերն էլ ուրիշ են:

«Այ, բազենները,– մտածեց ծերունին,– դուրս են գալիս ծով մեզ ընդառաջելու»: Բայց նա այս բանը չասաց թռչնիկին, ասենք նա, մեկ է, չէր էլ հասկանա: Վնաս չունի, ինքը շուտով ամեն ինչ կիմանա բազենների մասին:

– Մի լավ հանգստացի՛ր, փոքրի՛կ թռչուն,– ասաց նա,– իսկ հե-

տո թո՛ր դեպի ափ ու պայքարի՛ր, ինչպես պայքարում է ամեն մարդ, թոչուն ու ծուկ:

Թոչունի հեպ գրուցելը գոտեպնդեց նրան, թե չէ նրա կոնակը բոլորովին փեմացել էր գիշերը, և հիմա կարգին ցավ էր զգում նա:

– Կա՛ց ինձ հեպ, թոչնի՛կ, եթե ուզում ես,– ասաց նա:– Ափսո՛ւս, չեմ կարող առագաստը հաստարել ու ցամաք հասցնել քեզ, թեև հիմա թեթև քամի է բարձրանում: Բայց այստեղ ունեմ մի բարեկամ, որին լքել չեմ կարող:

Այդ վայրկյանին ծուկը հանկարծ ձգվեց ու ծերունուն գլորեց քթի վրա. դեռ նավակից էլ դուրս կնետեր, եթե նա ձեռքերը չդիմահարեր նավակողին ու պարանը բաց չթողներ:

Երբ պարանը ձգվեց, թոչնիկը փախավ, և ծերունին նույնիսկ չնկատեց, թե նա երբ անհեմացավ: Աջ ձեռքով նա շոշափեց պարանը և տեսավ, որ ձեռքից արյուն է գալիս:

– Զուկն էլ անշուշտ ցավ զգաց,– ասաց ծերունին բարձրաձայն ու քաշեց պարանը՝ ստուգելու, թե չի՞ կարող ձկանն ուրիշ կողմ թեքել: Պարանն առավելագույն աստիճան ձգելուց հետո նորից նա անշարժացավ նախկին դիրքում:– Վապ տրի՛ ես, ա՛յ ծուկ,– հարցրեց նա:– Տեսնում է աստված՝ ես էլ լավ վիճակում չեմ:

Նա աչքերով փնտրեց թոչնիկին, որովհետև ուզում էր որևէ մեկի հեպ գրույց անել: Բայց ոչ մի տեղ թոչնիկին չտեսավ:

«Քիչ մնացիր ինձ մոտ,– մտածեց ծերունին:– Բայց այնտեղ, ուր դու սլացար, քամին շափ ավելի ուժեղ է ու մինչև ցամաք կփչի: Սակայն ինչպե՛ս թույլ տրվի ձկան, որ մի ձգումով վիրավորի ինձ: Հավանորեն բոլորովին անխելքացել եմ: Բայց գուցե և պարզապես երկար նայեցի թոչունին ու միայն նրա մասին էի մտածում: Հիմա միայն գործի մասին կմտածեմ ու թյունոսն էլ կուտեմ ուժս տեղը բերելու համար:

– Ափսո՛ւս, որ տղան հեպս չէ, և աղ չկա մոտս,– ասաց նա:

Զկան ծանրություներ փոխադրելով ձախ ուսի վրա և զգուշությամբ չոքելով՝ ծերունին ձեռքը լվաց օվկիանոսում և մի թուպաչափ պահեց ջրի մեջ՝ հեմելելով, թե ինչպես է տարածվում արյան հեմքը, և ինչպես է հանդիպակաց հոսանքը անցնում ձեռքի կողքերից:

– Հիմա շափ ավելի դանդաղ է լողում ծուկը,– ասաց նա բարձրաձայն:

Ծերունին ուզում էր ձեռքն ավելի երկար պահել աղի ջրի մեջ, բայց վախենում էր, որ ձուկը նորից կծգի, ուստի վեր կացավ, մեջքով քաշեց պարանը ու ձեռքը պահեց արևի փակ: Պարանը միայն մի քերծվածք էր առաջացրել փափուկ մսի մեջ, սակայն ձեռքի այն մասն էր դա, որը պետք էր նրան աշխատելու համար: Ծերունին հասկանում էր, որ այդ օրը դեռ շափ անգամ ձեռքերը պետք կլինեն իրեն, և վշտանում էր, որ հենց սկզբից էլ վիրավորել էր դրանք:

– Հիմա ես պետք է ուրեմ թյունոսը,– ասաց նա, երբ ձեռքը չորացավ:– Կարող եմ կեռածողով մոտեցնել ինձ և ուրել ամենայն հարմարությամբ:

Ծերունին նորից չոքեց և խելի փակից հանելով կեռածողը՝ գրավ այնպեղ թյունոսը, մոտեցրեց իրեն՝ ջանալով չշարժել պարանի կծիկները: Նորից ձկան ամբողջ ծանրությունը փոխադրելով ձախ ուսի վրա և ձախ ձեռքը դիմահարելով նավակողին՝ թյունոսը հանեց կեռածողից ու ձողը դրեց իր փեղը: Նա ձուկը դրեց թյունոսի վրա և սկսեց երկար շերտերով, ծոծրակից մինչև պոչը, կտրափել մեջքի մուգ կարմիր միսը: Վեց սեպաձև կտոր կտրելուց հետո շարեց դրանք ցուկի փախտակի վրա, դանակը շալվարին քսելով սրեց, պոչից բռնելով բարձրացրեց թյունոսի կմախքը ու շարքեց ծով:

– Մի կտոր լրիվ երևի չուրեմ,– ասաց նա ու մի շերտը երկու կտոր արեց: Ծերունին զգում էր, թե որքան ուժգին, սակայն առանց թուլանալու, քաշում է խոշոր ձուկը, իսկ ձախ ձեռքը բոլորովին ընդարմացավ: Այդ ձեռքը ջղածգորեն սեղմում էր ծանր պարանը, և ձերունին զգվանքով նայեց նրան:

– Սա էլ ձե՛ռք է, արևս վկա,– ասաց նա:– Դե լա՛ վ, ուռի՛ր, թե շափ ես ուզում: Դարձի՛ր թռչունի փոփիկ, մեկ է՝ այդ քեզ չի օգնի:

«Մկսի՛ր ուրել,– մտածեց նա՝ նայելով մուգ ջրին ու նրա մեջ խորացող պարանի շեղ գծին,– և ձեռքդ կուժեղանա: Ինչո՞ւ է նա հանցավոր, քանի ժամ է, ինչ անընդհար պահում ես ձկանը: Բայց կպահես մինչև կյանքիդ վերջը: Իսկ առայժմ կեր»:

Նա մի կտոր ձուկ վերցրեց, դրեց բերանն ու սկսեց դանդաղ ծամել: Համն այնքան էլ զգվելի չէր:

«Լավ ծամիր,– մտածեց նա,– որպեսզի հյութից ոչ մի կաթիլ չկորչի: Վափ չէր լինի համեմել կիտրոնով կամ թեկուզ աղով»:

– Նը՛, ո՞նց ես, այ՛ ձեռք,– հարցրեց նա ուռած ձեռքին, որը փե-
տացել էր համարյա ննջեցյալի ձեռքի պես:– Քո խաթրին մի կտոր
էլ կուտեն:

Ծերունին կերավ երկուսի բաժանած կտորի երկրորդ կեսը: Նա
ջանասիրաբար ծամեց դա ու մաշկը թքեց դուրս:

– Նը՛, այ՛ ձեռք, մի քիչ լավացա՛վ, թե՛ դեռ ոչինչ չես զգացել:

Նա մի կտոր էլ վերցրեց ու նույնպես կերավ:

«Առողջ ու լիարյուն ծուկ է սա,– մտածեց նա:– Լավ է, որ թյու-
նոս պապահեց և ոչ թե թյունիկ: Թյունիկը շատ է քաղցր: Իսկ այս
ձկան մեջ համարյա քաղցրություն չկա ու ամբողջ սննդարարու-
թյունն էլ պահված է: Բայց և այնպես չպետք է տարվել կողմնակի
մտքերով,– մտածեց նա:– Ափսո՛ս, որ անգամ մի պրոլունց աղ
չկա մոտս: Եվ չեմ էլ իմանում՝ ձկան մնացորդը կչորանա՞ արևի
տակ, թե՛ կհոտի, ուրեմն ավելի լավ է ուտեն, թեև քաղցած չեմ: Խո-
շոր ծուկը հանդարտ է պահում իրեն: Կուտեմ թյունոսի մնացորդը և
այն ժամանակ պապրաստ կլինեմ:

– Դիմացի՛ր, այ՛ ձեռք,– ասաց նա,– չե՛ս տեսնում՝ ինչքան եմ
ջանք թափում քեզ համար:

«Կուզենայի խոշոր ձկանն էլ կերակրել,– մտածեց նա:– Չե՛ որ
նա իմ ազգականն է: Բայց ես պիտի սպանեմ նրան, իսկ դրա հա-
մար ուժ է պետք ինձ»:

Ծերունին դանդաղորեն ու բարեխղճաբար կերավ թյունոսի բո-
լոր սեսպաձև կտորները, ապա ձեռքերը շալվարի վրա սրբելուց հե-
տո ուղղվեց:

– Պրծավ գնաց,– ասաց նա:– Նիմա, այ՛ ձեռք, դու կարող ես
պարանը բաց թողնել, միայն աջ ձեռքովս էլ կիշխեմ նրան, մինչև
որ դադարեցնեմ քո գոությունը:– Ձախ ուրքով նա սեղմեց այն պա-
րանը, որ մինչ այդ ձախ ձեռքն էր պահում, ու ձկան ծանրությունը
գցելով թիկունքի վրա՝ ետ տվեց իրեն:

– Աստված անի ձեռքս լավանա,– ասաց նա:– Ի՛նչ իմանամ,
թե էլ ինչ կփչի այս ձկան խելքին:

«Արտաքուստ հանդարտ է,– մտածեց նա,– ու խոհեմությամբ է
գործում: Բայց միտքն ի՞նչ է, և ի՞նչ եմ պապրաստվում անել ես: Ես
պետք է անմիջապես իմ պլանը հարմարեցնեմ նրա պլանին, չե՛ որ
նա այնքան վիթխարի է: Եթե դուրս գա ջրի երես, կկարողանամ

սպանել նրան: Բա որ այսպես էլ մնա խորքո՞ւմ: Այն ժամանակ ես էլ կմնամ նրա հետ»:

Նա շփեց կարկամումից ընդարմացած ձեռքը շալվարի վրա ու փորձեց բացել մալոները: Սակայն ձեռքը չէր բացվում: «Գուցե և արևից բացվի,— մտածեց նա:— Կամ գուցե բացվի, երբ իմ սպամոքսը մարսի հում թյունոսը: Եթե այս ձեռքս շափ պետք գա ինձ, ի՞նչ էլ լինի՝ կբացեմ: Բայց հիմա չեմ ուզում ուժ գործադրել: Թող ինքն իրեն բացվի ու իր կամքով կենդանանա: Այսպես թե այնպես գիշերը լավ փանջվեց ինձնից, երբ պետք էր կտրել ու իրար կապել իմ բոլոր պարանները»:

Ծերունին նայեց հեռուներն ու հասկացավ, որ հիմա ինքը մենակ է: Բայց նա փեսնում էր ծովի մութ խորքերում բեկվող արևի գույնզգույն ճաճանչները, ցած իջնող պրկված պարանը ու ծովի հարթության փարօրինակ ծփանքը: Ամպերն իրար էին միանում՝ ազդարարելով պասափային քամի, և նայելով առաջ՝ նա փեսավ երկնքի վրա որոշակի գծագրվող վայրի բաղերի մի երամ. ահա դա ջնջվեց, հետո ավելի որոշակի գծագրվեց, և ծերունին հասկացավ, որ մարդը ծովի վրա երբեք մենակ չի լինում:

Նա մտածեց, թե ինչպես որոշ մարդիկ սարսափում են, երբ փոքրիկ նավակով մենակ են մնում ծովում, և եզրակացրեց, որ նրանց սարսափն արդարացի է այն ամիսներին, երբ հանկարծակի վատանում է եղանակը: Բայց չէ՞ որ հիմա մորիկների ժամանակն է, իսկ քանի դեռ մորիկ չկա, ուրեմն փարվա ամենալավ եղանակն է սա:

Եթե մորիկը մոտենա, ծովում միշտ կարելի է նրա նշանները փեսնել երկնքում, սկսվելուց շափ օրեր առաջ: Ցամաքի վրա դրանք չեն փեսնում, մտածում էր նա, որովհետև չեն իմանում՝ ինչին նայեն: Ասենք, ցամաքի վրա ամպերի ձևն էլ բոլորովին այլ է: Իսկ հիմա մորիկ սպասելու փողիք չկա:

Նա նայեց երկնքին ու թանձրացած ամպեր փեսավ, որոնք նման էին նրան այնքան սիրելի պաղպաղակի, իսկ դրանց վերևում՝ սեպտեմբերյան երկնքի բարձր ոլորտներում, փեփրակերպ ամպերի թափանցիկ ծվեններ:

– Ծուրով թեթև քամի կբարձրանա,— ասաց ծերունին:– Իսկ դա շափ ավելի ձեռնարկ է ինձ, քան թե քեզ, այ՛ ծուկ:

Նրա ձախ ձեռքը դեռևս կարկամած էր ջղաձգությունից, բայց արդեն կարող էր կամաց-կամաց շարժել:

«Ապուս եմ, երբ ձեռքս փեղանում է,— մտածեց նա:— Առանց այդ էլ սեփական մարմինն անհարմար դրության մեջ է դնում քեզ: Սիրո-րացուցիչ բան է, երբ ձկնից թունավորվելու պարճառով մարդկանց ներկայությամբ տանջվում ես փոքրահարկներից կամ փսխոցից: Բայց կարկամումը (նա մտքում անվանեց դա *calambre*) հարկապես սիրոցանում է քեզ, երբ մենակ ես»:

«Եթե տղան հեղուս լիներ,— մտածեց նա,— կշփեր ձեռքս՝ արմու-կից մինչև ցած: Բայց վնաս չունի, այսպես էլ կլավանա»:

Եվ հանկարծ ավելի շուտ, քան նկատեց, թե ինչպես փոխվեց այն թեքությունը, որով պարանո իջնում էր ծով, աջ ձեռքը զգաց, որ ձգումը թուլացավ: Նա ետ նետվեց և սկսեց ամենայն ուժով ձախ ձեռքը խփել ազդրին ու այդ միջոցին էլ տեսավ, որ պարանը դան-դաղակի վեր է բարձրանում:

— Բարձրանո՞ւմ է,— ասաց նա:— Դե՛, կենդանացիր, ա՛յ ձեռք, խնդրում եմ:

Պարանը հեղգհեղեղ ավելի էր դուրս բաշվում, և վերջապես նավակի առաջ ուռչեց օվկիանոսի մակերեսը, և ծուկը դուրս եկավ ջրից: Նա շարունակ դուրս էր գալիս, և թվում էր, թե վերջ չունի, իսկ ջուրը հորձանքներով թափվում էր նրա կողերից: Նա ամբողջովին հրաշող էր արևի տակ. գլուխն ու մեջքը մուգ մանուշակագույն էին, իսկ կողերի շերտերը վառ լույսի տակ թվում էին խիստ լայն ու թեթևակի բաց մանուշակագույն: Զթի փոխարեն ուներ թուր՝ բեյս-բոլի փայտի չափ երկար ու սուսերախաղի թրի պես սրածայր: Նա ջրից բարձրացավ ամբողջ հասակով մեկ, հետո լողորդի պես անշ-շուկ նորից սուզվեց և հագիվ էր անհետացել մանգաղի շեղքի նմա-նող նրա հսկայական պոչը, երբ ամենայն արագությամբ սկսեց ար-ծակվել պարանը:

— Երկու ոտնաչափ երկար է իմ նավակից,— ասաց ծերունին: Պարանն իջնում էր ծով արագ, սակայն հավասարաչափ, և ծուկը պարզապես վախեցած չէր: Ծերունին զույգ ձեռքով ծայրաստիճան ձգում էր պարանը: Նա գիտեր, որ եթե չկարողանա դանդաղեցնել ձկան ընթացքը նույնախիսի հավասարագոր դիմադրությամբ, ապա ծուկը կսպառի պարանի ամբողջ պաշարը ու պուկ կգա:

«Տակայական է այդ ծուկը, և ես պիտի համոզեմ նրան հավա-
րալու իմ ուժին,— մտածում էր նա:— Չի կարելի թողնել, որ զգա իմ
թուլությունը ու հասկանա, որ կարող է իր ուզածն անել ինձ հետ,
եթե որոշի ծկել: Եթե ես լինեի նրա փեղը, հիմա ամեն ինչ բախտա-
խաղի կդնեի ու այնքան առաջ կգնայի, մինչև որ մի բան փրաքեր:
Բայց ձկները, փառք աստծու, այնպես խելացի չեն, ինչպես մար-
դիկ, որոնք սպանում են նրանց, թեև նրանք շատ ավելի ճարպիկ ու
ազնիվ են»:

Ծերունին իր կյանքում խոշոր ձկների շատ էր պատահել. փեսել
էր հազար ֆունտից ավելի քաշող շատ ձկներ, ինքն էլ ժամանակին
այդպիսի երկու ձուկ էր բռնել, բայց երբեք միայնակ այդ բանն անե-
լու առիթ չէր եղել: Իսկ հիմա մենակ է բաց ծովում և ամուր կապ-
ված այնպիսի խոշոր մի ձկան, որպիսին երբեք չէր փեսել, որի մա-
սին անգամ չէր լսել, իսկ ձախ ձեռքը առաջվա պես փեղացել էր
կարկամումից, ինչպես արծվի սեղմած մագիլները:

«Ասենք, ձեռքս կբացվի,— մտածեց նա: — Իհարկե, կբացվի, թե-
կուզ և նրա համար, որ օգնի իմ աջ ձեռքին: Ժամանակով կային
երեք եղբորայր՝ ձուկն ու իմ երկու ձեռքերը: Անպատճառ կբացվի:
Պարզապես ամոթ է, որ կարկամեց»:

Զուկը դանդաղեցրեց արագությունը և հիմա գնում էր նախկին
ընթացքով:

«Տերաբրքիր է՝ ինչո՞ւ հանկարծ դուրս եկավ,—խորհրդածում էր
ծերունին:— Կարելի է կարծել, որ դուրս եկավ պարզապես նրա հա-
մար, որ ցույց տա ինձ, թե որքա՞ն վիթխարի է ինքը: Ի՞նչ անենք,
հիմա ես գիտեմ: Ափսո՜ս, որ չեմ կարող ցույց տալ նրան, թե ինչ
մարդ եմ ես: Ասենք, այն ժամանակ նա կտեսներ իմ կարկամած
ձեռքը: Թող նա ավելի լավ կարծիք ունենա իմ մասին, քան իսկա-
պես արժանի եմ, և այն ժամանակ ես իսկապես ավելի լավ կլինեմ:
Կուզենայի լինել ձուկ և ունենալ այն ամենը, ինչ նա ունի, և ոչ
միայն կամք ու խելամտություն»:

Նա հանգիստ նստեց՝ հենվելով շրջափայտին ու անմոռնջ տա-
նելով փանջող ցավը, իսկ ձուկը նույնպիսի համառությամբ լողում
էր առաջ, նավակն էլ դանդաղորեն ընթանում էր մուգ ջրի վրայով:
Արևելքից փչող քամին թեթև ալիք բարձրացրեց: Կեսօրին ձերունու
ձախ ձեռքը բոլորովին կենդանացավ:

– Հիմա բանդ կվապանա, այ՛ ձուկ,– ասաց նա ու պարանդ ուսի վրա փոխադրեց մի նոր տեղ:

Լավ էր զգում նա իրեն, թեև ցավն առաջվա պես նեղում էր, միայն թե չէր խոստովանում՝ ինչքան ցավ է զգում:

– Ես ասածուն չեմ հավաքում,– ասաց նա:– Բայց տասն անգամ «Հայր մեր» և նույնքան էլ «Սուրբ կույս» կասեմ այս ձուկը բռնելու համար: Խոստանում եմ ուխտ գնամ Կոբրենի փիրամոր վանք, եթե իսկապես բռնեմ դրան: Խոսք եմ տալիս:

Ծերունին սկսեց աղոթք ասել: Երբեմն այնքան հոգնած էր զգում իրեն, որ բառերը մոռանում էր, և այդ պահերին ջանում էր որքան կարելի է արագ ասել, որպեսզի բառերն ինքնին ասվեն: ««Սուրբ կույս» ասելը ավելի հեշտ է, քան «Հայր մերը»»,– մտա-ծում էր նա:

– Ուրախ լեր, կույս աստվածածին, բարեշնորհ Մարիամ, տեր ընդ քեզ: Օրհնեալ ես դու ի կանանց, և օրհնեալ է պտուղն որովայնի քո, զի ծներ փրկիչ հոգուցն մերոց, ամէ՛ն:– Հեպո էլ ավելացրեց.– Ո՛վ սուրբ աստվածածին, աղոթիր, որ ձուկը մեռնի, թեև շատ հրաշալիս է:

Աղոթք ասելուց ու իրեն շատ ավելի լավ զգալուց հետո, թեև ցավը ամենևին չպակասեց, այլ թերևս նույնիսկ սաստկացավ, այնուամենայնիվ նա հենվեց ցռուկի շրջափայտին ու մեքենայաբար սկսեց վարժություն անել ձախ ձեռքի մարմներով:

Արևն այրում էր, թեև քամին կամաց-կամաց ուժեղանում էր:

– Կարծես թե պետք է փոքրիկ կարթին նորից խայծ դնեմ ու զցեմ,– ասաց ծերունին:– Եթե մի գիշեր էլ ձուկը դուրս չգա, սրիպված կլինեմ բան ուրել, մանավանդ որ ջուր էլ շատ քիչ է մնացել: Չեմ կարծում, որ թյունիկից բացի որևէ այլ բան բռնեմ այստեղ: Եվ եթե մեկ անգամից ուրեմ դա, այնքան էլ զգվելի չէ: Լավ կլիներ, եթե գիշերը թռչող ձուկ ընկներ նավակս, բայց լույս չունեմ, որ հրապուրեմ նրան: Թռչող ձուկը հում վիճակում շատ լավ ուրելիք է, և փորը մաքրելու կարիք էլ չկա: Իսկ հիմա պետք է խնայեմ ուժերս: Չէ՛ որ, տե՛ր աստված, ես չէի իմանում, որ այդքան մեծ է դա:

– Բայց մեկ է՝ ես կհաղթեմ դրան,– ասաց ծերունին,– ինչքան էլ մեծ լինի նա ու փառահեղ:

«Թեկուզ և անարդար բան է դա,– ավելացրեց նա մտովին:–

Բայց ես ցույց կպամ նրան, թե ինչի է ընդունակ մարդը և ինչի կարող է դիմանալ»:

– Նո ասում էի փղային, որ ես արքայատոկոր ծերունի եմ,– ասաց նա:– Տիմա եկել է դրա ապացուցելու ժամանակը:

Ինչ փարբերություն, որ նա հազար անգամ ապացուցել էր դա: Տիմա հարկ կլինի նորից ապացուցել: Ամեն անգամ հաշիվն սկսվում է սկզբից, ուստի երբ նա որևէ բան էր անում, անցածն այլևս չէր հիշում:

«Կուզենայի, որ քներ, այն ժամանակ ես էլ կկարողանամ քնել ու երագում առյուծներ փեսնել,– մտածեց նա:– Ինչո՞ւ առյուծներ, դա լավագույն բանն է, որ մնացել է ինձ»:

– Չպեքք է մտածել, ծերո՞ւկ,– ասաց նա ինքն իրեն:– Տենվի՛ր փայտերին, կամացուկ հանգստացի՛ր ու ո՛չ մի բանի մասին էլ մի՛ մտածիր: Զուկդ հիմա աշխատում է: Իսկ դու առայժմ որքան կարելի է քիչ աշխատիր:

Արևը դիմում էր դեպի մայրամուտ, իսկ նավակը շարունակ լողում էր, դանդաղ, բայց անհողդողդ: Արևելյան մեղմ քամին մղում էր նրան, և ծերունին կամացուկ օրորվում էր ցածր ալիքներից՝ հեշտ ու ներողամտաբար փոկալով մեջքի մեջ խրված պարանի առաջացրած ցավին:

Տենց կեսօրից հեկո էլ պարանն սկսեց նորից բարձրանալ: Սակայն ծուկը պարզապես շարունակում էր իր առաջխաղացումը ավելի քիչ խորությամբ: Տիմա արևն այրում էր ծերունու թիկունքը, ձախ ուսն ու ձեռքը: Դրանից նա հասկացավ, որ ծուկը շրջվեց դեպի հյուսիս-արևելք:

Տիմա, երբ մի անգամ արդեն նայել էր նա ձկան, կարող էր պարկերացնել՝ ինչպես է նա լողում ջրի տակ՝ կրծքի մանուշակագույն լողակները թևերի պես լայն տարածած ու հզոր պոչով ճեղքելով խավարը: «Տեպաքրքիր է՝ շա՛ր բան է փեսնում այդպիսի խորության վրա,– մտածեց ծերունին:– Նսկայական աչքեր ունի, մինչդեռ ձին, որի աչքերը շատ ավելի փոքր են, փեսնում է մթան մեջ: Մի ժամանակ ես էլ լավ էի փեսնում մթան մեջ: Իհարկե, ոչ լրիվ մթան մեջ, բայց համարյա թե կարվի փեսողություն ունեի»:

Արևը և մայրների անընդհատ մարզանքը բոլորովին առողջացրին կարկամումից փեպացած ձախ ձեռքը, և ծերունին սկսեց աս-

փիճանաբար դրա վրա փոխադրել ձկան ծանրությունը՝ շարժելով թիկունքի մկանները, որպեսզի թեկուզ մի քիչ թուլանա պարանի առաջացրած ցավը:

– Եթե դու դեռ չես հոգնել,– ասաց նա բարձրաձայն,– իսկապես որ արքայազնը ծուկ ես:

Այժմ ծերունին սաստիկ հոգնած էր զգում իրեն, գիտեր, որ շուտով գիշերը կիջնի, ուստի և աշխատում էր որևէ կողմնակի բանի մասին մտածել: Մտածում էր բեյսբոլի նշանավոր լիգաների մասին, որոնք նրա համար Gran Ligas էին, նաև այն մասին, որ այդ օրը Նյու Յորքի «Յանկիները» պետք է խաղային Դետրոյթի «Վազերի» հետ:

«Երկրորդ օրն է, ինչ ես ոչինչ չեմ իմանում juegos-ի արդյունքների մասին,– մտածեց նա:– Բայց ես պետք է հավատամ իմ ուժերին և արժանի լինեմ մեծն Դի Մաջիոյին, որ ինչ էլ անի, հիանալի է անում, անգամ այն ժամանակ, երբ փառապում է կրունկի ոսկրային կոշտուկից: Ի՞նչ բան է ոսկրային կոշտուկը: Un espuelo de hueso. Մենք՝ ձկնորսներս, այդպիսի բան չենք ունենում: Մի՞թե դա նույնքան ցավ է պարճառում, որքան կռվան աքլորի խթանի հարվածը կրունկին: Ես հավանորեն չեի դիմանա ո՛չ այդպիսի հարվածին, ո՛չ մի աչք և ո՛չ էլ երկու աչքը կորցնելուն ու չեի կարողանա կռիվը շարունակել, ինչպես կռվան աքլորներն են անում: Մարդը հո մի առանձին բան չէ հիանալի գազանների ու թռչունների կողքին: Բայց ես կուզենայի լինել այն կենդանին, որ հիմա լողում է այնպեղ՝ ծովի խորքում»:

– Այո՛, եթե միայն շնածկները չհարձակվեն,– ասաց նա բարձրաձայն:– Եթե շնածկները հարձակվեն, աստված ողորմի նրան էլ, ինձ էլ:

«Մի՞թե դու կարծում ես, որ մեծն Դի Մաջիոն կկառչեր ձկնից այսպիսի համառությամբ, ինչպես դու ես կառչել»,– հարցրեց նա ինքն իրեն: «Այո՛, ես հավատացած եմ, որ նա ճիշտ այսպես էլ կվարվեր, գուցե և ավելի լավ, որովհետև ինձնից ավելի երիտասարդ է և ուժեղ: Մանավանդ որ նրա հայրը ձկնորս էր: Իսկ ոսկրային կոշտուկը շա՛ր է ցավ պարճառում նրան»:

– Չեմ իմանում,– ասաց նա բարձրաձայն:– Ես երբեք ոսկրային կոշտուկ չեմ ունեցել:

Երբ արևը մայր մտավ, ծերունին գոտեպնդվելու համար սկսեց վերհիշել, թե ինչպես մի անգամ Կասաբլանկայի գինեպանը ինքը ուժի մրցության բռնվեց Սիենֆուեգոսի նավահանգստի ամենաուժեղ մարդու՝ հզոր նեգրի հետ։ Մի ամբողջ օր՝ գիշեր-ցերեկ, նրանք նստել էին իրար դեմ, արմունկները դիմահարած սեղանի վրա կավ-ճով նշված գծին. առանց բազուկները ծռելու ու ձեռքի ափերն իրար ագուցած։ Նրանցից ամեն մեկը ջանում էր մյուսի ձեռքը սեղմել սեղանին։ Շուրջը մարդիկ գրագ էին գալիս, մտնում էին նավթի լամպերով թույլ լուսավորված սենյակը, դուրս գալիս, իսկ ինքը աչքերը չէր կտրում նեգրի ձեռքից, արմունկից ու դեմքից։ Առաջին ութ ժամն անցնելուց հետո դադարվորներն սկսել էին չորս ժամը մեկ փոխարինել իրար, որպեսզի քնեն։ Երկու հակառակորդների եղունգների տակից արյուն էր ծորում, իսկ նրանք շարունակում էին նայել միմյանց աչքերին, ձեռքին ու արմունկին։ Գրագ բռնած մարդիկ մտնում էին սենյակ, դուրս գալիս, նստում էին պատերի մոտի բարձր աթոռներին ու սպասում վախճանին։ Փայտե պատերը բաց կապույտ էին ներկված, և լամպերը ստվեր էին գցում նրանց վրա։ Նեգրի ստվերը հսկայական էր ու երերում էր պատի վրա, երբ քամին տարուբերում էր լամպերը։

Ամբողջ գիշերը գերազանցությունն անընդհատ անցել էր մեկից մյուսին. նեգրին ռոմ էին խմեցնում ու վառում սիգարետները։ Ռոմ խմելուց հետո նեգրը հուսահատ ճիգ էր գործադրում և մի անգամ կարողացավ ճկել ծերունու ձեռքը համարյա երեք մադրնաչափ, իսկ այն ժամանակ նա ծեր չէր ու կոչվում էր Սանտյագո El Campeón։ Բայց ծերունին նորից ուղղեց ձեռքը։ Դրանից հետո նա այլևս չկասկածեց, որ հաղթեց նեգրին, որը լավ տղա էր և անվանի ուժեղ։ Լուսաբացին, երբ ներկաներն սկսեցին պահանջել, որ դադարորը հայտարարի ոչ-ոքի, իսկ սա ուսերն էր թոթվում, ծերունին հանկարծ լարեց իր բոլոր ուժերը և սկսեց նեգրի ձեռքը ճկել ավելի ու ավելի ցած, մինչև որ սեղմվեց սեղանին։ Մենամարտը սկսվեց կիրակի առավոտ և վերջացավ երկուշաբթի առավոտ։ Մասնակիցներից շատերը պահանջում էին ընդունել ոչ-ոքի, որովհետև ժամանակն էր աշխատանքի դուրս գալու նավահանգստում, որտեղ նրանք ածուխ էին բեռնում Հավանայի ածխային ընկերության համար և կամ թե պարկերով շաքար։ Եթե այդ հանգամանքը չլիներ,

ամենքն էլ կուգեին մրցումը հասցնել վախճանին: Սակայն ծերունին հաղթեց և հաղթեց ավելի շուր, քան թե բռնակիրները աշխատանքի կգնային:

Այնուհետև երկար ժամանակ Չեմպիոն էին անվանում նրան, իսկ գարնանը նա հնարավորություն փնտրեց նեգրին հափուցում ստանալու: Բայց գրագի գումարներն արդեն այնքան բարձր չէին, և նա երկրորդ անգամ էլ հեշտությամբ հաղթեց, որովհետև սինեֆուլեգոսցի նեգրի հավաքն իր ուժի հանդեպ արդեն խորտակվել էր առաջին մրցության ժամանակ: Նեպո Սանդյագոն մի քանի մրցումների էլ մասնակցեց ու շատ չանցած՝ թողեց այդ գործը: Նա հասկացավ, որ եթե շատ ուզենա, ապա պարտաճանձ հակառակորդին կհաղթի, ու եզրակացրեց, որ այդպիսի մենամարտերը վնասակար են իր աջ ձեռքին, որը պետք է ձուլ որսալու համար: Մի քանի անգամ փորձեց մրցել ծախ ձեռքով: Սակայն ծախ ձեռքը միշտ դավում էր, չէր ուզում ենթարկվել իրեն, ինքն էլ նրան չէր վստահում:

«Արևը հիմա լավ կայրի նրան,— մտածեց նա:— Այլևս նա չի համարձակվի ի հեճուկս ինձ կարկամել, միայն թե գիշերը խիստ ցուրտ կլինի: Կուզենայի իմանալ, թե ինչ է նախապարտաստել ինձ համար այս գիշերը»:

Նրա գլխավերևով թռավ Մայամի գնացող մի սավառնակ, և ծերունին փեսավ, թե ինչպես սավառնակի սրվերը վախեցրեց ու օդ բարձրացրեց թռչող ձկների մի ամբողջ վտառ:

— Քանի որ այսպեղ այսքան շատ թռչող ձուկ կա, ապա մոտերքում թյունիկ էլ պետք է լինի,— ասաց նա և մեջքն ավելի ուժգին դիմահարեց պարանին՝ սփուգելով, թե չի՞ կարելի գոնե մի քիչ մոտ քաշել ձկանը: Սակայն շուրով հասկացավ, որ անկարելի է դա, որովհետև պարանը կրկին թրթռաց լարի պես՝ սպառնալով կտրվել, ու ջրի կաթիլներ ոսփոստեցին նրա վրա: Նավակը դանդաղակի լողում էր առաջ, և ծերունին աչքերով ուղեկցեց սավառնակին, մինչև որ սա չքվեց:

«Երևի ինքնաթիռից ամեն ինչ խիստ փարփրինակ է երևում,— մտածեց նա:— Նեպաբրեթը է՝ ի՞նչ փեսք ունի ծովն այդ բարձունքից: Այդպեղից նրանք կարող էին հիմնալի փեսնել իմ ձուկը, եթե այդքան բարձրից չթռչեին: Կուզենայի ես դանդաղ-դանդաղ թռչել երկու հարյուր գրկաչափ բարձրությունից, որպեսզի վերևից նայեի

իմ ձկանը: Երբ նավարկում էի կրիաներ որսալու համար, երբեմն բարձրանում էի կայմի ծայրը և նույնիսկ այդպեղից կարողանում էի բավական շար բան տեսնել: Այդպեղից թյունիկն ավելի կանաչ է երևում, և կարելի է նշմարել նրա մանուշակագույն շերտերն ու բծերը, տեսնել, թե ինչպես է լողում ամբողջ վրառը: Ինչո՞ւ բոլոր արագընթաց ձկները, որոնք լողում են մութ խորքերում, մանուշակագույն մեջք ունեն, հաճախ էլ նույն գույնի շերտեր ու բծեր: Չէ՞ որ թյունիկը կանաչ երևում է միայն, իսկ իրականում ոսկեթույր է: Բայց երբ շար է քաղցած ու կեր է փնտրում, կողերին էլ մանուշակագույն շերտեր են առաջանում, ինչպես մեռլանիկն է: Մի՞թե դա չարանալուց է. բայց գուցե այն պարճառով, որ սովորականից ավելի արագ է լողում»:

Մութն ընկնելուց քիչ առաջ, երբ նրանք անցան այն մեծ կղզյակի մոտով, որտեղ սարգոսյան ջրիմուռները բարձրացել ու ճոճվում էին թեթև ալիքից, ասես օվկիանոսը ինչ-որ մեկի հեպ գրկախառնվել էր դեղին վերմակի փակ, փոքրիկ կարթի վրա թյունիկ ընկավ: Ծերունին տեսավ նրան, երբ նա ոստյուն գործեց օդում արևի վերջին ճառագայթներից ոսկու պես վերովեփալով, սարսափից երկծալ ծովելով և լողաթևերը մոլեգնորեն թափահարելով օդում: Նա նորից ու նորից էր ոստոստում իսկական լարախաղացի նման, իսկ ծերունին փոխադրվեց նավախելի մոտ, նստեց ու մեծ պարանը աջ ձեռքով և արմունկով պահած՝ ձախով հանեց թյունիկը՝ ձախ ոտքը սեղմելով դուրս քաշված թելի վրա: Երբ թյունիկն ուղիղ նավակի մոտ էր և այս ու այն կողմ նեղվելով՝ հուսահատ մաքառում էր, ծերունին կռացավ նավակողի վրայով ու նավակ քաշեց վառ ոսկենման, մանուշակագույն նախշեր ունեցող ձուկը: Թյունիկի երախը կարթի խայթից ջղաձգորեն սեղմվում էր, իսկ երկար, փափակ մարմինը, գլուխն ու պոչը բախվում էին նավակի հատակին, մինչև որ ծերունին խփեց նրա ոսկեվառ գլխին, և նա ցնցվելուց հեպո հանդարտվեց:

Ծերունին ձուկը հանեց կարթից, նորից սարդիններ ամրացրեց վրան ու գցեց ձով: Դրանից հեպո դանդաղորեն փոխադրվեց ցռուկը: Նա լվաց ձախ ձեռքը, շալվարի վրա սրբեց, ծանր պարանը աջ ուսից տեղափոխեց ձախը ու լվաց աջ ձեռքը՝ հեպնելով հանդերձ, թե ինչպես է արևն իջնում օվկիանոսի մեջ, և ինչ թեքությամբ է մեծ պարա-

նը ձգվում ծով:

– Ամեն ինչ առաջվա պես է,– ասաց նա: Մակայն ձեռքը մտցնելով ջուրը՝ նկատեց, որ նավակի շարժումը խիստ դանդաղել է:– Զույգ թիերն իրար կապեմ ու ամրացնեմ խելի լայնքով, որպեսզի գիշերը արգելակեն նավակը,– ասաց նա:– Այս ծուկը ամբողջ գիշերվա համար ուժ կունենա: Նմանապես և ես:

«Կարծես ավելի լավ կլինի, եթե թյունիկի փորը քիչ հետո մաքրեն,– մտածեց նա,– որպեսզի ամբողջ արյունը չհոսի: Մի փոքր կսպասեմ, հետո կանեմ դա և իսկույն էլ թիերը կկապեմ, որպեսզի արգելակեն նավակը: Ավելի լավ է առայժմ չանհանգստացնեմ ձկանը, մանավանդ արևի մայր մտնելու ժամանակ: Մայրամուտը վաղ է ազդում ամեն տեսակ ձկան վրա»:

Նա, ձեռքը քամուն դեմ անելով, չորացրեց, ապա պարանը բռնելով՝ թույլ տվեց ձկան կիպ մոտենալ փայտե կողվածքին՝ այդպիսով դիմահարությունն իր մարմնից փոխադրելով նավակի վրա:

«Էլի մի բան սովորեցի,– մտածեց նա:– Առայժմ գիտեմ, թե ինչպես պետք է վարվեմ նրա հետ: Բացի դրանից, չի կարելի մոռանալ, որ նա բան չի կերել խայծը կուլ տալուց հետո, այնինչ խոշոր ծուկ է ու հսկայական կերի կարիք ունի: Ես ինքս մի ամբողջ թյունոս կերա: Վաղն էլ թյունիկ կուտեմ:– Ծերունին թյունիկն անվանում էր dorado:– Նավանորեն մի կփորը կուտեմ այն ժամանակ, երբ մաքրեմ փորը: Թյունիկն ուտելը ավելի դժվար է, քան թյունոսը: Բայց աշխարհում ոչ մի բան հեշտ չի արվում»:

– Ինչպե՞ս ես զգում քեզ, այ՛ ծուկ,– հարցրեց նա բարձրաձայն:– Ինքս ինձ լավ եմ զգում: Ձախ ձեռքս լավացավ, ուտելիքս էլ բավական է ամբողջ գիշերվա ու ցերեկվա համար: Դե լա՛ վ, քաշի՛ր նավակս, այ՛ ծուկ:

Ծերունին բնավ էլ այնքան լավ չէր զգում իրեն, որովհետև այն ցավը, որ թոկն էր առաջացնում մեջքի վրա, չէր դադարում ցավ լինելուց և վերածվել էր խուլ ճնկոտումի, իսկ դա անհանգստացնում էր նրան: «Ավելի վաղ բաներ էլ են պատահել ինձ,– մխիթարում էր նա իրեն:– Ձեռքս շատ թեթև է վիրավորված, մյուսն էլ կարկամումից այլևս չի փեղացել: Ուրքերս լավ են: Եվ ուտելիքի տեսակետից էլ իմ վիճակը շատ ավելի լավ է, քան ձկանը»:

Մութ էր. սեպտեմբերին մութը միշտ հանկարծ է իջնում, մայրա-

մութից անմիջապես հեւոտ: Նա պառկել էր՝ հենված աղմուած փախարակներին, և ամեն կերպ ջանում էր հանգստանալ: Երկնքում երևացին առաջին աստղերը: Նա չէր իմանում Ռիգել աստղի անունը, բայց երբ տեսավ դա, հասկացավ, որ շուրտով կերևան և մյուսները, և այն ժամանակ հեռավոր բարեկամները նորից իր հետ կլինեն:

– Այս ծուկը նմանապես իմ բարեկամն է,– ասաց նա:– Ես երբեք այսպիսի ծուկ չէի տեսել ու ոչ էլ լսել, որ այսպիսի ձկներ էլ են լինում: Բայց ես դրան պետք է սպանեմ: Ինչքա՛ն լավ է, որ մենք ստիպված չենք սպանել աստղերին:

«Պարկերացրու մի մարդ, որ ամեն օր ճգնում է սպանել լուսնին, իսկ լուսինը փախչում է նրանից: Տապա եթե մարդն ստիպված լիներ ամեն օր արև որսա՛լ: Ո՛չ, ինչ էլ ասես, մենք դեռ բախարավոր ենք»,– մտածեց նա:

Նեւոտ նա սկսեց խղճալ մեծ ձկան, որը ուտելու բան չուներ. սակայն խղճալը ամենևին չէր խանգարում նրան՝ սպանելու վճռակալությամբ: Քանի՜ մարդու կկշտացնի: Բայց մարդիկ արժանի՞ են արդյոք նրանով սնվելու: Իհարկե, ո՛չ: Աշխարհում ոչ ոք արժանի չէ նրանով սնվելու, հապա մի նայեցե՛ք՝ ինչպես է իրեն պահում և ինչպիսի վեհանձնությամբ:

«Շատ բան չեմ հասկանում ես,– մտածեց նա:– Բայց ինչքան լավ է, որ ստիպված չենք սպանել արևին, լուսնին ու աստղերին: Բավական է, որ ուտելիք ենք շորթում ծովից ու սպանում ենք մեր եղբայրներին:

Նիմա ես պետք է մտածեմ թիերից արգելակ շինելու մասին: Դա ունի իր և՛ լավ, և՛ վատ կողմերը: Ես կարող եմ այնքան պարան կորցնել, որ կկորցնեմ և ծուկը, եթե նա ուզենա պոկ գալ, իսկ թիերից շինված արգելակը նավակը կգրկե արագաշարժությունից: Նավակի թեթևությունը կերկարաձգի թե՛ իմ, թե՛ ձկան փառապանքները, բայց դա միաժամանակ և իմ փրկության երաշխիքն է: Չե՛ որ այս ծուկը, եթե ուզենա, կարող է ավելի արագ լողալ: Ինչ էլ որ լինի, պետք է մաքրել թյունիկի փորը, քանի դեռ չի հոտել, ու մի քիչ ուտել՝ ուժովանալու համար:

Նիմա մի ժամ էլ հանգստանամ, իսկ հետո եթե տեսնեմ, որ ծուկը ոչ մի մտադրություն չունի, կանցնեմ խելի վրա ու պետք եղա-

ծը կանեն և թիերի մասին էլ որոշում կկայացնեն: Իսկ մինչ այդ կհետևեն, թե ձուկն ինչպես կպահի իրեն: Թիերի այդ օյինը խելացի հնարամտություն է, բայց հիմա արդեն պետք է հաստատ գործել: Ձկան ուժը դեռևս լրիվ տեղն է, իսկ ես նկատեցի, որ կարթը մտել է նրա բերանի անկյունը, նա էլ բերանն ամուր փակել է: Կարթի պարճառած տանջանքներն այնքան էլ մեծ չեն, նա շատ ավելի տանջվում է քաղցից և այն վտանգի գագաղությունից, որն ինքը չի հասկանում: Ուրեմն հանգստացիր, ծերո՛ւկ, թող նա ջանք թափի, մինչև քո հերթը գա»:

Նրան թվաց, թե ինքը հանգստացավ առնվազն երկու ժամ: Լուսինը հիմա ուշ էր ծագում, և նա չէր կարող ժամանակը որոշել: Ճիշտ է՝ նա հանգստացավ այնպես միայն, հարաբերական իմաստով: Առաջվա պես ուսը զգում էր ձկան ծանրությունը, սակայն ձախ ձեռքը հենելով ցռուկի կողափայտին՝ նա ջանում էր ծանրությունը հետգհետ ավելի փոխադրել նավակի վրա:

«Որքան հեշտ կլինե՞ր ամեն ինչ, եթե կարողանայի պարանը կապել նավակին,– մտածեց նա:– Սակայն բավական է, որ ձուկը թեկուզ մի քիչ ձիգ տա, ու պարանը կտրաքի: Ես պետք է իմ մարմնով անընդհատ թուլացնեմ ձգումը և ամեն րոպե պատրաստ լինեմ գույզ ձեռքով բաց թողնել պարանը:

– Բայց չէ՞ որ դու դեռ չես քնել, ծերո՛ւկ,– ասաց նա բարձրաձայն:– Անցել է կես ցերեկ ու մի գիշեր, այնուհետև ևս մի ցերեկ, իսկ դու շարունակ անքուն ես: Մտածիր ինչպես անես, որ թեկուզ մի քիչ քնես, քանի դեռ նա հանգիստ է ու գծություն չի անում: Եթե դու չքնես, գլխումդ ամեն ինչ կխառնվի:

«Նիմա գլուխս պայծառ է,– մտածեց նա,– նույնիսկ շատ պայծառ: Նույնքան պայծառ, ինչքան իմ բույրերը՝ աստղերը: Բայց մեկ է, անհրաժեշտ է, որ մի փոքր քնեմ: Աստղերն էլ են քնում, լուսինն էլ է քնում, արևն էլ է քնում, և նույնիսկ օվկիանոսն է երբեմն քնում այն օրերին, երբ հոսանք չկա, և կատարյալ լռություն է տիրում»:

«Զմոռանաս մի քիչ քնել,– հիշեցրեց ինքն իրեն:– Մտիպիր քեզ մի փոքր քնել. պարանը թողնելու որևէ պարզ ու անվտայ միջոց գտիր: Նիմա գնա նավախել ու մաքրիր թյունիկի փորը: Իսկ թիերից կազմած արգելակը վտանգավոր բան է, եթե քնես»:

«Բայց կարող եմ առանց քնելու էլ յուրա գնալ,– ասաց ինքն

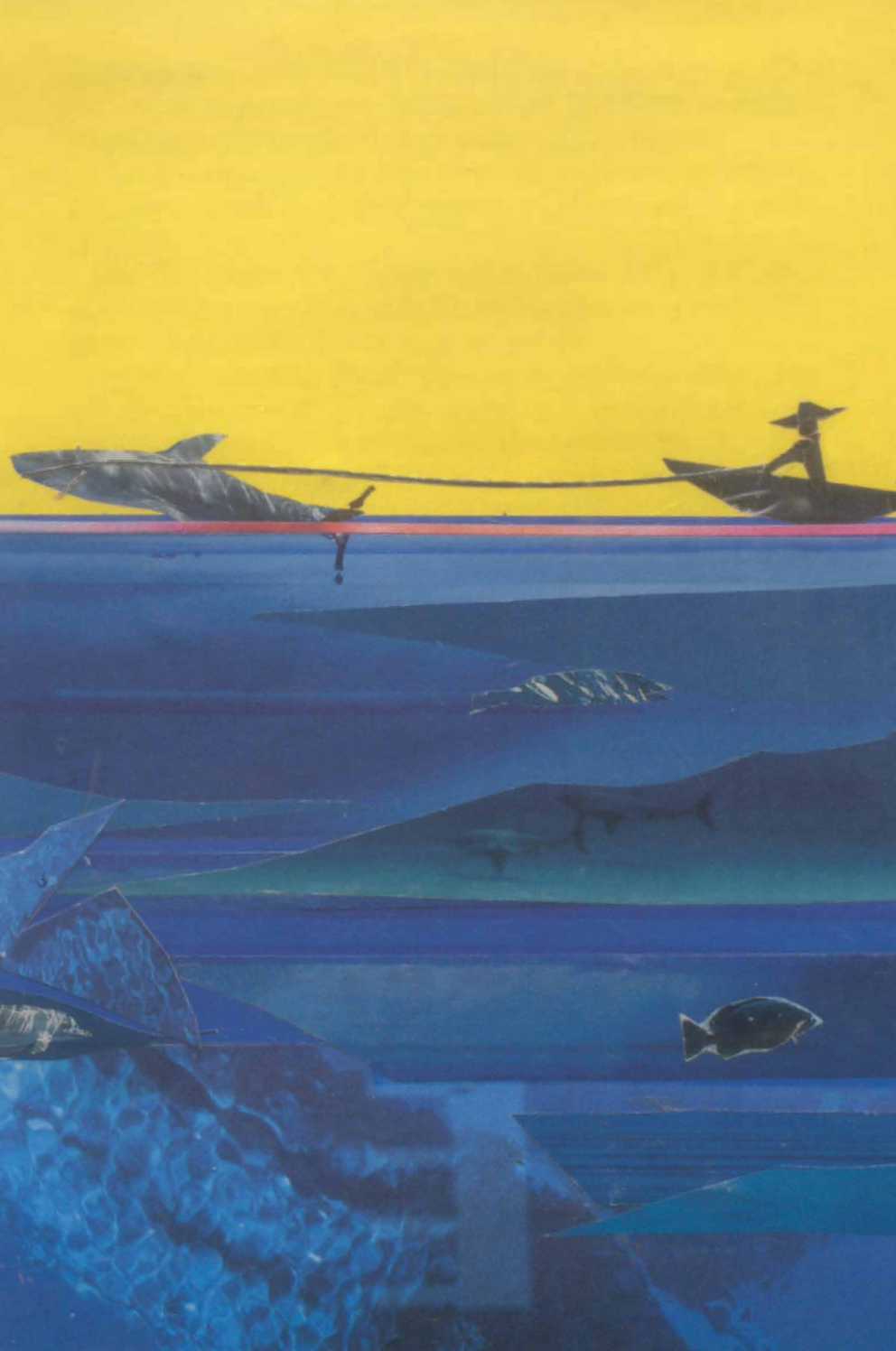
իրեն:– Այո՛, կարող ես, բայց դա էլ շատ վրանգավոր է»:

Նա սկսեց չորեքթաթ գնալ դեպի նավախել՝ ջանալով չանհանգստացնել ձկան: «Գուցե նա էլ նիրհել է,– մտածեց ծերուկը:– Բայց ես չեմ ուզում, որ նա հանգստանա: Նա պետք է քարշ տա նավակը, մինչև որ մեռնի»:

Հասնելով նավախելին՝ նա շրջվեց և ձկան ամբողջ ծանրությունը փոխադրեց ձախ ձեռքի վրա, իսկ աջով պապյանից հանեց դանակը: Աստղերը լուսավորում էին պայծառ, թյունիկը լավ երևում էր: Ծերունին դանակը խրելով նրա գլխի մեջ՝ խելի փակից դուրս քաշեց: Ուրքը դնելով ձկան վրա արագ ճեղքեց փորը՝ պոչի ծայրից մինչև սպորին ծնոտը: Հեքո դանակը ցած դրեց, աջ ձեռքով մաքրեց թյունիկի փորը ու պոկեց խոփկները: Փորը ծանր էր ու լարծուն, և երբ կտրեց դա, երկու հար թռչող ձուկ գտավ այնտեղ: Դրանք թարմ էին և պինդ, ծերուկը դրեց դրանք կողք կողքի, հափակին, իսկ փորոտիքը շարքեց ծով: Իջնելով ծովի մեջ՝ փորոտիքը լուսավոր հեքո էր թողնում իր ետևից: Աստղերի աղոտ լույսի փակ թյունիկը կեղտասպիտակ էր թվում: Ուրքը դնելով ձկան գլխին՝ ծերունին պոկեց մի կողի մաշկը: Այնուհետև շրջեց ու պոկեց մյուս կողի մաշկը և կտրեց կողերի միսը գլխից մինչև պոչը:

Թյունիկի կմախքը նետելով դուրս՝ նայեց, թե ջրի մեջ շրջանակներ չե՞ն երևում, բայց տեսավ միայն դանդաղորեն խորքն իջնող ձկան կմախքի լուսավոր հեքոքը: Այդ ժամանակ նա շրջվեց, երկու թռչող ձկները դրեց թյունիկի մսի կտորների միջև և դանակը պառնելով պապյանի մեջ՝ նորից զգուշությամբ հասավ ցուլին: Նրա մեջքը կռանում էր պարանի ծանրությունից, իսկ ձուկը նա փանում էր աջ ձեռքով:

Վերադառնալով նավացույց՝ ձկան միսը շարեց փախտակների վրա ու թռչող ձկներն էլ դրեց նրանց կողքը: Դրանից հետո պարանը փոխադրեց թիկունքի դեռևս չցավցող մասը և նորից ծանրությունը գցեց նավակողին հենած ձախ ձեռքի վրա: Կռանալով նավակողից՝ թռչող ձուկը լվաց ծովի մեջ և միաժամանակ սպուզեց, թե որքան արագ է հոսում ջուրը իր ձեռքի փակից: Նրա ձեռքը լուսավորվում էր թյունիկի մաշկը պոկելու հետևանքով, և նա տեսնում էր, թե ինչպես է ջուրը հոսում նրա շուրջ: Հիմա ավելի դանդաղ էր հոսում, և ձեռքի կողը քսելով նավակի եզրին՝ նա տեսավ, որ ֆոսֆո-

րի մասնիկները դանդաղորեն են գնում դեպի նավախելը:

– Կամ հոգնել է, կամ հանգստանում է,– ասաց ծերունին:– Պետք է արագ վերջացնել ուրելու գործը ու մի քիչ քնել:

Նա կերավ սուկիներից մեկի կեսը և մի թռչող ձուկ, որ մինչ այդ մաքրեց աստղերի լույսի փակ՝ զգալով, թե ինչպես օդը հեղուկացնում է:

– Ի՞նչը կարող է թյունիկից ավելի համեղ լինել, եթե եփած ուրես,– ասաց նա:– Բայց որքա՛ն զգվելի է նա հում վիճակում: Էլ երբեք առանց աղի ու լիմոնի ծով դուրս չեմ գա:

«Թե գլխումս խելք լինեք,– մտածեց նա,– ամբողջ ցերեկը ջուր կցողեի նավացուկին, կթողնեի՝ չորանար, և երեկոյան աղ կունենայի: Այո՛, բայց չէ՛ որ թյունիկը բռնեցի մայրամուտից քիչ առաջ: Այնուամենայնիվ, շատ բան չեմ կանխատեսել: Բայց և այնպես ամբողջ կտորը ծամեցի, ու սիրտս չի խառնում»:

Արևելքում երկինքը պարվեց ամպերով, և ծանոթ աստղերը հանգչում էին իրար երևից: Թվում էր, թե նա մտնում է ամպերից կազմված մի հսկայական կիրճ: Քամին դադարել էր:

– Երեք կամ չորս օր հետո եղանակը կվարանա,– ասաց նա:– Բայց դեռ ոչ այսօր, ոչ էլ վաղը: Մի քիչ քնիր, ծերո՛ւկ, քանի դեռ ձուկը հանգիստ է պահում իրեն:

Նա աջ ձեռքով բռնեց պարանը և ազդրն էլ սեղմեց ձեռքին՝ ամբողջ մարմնով դիմահարվելով նավակի կողին: Այնուհետև մեջքի վրա մի քիչ ցած փարավ պարանը և ձախ ձեռքով բռնեց դա:

«Աջ ձեռքը պարանը կպահի այնքան, մինչև որ թուլանա: Իսկ եթե քնած փեղս թուլանա, ինձ կարթնացնի ձախ ձեռքը՝ զգալով, որ պարանն իջնում է ծով: Աջ ձեռքի դրությունն, իհարկե, հեշտ չի լինի, բայց նա վարժվել է զրկանքներ կրել: Եթե թեկուզ մի քսան րոպե կամ կես ժամ քնեմ, այդ էլ լավ է»:

Նա ընկավ նավակողի վրա, ձկան ամբողջ ծանրությունը փոխադրեց աջ ձեռքի վրա ու քնեց:

Երագում առյուծներ չտեսավ, բայց փոխարենը տեսավ ծովախոզերի մի հսկայական երամակ, որ ձգվել էր ուր կամ փասը մղոն, և որովհետև զուգավորման շրջանն էր, օդ էին ոստնում նրանք ու կրկին սուզվում այն ջրափոսի մեջ, որտեղից դուրս էին գալիս:

Նետր էլ տեսավ, որ ինքը պառկած է գյուղում՝ իր մահճակալին,

և հյուսիսային քամին փչում, մտնում է խրճիթը, որից խիստ մոտում է, իսկ աջ ձեռքը կարկամել է, որովհետև բարձի փոխարեն դրել է գլխի տակ:

Դրանցից հետո միայն նա տեսավ մի երկար, դեղին ծանծաղուր, ապա մթնշաղին դուրս եկավ այդպեղ առաջին առյուծը, որի ետևից գալիս են ահա մյուսները. նա կգակը հենել է խարիսխ գցած նավի պարվարին, ցամաքից եկող իրիկնային քամին պարուրում է նրան, նա սպասում է, թե ուրիշ առյուծներ էլ չեն երևա, ու խիստ երջանիկ է:

Լուսինը վաղուց էր ծագել, բայց նա շարունակում էր քնել, իսկ ձուկը միահավասար արագությամբ տանում էր նավակը ամպեղեն կիրճը:

Նա զարթնեց ցնցումից. աջ ձեռքի բռուցքը խփվեց նրա դեմքին, իսկ պարանը, դադելով ձեռքը, սրընթաց իջնում էր ծով: Չախ ձեռքի գոյությունը նա չէր զգում, ուստի փորձեց աջ ձեռքով կասեցնել պարանը, բայց սա խելագարի նման շարունակում էր իջնել ծով: Վերջիվերջո ձախ ձեռքն էլ շոշափեց պարանը, և ծերունին մեջքը հենեց դրան, և հիմա պարանը դադում էր նրա թիկունքն ու ձախ ձեռքը, որի վրա էր փոխադրվել ձկան ծանրությունը: Նա նայեց պահեստի կծիկներին ու տեսավ, որ դրանք արագ արձակվում են: Այդ վայրկյանին ձուկը, պայթեցնելով օվկիանոսի հարթությունը, դուրս եկավ ու նորից ծանրորեն ընկավ ծով: Նետո կրկին ու կրկին ոստենց, իսկ նավակը սլանում էր առաջ, թեև պարանը շարունակում էր դուրս վազել նավակից, և ծերունին ծայր աստիճան ձիգ էր տալիս, մի ակնթարթ բաց թողնում, ապա դարձյալ ամբողջ ուժով ձգում՝ ենթարկելով կտրվելու վրանգին: Նա ինքն էլ քաշվել, կիպ սեղմվել էր ցուլին, դեմքը փակչել էր թյունիկի մսի կտորին, բայց նա չէր կարող շարժվել:

«Ահա սրան էլ սպասում էինք,— մտածեց նա: — Նիմա դիմացի՞ր»:

«Իմ պարանի վրեժը կլուծե՛մ դրանից, կլուծե՛մ մ»:

Նա չէր կարող տեսնել ձկան ոստյունները, լսում էր միայն, թե ինչպես շառաչով ճեղքվում է օվկիանոսը, ապա հետևում է ծանր ճողփյունը, երբ ձուկը նորից է ընկնում ջուրը: Նավակից դուրս սլացող պարանը անողոքաբար կտրում էր ձեռքը, բայց նա գիտեր, որ

այդպես կլինի, և ջանում էր ձեռքի կոշտուկապատ մասը ենթարկել դրան, որպեսզի պարանը ափն ու մաքները չվիրավորի:

«Եթե տղան հեքս լինե՞ր,– մտածեց ծերունին,– կջորտերե պարանը: Այո՛, եթե տղան այսպեղ լինե՛ր: Եթե միայն տղան այսպեղ լինե՛ր»:

Պարանն անընդհատ սլանում էր դուրս, բայց հիմա ավելի դժվար էր սլանում, և ծերունին ստիպում էր ձկանը սկաճել ամեն մի մաքնաչափը: Նա կարողացավ բարձրացնել գլուխը ու դեմքը հեռացնել թյունիկի մսից, որը նրա այրոսկրի ճնշումից բլիթի պես տափակել էր: Այնուհետև նա չոքեց, հեքո էլ դանդաղորեն ոտքի ելավ: Նա դեռևս բաց էր թողնում պարանը, սակայն ավելի ու ավելի ժլատորեն: Վասնելով այն տեղին, որտեղ խավարում ուրքով կարող էր փնտրել պարանի կծիկները՝ նա համոզվեց, որ պաշարը դեռ մեծ է: Իսկ ջրի մեջ այնքան պարան կա, որ ձուկը հեշտությամբ չի հաղթահարի դրան:

«Ուրեմն այսպես,– մտածեց նա,– հիմա ավելի բան տասր ոստյուն գործեց նա ու փուչիկները օդ լցրեց, հիմա այլևս չի կարող իջնել ջրի խորքը (որտեղից չի կարելի դուրս քաշել նրան) և մեռնել այդտեղ: Շուտով կսկսի պրույտներ գործել, և այն ժամանակ ես ստիպված կլինեմ քրտինք թափել: Ներաքրքիր է՝ ի՞նչը համբերությունից հանեց նրան: Արդյոք քա՛ղցը հուսահատության հասցրեց, թե՛ խավարում որևէ բան վախեցրեց: Միգուցե հանկարծակի վախ զգաց: Բայց չէ՛ որ հանդարտ և ուժեղ ձուկ էր դա: Այնքան ինքնավստահ ու այնքան անվախ էր թվում ինձ: Տարօրինակ է»:

– Ավելի լավ է, ծերո՛ւկ, ինքդ մոռացիր վախը և ավելի հավատարթո ուժերին,– ասաց նա:– Թեկուզ և կաշկանդել ես նրան, բայց մի մաքնաչափ պարան էլ չես կարող դուրս քաշել: Սակայն շուտով նա կսկսի պրույտներ գործել:

Այժմ ծերունին պարանը պահում էր ձախ ձեռքով և ուտերով: Նա կոացավ ու աջ ձեռքով ջուր վերցրեց՝ թյունիկի տափակած միսը դեմքից սրբելու համար: Վախենում էր, որ սիրտը կխառնի, ինքն էլ կթուլանա: Դեմքը լվանալուց հետո ծերունին աջ ձեռքը մտցրեց ծով ու պահեց աղի ջրի մեջ՝ նայելով պայծառանալ սկսող երկրնքին: «Հիմա ձուկը լողում է համարյա դեպի արևելք,– մտածեց նա:– Այդ նշանակում է, որ հոգնել է ու հոսանքով է ընթանում: Շուտով

կստիպվի պարույրներով գնալ: Ահա այդ ժամանակ էլ կսկսվի իսկական աշխարանքը»:

Որոշ ժամանակ ձեռքը աղի ջրում պահելուց հետո դուրս հանեց ու գննեց:

– Այնքան էլ սարսափելի չէ,– ասաց նա: – Իսկ փղամարդու համար ցավը դադարի բան է:

Ծերունին զգույշ բռնեց պարանը՝ ջանալով, որ նոր վերքերից ոչ մեկի վրա չընկնի, և մարմնի ծանրությունն այնպես փեղափոխեց, որ կարողանա ձախ ձեռքն էլ նավակի մյուս կողմից մտնել ջրի մեջ:

– Այն ոչնչությունը, որ դու ես, այնուամենայնիվ վաղ չպահեցիր քեզ,– ասաց նա ձախ ձեռքին:– Բայց եղավ մի պահ, երբ դու դավաճանեցիր ինձ:

«Ինչո՞ւ երկու լավ ձեռքով չեմ ծնվել ես,– խորհրդածեց նա:– Գուցե հանցավորը ես եմ, որ ժամանակին ձախ ձեռքիս չեմ սովորեցրել կարգին աշխարել: Բայց, վկա է ասված, նա ինքն էլ կարող էր սովորել: Անկեղծորեն ասած՝ այս գիշեր այնքան էլ չխաբեց նա ինձ և կարկամումից միայն մի անգամ փեղացավ: Բայց եթե դա կրկնվի, ապա ավելի լավ է պարանը միանգամից կտրի նրան»:

Այս խորհրդածությունից հետո ծերունին իսկույն հասկացավ, որ իր գլուխը մշուշապարվել է, և վաղ չէր լինի մի կտոր ևս թյունիկ ծամել: «Չեմ կարող,– ասաց ինքն իրեն:– Ավելի լավ է միտքս պղտորվի, քան թե սրտխառնուքից թուլանամ: Իսկ ես գիտեմ, որ չեմ կարող ներսումս պահել այն միտք, որի վրա էր ընկել իմ երեսը: Միտք կպահեմ ծայրահեղ դեպքում ուրելու, քանի դեռ չի փչացել: Միևնույնն է, հիմա արդեն ուշ է կազդուրվելու համար: Հիմա՞ր ծերուկ,– նախարեց ինքն իրեն,– չէ՞ որ կարող ես ուրել երկրորդ թոչող ծուկը»:

Ահա այդպեղ է նա՝ փորոտիքը հանված, մաքրված. և ձախ ձեռքով վերցնելով թոչող ծուկը՝ կերավ, երկար ծամելով փշերը՝ կերավ ամբողջովին, առանց մնացորդի:

«Սա ավելի սննդարար է, քան որևէ այլ ծուկ,– մտածեց նա:– Համենայն դեպս, դրա մեջ կա այն, որի կարիքն զգում եմ ես: Դե, հիմա ես արեցի այն ամենը, ինչ կարող էի: Թող միայն նա սկսի պարույր գալ, մենք նրա հետ կռիվ կմղենք»:

Երրորդ անգամն էր արդեն արևը ծագում այն պահից հետո, ինչ նա դուրս էր եկել ծով, և ահա այդ ժամանակ էլ ձուկն սկսեց պրույրներ գործել:

Նա դեռևս չէր կարող պարանի՝ ջրի մեջ կազմած թեթությունից որոշել՝ ձուկն սկսե՞լ է պրույրներ գործել, թե՛ ոչ: Դեռ շուր էր դրա համար: Նա միայն զգաց, որ ձգումը մի փոքր թուլացավ, ուստի և սկսեց պարանն աջ ձեռքով հավաքել: Պարանը ձգվեց ծայրաստիճան, ինչպես առաջ, սակայն ճիշտ այն վայրկյանին, երբ կորվելու վրանգ էր սպառնում, հանկարծ անկաշկանդ սկսեց գալ: Այն ժամանակ նա կռացավ, ուսերն ազապեց ճնշող պարանից ու սկսեց հավաքել պարանը առանց շտապելու և հավասար արագությամբ: Ծերունին աշխատում էր երկու ձեռքերն էլ հերթով վեր-վար անելով: Նրա ծերացած ուրբերն ու ուսերը օգնում էին ձեռքերի շարժմանը:

– Շատ մեծ շրջանակ է գծում,– ասաց նա,– բայց այնուամենայնիվ գծում է:

Հանկարծ պարանի շարժումն արգելակվեց, բայց ծերունին շարունակում էր քաշել, մինչև որ արևից փայլփլող ջրի կաթիլներ սկսեցին ոսրոստել նրա վրա: Հետո պարանը հեռու քաշվեց, և ծերունին չոքելով՝ սկսեց դժկամությամբ քիչ-քիչ թողնել մուգ ջրի մեջ:

– Հիմա իր շրջանակի ամենահեռավոր կետից է անցնում ձուկը,– ասաց նա:

Պետք է ըստ հնարավորին ամուր պահել: Ձգված պարանը ամեն անգամ կկարճացնի շրջանը: Գուցե և մեկ ժամ հետո ես տեսնեմ նրան: Նախ պետք է համոզեմ, որ ես ուժեղ եմ, հետո արդեն կհաղթահարեմ նրան:

Սակայն անցավ երկու ժամ, իսկ ձուկը շարունակում էր դանդաղ պրույրել նավակի շուրջը: Զրպինքը անձրևի պես թափվում էր ծերունուց, և նա հոգնել էր ծայրաստիճան: Ճիշտ է, ձկան գծած շրջանակները շատ ավելի էին կարճացել, և ջուրը մրած պարանի ուղղությունից երևում էր, որ ձուկն աստիճանաբար մակերես է բարձրանում:

Մի ամբողջ ժամ է ահա, որ ծերունու աչքերի առաջ սև բծեր էին ոսրոստում, աղի քրտինքը լցվում էր աչքերն ու կծկծացնում, այրում աչքի վերևի վերքը և ճակատի մյուս վերքը: Սև բծերը չէին վախեց-

նում նրան. դրանց մեջ ոչ մի զարմանալի բան չկար, եթե նկարի առնենք, թե ինչպիսի լարվածությամբ էր նա ձգում պարանը: Սակայն երկու անգամ նա թուլություն զգաց, որից լրջորեն անհանգստացավ:

«Մի՞թե րեղի կրամ ու կմեռնեմ ինչ-որ ձկան պարճառով,— հարցնում էր նա ինքն իրեն:— Մանավանդ հիմա, երբ ամեն ինչ այսպես լավ է ընթանում: Տե՛ր ասարված, օգնիր ինձ՝ դիմանամ: Նարյուր անգամ «Նայր մեր» կասեմ, հարյուր անգամ էլ՝ «Սուրբ կույս»: Միայն թե ոչ հիմա, հիմա չեմ կարող...»:

«Նաշիվ արա, որ ասել եմ,— մրաժեց նա: — Նեպո կասեմ»:

Այդ վայրկյանին նա հարվածներ զգաց պարանի վրա, որ պահել էր զույգ ձեռքով, զգաց և ձգում: Ձգումը թափով էր ու խիստ ուժեղ:

«Իր թրով խփում է այն մեքաղալարին, որով կապված է կարթը, — մրաժեց ծերունին:— Շար բնական է: Այսպես էլ պետք է վարվեր: Սակայն դա կարող է սփիպել նրան դուրս ցատկել, իսկ ես կգերադասեի, որ նա շարունակեր շրջանակներ գծել: Ուսրյուններն անհրաժեշտ էին օդ հավաքելու համար: Սակայն հիմա ամեն մի նոր ուսրյուն կլայնացնի այն վերքը, որից կառչած է կարթը, և ձուկը կարող է պոկ գալ»:

«Մի՛ ցատկիր, ա՛յ ձուկ,— աղաչում էր նա: — Մի՛ ցատկիր, խնդրեմ»:

Ձուկը կրկին ու կրկին խփում էր մեքաղալարին, և ամեն անգամ ծերունին գլուխն օրորելով քիչ-քիչ բաց էր թողնում պարանը:

«Ավելորդ ցավ չպետք է պարճառեմ նրան,— մրաժում էր նա:— Իմ ցավը իմ մեջն է. դրա հախից ես կարող եմ գալ: Բայց ձուկը կարող է ցավից կարաղել»:

Որոշ ժամանակ անց ձուկը դադարեց հարվածել մեքաղալարին և նորից սկսեց դանդաղորեն շրջանակներ գծել: Ծերունին միափափասար դուրս էր քաշում պարանը: Սակայն նա դարձյալ վար զգաց իրեն: Նա ձախ ձեռքով ջուր վերցրեց ձովից ու լցրեց գլխին: Նեպո մի քիչ էլ ջուր լցրեց իր գլխին ու րորորեց ծոծրակը:

— Բայց լավ է, որ այլևս կարկամում չունեմ,— ասաց նա:— Ձուկը շուրջով վեր կբարձրանա, իսկ ես դեռ կդիմանամ: Դու պարտավոր ես դիմանալ, ծերու՛կ: Չհամարձակվես նույնիսկ մրաժել, որ կարող ես

չդիմանալ:

Նա ծունկ չոքեց և ժամանակավորապես պարանը նորից գցեց մեջքին: «Քանի նա պրույր է գալիս, ես կհանգստանամ, հետո վեր կկենամ, և երբ մոտենա, նորից պարանը կքաշեմ»:

Նա շար էր ուզում ավելի երկար հանգստանալ նավագոռուկի վրա ու թույլ տալ ձկանը մի ավելորդ շրջան ևս գծել առանց պարանը քաշելու: Մակայն երբ ձգումը ցույց տվեց, որ ձուկը կիսաշրջան գծելուց հետո շրջվեց ու վերադառնում է դեպի նավակը, ծերուկը վեր կացավ ու սկսեց պարանը քաշել՝ ձեռքերը հերթով թափահարելով ու իրանն այս ու այն կողմ շրջելով որքան կարելի է շար պարան քաշելու համար:

«Կյանքումս երբեք այնպես չեմ հոգնել, ինչպես հիմա,– մտածեց ծերունին,– այնինչ քամին ուժեղանում է: Ճիշտ է, քամին տեղին կլինի, երբ սրան փուն փանեմ: Ինձ շար պետք կգա այս քամին»:

– Կհանգստանամ, երբ մեկնի նոր շրջանակ գծելու,– ասաց նա:– Մանավանդ որ հիմա ավելի լավ եմ զգում ինձ: Եվս մի երկու-երեք շրջանակ, և ձուկն իմը կլինի:

Նրա ծղոտն գլխարկը ընկել էր ուղիղ ծոծրակի վրա, և երբ ձուկը շրջվեց ու դարձյալ սկսեց ձգել, ծերունին ուժասպառ փովեց քթի վրա:

«Նիմա ինքդ աշխատիր, այ՛ ձուկ,– մտածեց նա:– Ես նորից կոկորդդ կրռնեմ, հենց որ եր դառնաս»:

Խոշոր ալիքներ սկսեցին անցնել ծովի վրայով: Մակայն ջրերը քշում էր բարյացակամ քամին՝ պարզ եղանակի ուղեկիցը, որ պետք էր նրան փուն հասնելու համար:

– Կվարեմ դեպի հարավ ու արևմուտք,– ասաց նա,– ու պրծավ գնաց: Մի՞թե կարելի է մոլորվել ծովում, մանավանդ որ մեր կղզին երկար է:

Նա ձուկը տեսավ երրորդ շրջանակը գծելու ժամանակ:

Սկզբում նա տեսավ մի մութ սրվեր, որ երկար ժամանակ անցնում էր իր նավակի տակով, այնպես որ պարզապես չհավատաց իր աչքին:

– Ոչ,– ասաց նա,– չի կարող պատահել, որ այնքան խոշոր լինի:

Բայց ձուկն իրոք այսքան խոշոր էր և երրորդ շրջանակը գծե-

լուց հեփո դուրս եկավ մակերես՝ նավակից ընդամենը երեսուն յարդ հեռու, և ծերունին փեսավ, թե ինչպես ծովից վեր բարձրացավ նրա պոչը: Դա ամենախոշոր մանգաղից էլ մեծ էր և մուգ կապույտ ջրի վրա բաց մանուշակագույն էր թվում: Ձուկը դարձյալ սուզվեց, բայց արդեն ոչ խոր, և ծերունին կարող էր գննել մանուշակագույն շերտերով երիզված նրա հսկայական մարմինը: Նրա կռնակի լողաթևը իջած էր, իսկ կրծքի վիթխարի լողաթևերը ձգված էին այս ու այն կողմ:

Երբ ձուկն իր շրջանն էր կափարում, ծերունին գննեց նրա աչքը ու կողքին լողացող երկու կաչող ձկները: Երբեմն-երբեմն կաչող ձկները փակչում էին խոշորին, ապա գլխիվայր փախչում: Երբեմն էլ ուրախ լողում էին մեծ ձկան գցած սրվերի մեջ: Այդ կաչողներից յուրաքանչյուրը երեք ոտնաչափից ավելի երկար էր և երբ արագ էր լողում, օժաձկան նման գալարվում էր ամբողջ մարմինը:

Ծերունու դեմքից քրտինք էր թափվում, բայց հիմա արդեն միայն արևից չէր: Ամեն մի նոր շրջանից հեփո, որ այնքան հանդարտ և կարծես թե անխռով կափարում էր ձուկը, ծերունին ավելի շատ պարան էր քաշում և այժմ վստահ էր, որ երկու շրջանից հեփո կհաջողվի հարպուճը խրել ձկան մեջ:

«Բայց պետք է մոտ քաշեմ նրան, շատ մոտ,— մտածեց ծերունին:— Եվ պետք է նշան բռնեմ ոչ թե գլխին, այլ խփեմ սրտին»:

— Նանգիստ և պինդ կաց, ծերո՞ւկ,— ասաց ինքն իրեն:

Հաջորդ շրջանակը գծելիս ձկան մեջքը ջրից դուրս եկավ, բայց նավակից դեռ շատ հեռու էր լողում նա: Ձուկը մի շրջան ևս կափարեց, սակայն առաջվա պես շատ էր նավակից հեռու, թեև շատ ավելի էր ջրից դուրս եկել: Ծերուկը գիտեր, որ եթե մի քիչ էլ պարանը հաներ, կարող էր ձուկը մոտեցնել նավակողին:

Վաղուց էր նա պափրաստել հարպուճը. բարակ թոկի կապոցը դրված էր կլոր գամբյուղի մեջ, իսկ դրա ծայրը կապել էր ցուլի միջնափայտին:

Ձուկը մոտենում էր՝ գծելով իր շրջանակը, խիստ հանդարտ ու գեղեցիկ, հսկայական պոչը հազիվ շարժելով: Ծերունին իր ամբողջ ուժով քաշում էր պարանը՝ ջանալով ինչքան կարելի է ձուկը մոտեցնել նավակին: Մի վայրկյան ձուկը թեթևակի շրջվեց կողքի վրա, ապա ուղղվեց և սկսեց նոր շրջան կափարել:

– Տեղից շարժեցի նրան,– ասաց ծերունին: – Այնուամենայնիվ ստիպեցի շուտ գալ:

Ծերունին նորից գլխապարույր ունեցավ, բայց ամբողջ ուժով քաշեց խոշոր ձուկը: «Չէ՛ որ այնուամենայնիվ կարողացա շրջել կողքի վրա,– մտածեց նա:– Գուցե այս անգամ կարողանամ մեջքի վրա շրջել: Քաշեցե՛ք,– հրամայեց նա իր ձեռքերին:– Պի՛նդ պահեցե՛ք ինձ, ուրքեր: Էլի ծառայի՛ր ինձ, գլո՛խ, ծառայի՛ր ինձ: Չէ՛ որ դու երբեք չես խաբել ինձ: Այս անգամ մեջքի վրա կշրջեմ դրան»:

Նախքան ձուկը կմտրենար նավակին, ծերունին լարեց իր ամբողջ ուժը և սկսեց ամենայն զորությամբ քաշել պարանը: Բայց ձուկը միայն մի փոքր շրջվեց կողքի վրա, ապա նորից ուղղվեց և հեռու լողաց:

– Լսի՛ր, ա՛յ ձուկ, մեկ է՝ պիտի մեռնես,–ասաց նրան ծերունին:– Ինչի՞դ է պետք, որ ես էլ մեռնեմ:

«Այսպես ոչ մի օգուտ չեմ ունենա»,– մտածեց նա: Բերանն այնպես էր չորացել, որ այլևս խոսել չէր կարողանում և ուժ էլ չուներ, որ հասներ ջրի շշին: «Այս անգամ դրան պիտի քաշեմ-մոտեցնեմ նավակին,– մտածեց նա:– Իմ ուժերն էլ երկար չեն քաշի»:

– Չէ՛, կքաշեն,– առարկեց ինքն իրեն:– Դո՛ւ, ծերո՛ւկ, մահ չունես...

Ներկայով շրջանակը գծելիս ծերունին քիչ մնաց մոտեցնեւր նրան, բայց ձուկը դարձյալ ուղղվեց և դանդաղ հեռացավ:

«Դու գլուխս կուրես, ա՛յ ձուկ,– մտածեց ծերունին:– Դա, իհարկե, քո իրավունքն է: Կյանքումս երբեք չեմ տեսել քեզնից ավելի հսկայական, գեղեցիկ, հանդարտ ու վեհանձն արարած: Ի՛նչ արած, սպանի՛ր ինձ: Ինձ համար արդեն մեկ է, թե ով ում կսպանի»:

«Գլուխդ նորից է մթազնում, ծերո՛ւկ, այնինչ գլուխդ պայծառ պետք է լինի: Մտքերդ կարգի՛ բեր և աշխատի՛ր փոկալ փառապանքներին մարդու պես... Կամ ձկան պես».– մտքում ավելացրեց նա:

– Նապա՛, գլո՛խ, աշխատի՛ր,– ասաց նա այնքան ցածր ձայնով, որ հազիվ լսեց:– Աշխատի՛ր, ասում եմ քեզ:

Մյուս երկու շրջանակի ընթացքում էլ ամեն ինչ մնաց անփոփոխ:

«Ի՞նչ անենմ,— մտածում էր ծերունին: Ամեն անգամ, երբ ծուկը հեռանում էր, նրան թվում էր, թե կորցնում է գիտակցությունը:— Ի՞նչ անենմ: Մի անգամ էլ փորձենմ»:

Նա մի փորձ էլ կատարեց և զգաց, որ կորցնում է գիտակցությունը, բայց այնուամենայնիվ ծուկը շրջեց մեջքի վրա: Ծուկը ետ շրջվեց ու հեռացավ՝ հսկայական պոչը թափահարելով օդում:

«Մի անգամ էլ փորձենմ»,— խոստացավ ծերուկը, թեև ձեռքերը բոլորովին թուլացել էին, և աչքի առաջ մշուշ էր կանգնել:

Դարձյալ փորձեց նա, և դարձյալ ծուկը հեռացավ: «Այդպես, հա՛,— մտածեց նա և անմիջապես զգաց, որ կյանքը հանգչում է իր մեջ,— մի անգամ էլ կփորձենմ»:

Նա հավաքեց իր ամբողջ ցավը, ուժերի ամբողջ մնացորդը և վազուց կորած իր ամբողջ հպարտությունը ու մենամարտի հանեց այն փանջանքների դեմ, որ ծուկն էր կրում, և այդ ժամանակ սա շրջվեց կողքի վրա ու դանդաղ լողաց՝ թուրը համարյա թե դիպցնելով նավակին. քիչ էր մնացել, որ թողներ-հեռանար այդ երկար, արծաթաթույր, մանուշակագույն շերտերով զուգված ծուկը, որ կարծես վախճան չէր ունենալու:

Ծերունին ցած նետեց պարանը, ուրբը դրեց վրան, որքան կարող էր վեր բարձրացրեց հարպունը և ամբողջ ուժով, որ ուներ նա և որ կարողացավ այդ թուլեղիմ հավաքել, խրեց ձկան կողի մեջ ուղիղ նրա կրծքի հսկայական լողաթևի ետևը, որը բարձրացել էր վեր՝ հասնելով մարդու կրծքի մակարդակին: Նա զգաց, թե ինչպես է երկաթը մտնում փափուկ մսի մեջ, և հենվելով հարպունին՝ հեղհեղեղեղ ավելի խոր էր մտցնում՝ իր մարմնի ամբողջ ծանրությամբ օգնելով ինքն իրեն:

Եվ այդ ժամանակ ծուկն ասես կենդանացավ, թեև արդեն մահ էր գրում իր մեջ, նա ջրից վեր նետվեց՝ կարծես պարծենալով իր հսկայական երկարությամբ ու լայնությամբ, իր ամբողջ գեղեցկությամբ ու հզորությամբ: Թվում էր, թե նա կախված է օդում՝ ծերունու ու նավակի վրա: Ներսիս նա շրմփաց ծով՝ ջրի հորձանքներով ծածկելով և՛ ծերունուն, և՛ նրա ամբողջ նավակը:

Թուլությունն ու գլխապտույտը հաղթում էին ծերունուն. նա գրեթե ոչինչ չէր տեսնում: Սակայն, բաց թողնելով հարպունի պարանը՝ սկսեց հավաքել դա կտրապղծ ձեռքերում, և երբ տեսողու-

թյունը վերադարձավ, Կեսավ, որ ձուկը պառկած է մեջքին՝ արծաթագույն փորը վեր դարձրած: Հարպունի կոթը շեղակի ցցված էր նրա մեջքից, իսկ շուրջը ծովը ներկված էր նրա սրտի արյունով: Բիծը սկզբում մուգ էր, ասես երկնագույն ջուրը մի մղոն խորությամբ լցված էր ձկների վրառով: Հետո բիծը փարածվեց ու նմանվեց ամպի: Արծաթագույն ձուկը հանդարտ ճոճվում էր ալիքներից:

Ծերունին աչքը չէր կտրում նրանից, մինչև որ Կեսողությունը նորից մշուշվեց: Այն ժամանակ նա երկու անգամ հարպունի թոկը փաթաթեց միջնափայտի վրա ու գլուխը խոնարհեց ձեռքերին:

– Ի՞նչ է եղել իմ գլխին,– ասաց նա՝ դեմքը սեղմելով ցոուկի պապին:– Ծեր մարդ եմ ես ու սաստիկ հոգնել եմ: Բայց և այնպես սպանեցի այս ձուկը, որն ինձ համար եղբորից էլ թանկ է, իսկ հիմա մնացել է միայն սև աշխարանքը:

«Հիմա պետք է պարանը պատրաստեմ, օղակ-օղակ անեմ, որպեսզի ձուկը կապեմ նավակին: Եթե նույնիսկ երկու հոգի լինեինք ու նավակը ջրով լցնեինք ձուկն այնպեղ քաշելու համար, հետո էլ սկսեինք ջուրը թափել, մեկ է՝ նավակն այսպիսի ծանրության չէր դիմանա: Պետք է պատրաստեմ այն ամենը, ինչ անհրաժեշտ է, հետո ձուկը քաշեմ-մոտեցնեմ նավակողին, ամուր կապեմ մակույկին, առագաստը դնեմ ու ճանապարհ ընկնեմ փուն»:

Եվ սկսեց ձուկը քաշել դեպի նավակը, որպեսզի պարանը խռիկի ու երախի միջով անցկացնելուց հետո գլուխը կապի նավագոուկին: «Ուզում եմ մի նայեմ դրան,– մտածեց նա,– փնտրեմ, զգամ ինչ ձուկ է: Չէ՞ որ դա իմ հարստությունն է: Բայց դրա համար չէ, որ ուզում եմ փնտրել: Ինձ թվում է, թե ես փնտրեցի նրա սիրտը այն ժամանակ,– մտածում էր նա,– երբ հարպունը մինչև ծայրը խրեցի նրա մեջ: Դե լավ, մոտ քաշիր, կապիր, օղակ գցիր պոչին, մեկն էլ մարմնի շուրջը անցկացրու, որպեսզի լավ կպչի նավակին»:

– Հապա՛, ծերո՛ւկ, գործի՛ անցիր,– ասաց ինքն իրեն ու մի փոքր ումպ ջուր խմեց:– Հիմա, երբ մարտը վերջացած է, մնացել է ահագին սև աշխարանք:

Ծերունին նայեց երկնքին, հետո ձկանը: Մեծ ուշադրությամբ նայեց արևին: «Կեսօրը հազիվ է անցել: Իսկ քամին սաստկանում է: Հիմա անօգուտ է պարանները նորոգել: Տանը փղայի հետ կմիացնենք»:

– Հապա՛, արի՛ այսպեղ, այ՛ ձուկ։– Բայց ձուկը չհնազանդվեց, նա անխռով օրորվում էր ալիքներից, և ծերունին ստիպված անձամբ նավակը մոտեցրեց նրան։

Երբ ծերունին սեղմ մոտեցավ նրան, և ձկան գլուխը հավասարվեց ցռուկին, նա դարձյալ զարմացավ դրա մեծության վրա։ Այա արձակեց հարպունի պարանը միջնափայտի վրայից, անցկացրեց ձկան խռիկից, դուրս բերեց բերանից, փաթաթեց թրի շուրջը, հեփո նորից անցկացրեց խռիկի միջով, նորից փաթաթեց թրի վրա և կրկնակ հանգույց անելով՝ կապեց միջնափայտին։ Նա կտրեց պարանը, գնաց նավախելը՝ պոչը օղակով ամրացնելու համար։ Ձկան գույնը, որ մանուշակա արծաթաթույր էր, վերածվեց մաքուր արծաթագույնի, իսկ շերտերը դարձան այնպես բաց մանուշակագույն, ինչպես պոչն էր։ Այդ շերտերը փղամարդու չոած ձեռքից ավելի լայն էին, իսկ աչքը այնքան խորթ ու անտարբեր, ինչպես շրջադիրակի հայելին կամ սուրբի հայացքը թափորի ժամանակ։

– Այլ կերպ չէի կարող սպանել դրան,– ասաց ծերունին, ջուր խմեց և շափ ավելի լավ զգաց իրեն։ Այժմ նա գիտեր, որ գիտակցությունը չի կորցնի, ու գլուխն էլ պայծառացավ։ «Ամենաքիչը կես փոննա կլինի,– մտածեց նա,– գուցե և շափ ավելի։ Ուրեմն ինչքա՛ն փող կստանամ, եթե այդ քաշի երկու երրորդը միս լինի, ֆունսն է՝ 30 ցենտ»։

– Առանց մափիտի չեմ կարող հաշվել, – ասաց ծերունին։– Դրա համար պայծառ գլուխ է պետք։ Բայց ես կարծում եմ, որ մեծն Դի Մաջիոն այսօր կարող էր հպարտանալ ինձնով։ Ճիշտ է, ես ոսկրային կոշտուկ չունեմ, սակայն ձեռքերս ու մեջքս սաստիկ ցավում էին։ Հեփաքոքիր է՝ ի՞նչ բան է ոսկրային կոշտուկը։ Գուցե մենք էլ ունենք, միայն թե չգիտենք։

Ծերունին ձուկը կապեց ցռուկին, խելին ու նստարանին։ Այնքան վիթխարի էր նա, որ նրան թվում էր, թե իր մակույկը կապել է մի մեծ նավի կողին։ Մի կտոր պարան կտրելով՝ ձկան ստորին ծնոքը կապեց նրա թրին, որպեսզի բերանը չբացվի, և լողալը հեշտ լինի։ Այնուհետև հաստափայտ կայմը, մահակը հարմարեցրեց որպես շեղանդ ու քաշեց առագաստները վարող պարանը։ Կարկափած առագաստն ուռեց, նավակն առաջ խաղաց, և ծերունին խելի վրա կիսապառկած նավարկեց դեպի հարավ-արևմուտք։

Ծերունին կողմնացույցի կարիք չուներ հարավ-արևմուտքը որոշելու համար: Բայվական էր, որ նա զգա, թե ինչպես է փչում քամին, և ինչպես է ուռչում առագաստը: «Ասենք, արժեր կարթ գցել. չե՞մ կարող արդյոք խայծով որևէ փոքր ձուկ բռնել, թե չէ ուրելու ոչինչ չունեմ»: Բայց նա խայծ չգտավ, իսկ սարդիկները հոտել էին: Այն ժամանակ կեռածողը գցեց դեղին ջրիմուռներին, որոնց կողքից անցնում էր, և թափ արվեց. դրանցից մանր կրեվետ խեցգետիններ թափվեցին նավակ: Երկվեցյակից ավելի կլինեին դրանք և ոսպոսպում էին գետնալվերի նման ուրբերը փոխելով: Ծերունին երկու մատով պոկեց դրանց գլուխը ու կերավ ամբողջովին՝ ծամելով պոչն ու կճեպը: Խեցգետինները շար մանր էին, բայց ծերունին գիտեր, որ խիստ սննդարար են, և համն էլ պարզական է:

Շշի մեջ դեռևս մի քիչ ջուր էր մնացել, և խեցգետիններն ուրելուց հետո ծերուկը խմեց դրա քառորդը: Նավակը լավ էր ընթանում՝ չնայած այն դիմադրությանը, որը ստիպված էր հաղթահարել, և ծերունին վարում էր՝ արմունկով դեկալծակը պահած: Ձուկը շարունակ աչքի առաջ էր, և բավական էր, որ նայի իր ձեռքերին կամ մեջքը դիպցնի նավակին, որպեսզի զգա, թե այդ ամենը երազ չէ և իսկապես պարտահել է իրեն: Մի պահ, հենց վերջում, երբ նա վար զգաց իրեն, հանկարծ նրան թվաց, թե այդ ամենը լոկ երազ է: Ասենք, հետո էլ, երբ նա տեսավ, թե ինչպես ձուկը ջրից դուրս եկավ ու նորից այնպեղ ընկնելուց առաջ անշարժ կախվեց օդում, նա ինչոր գերբնական բան զգաց դրա մեջ ու չհավատաց իր աչքերին: Ճիշտ է, այն ժամանակ նա շար վար էր տեսնում, իսկ հիմա աչքերը կարգին էին:

Քիմա նա գիտեր, որ ձուկն իսկապես կար, և ձեռքերի ու թիկունքի ցավն էլ երազ չէր: «Ձեռքերը շուտ են լավանում,– մտածեց նա:– Ես բավականին արյուն բաց թողի, որպեսզի վերքերը չաղտոտվեն, իսկ աղի ջուրը կբուժի դրանք: Ծովածոցի մուգ ջուրը աշխարհի լավագույն դարմանն է: Միայն թե մտքերս չխառնվեն: Ձեռքերս իրենց գործն արեցին, և նավակը լավ է գնում: Ձկան բերանը փակ է, պոչն էլ ուղիղ է պահել, լողում ենք կողք կողքի, եղբայրների պես»: Նրա գլուխը նորից մի քիչ մթազնեց, և նա մտածեց. «Իսկ ո՞վ ում փուն է փանում, ես նրա՞ն, թե՞ նա ինձ: Եթե ես նրան բուքսիր արած փանեի, ամեն ինչ պարզ կլիներ: Կամ եթե նա իր ամբողջ

արժանապատվությունը կորցրած պառկեր նաժական, էլի պարզ կլիներ: Բայց չէ՞ որ մենք լողում ենք կողք կողքի՝ իրար ամուր կապված: Դե խնդրեմ, թող փանի ինձ, եթե այդքան հաճելի է իրեն: Չէ՞ որ ես միայն խորամանկությամբ հաղթեցի դրան, նա ո՛չ մի դավ չէր նյութում իմ դեմ»:

Նրանք շարունակ լողում էին, և ծերունին ձեռքերը ողողում էր աղի ջրով և ջանում, որ մտքերը չպղտորվեն: Թանձրացած ամպերը ընթանում էին վեր, իսկ փեփրածն ամպերը՝ դրանց վերևից, ծերուկը գիպեր, որ քամին ողջ գիշեր կփչի: Մտեպ-ստեպ նայում էր նա ձկանը՝ սրուգելու՝ չլինի՞ թե իսկապես երագո՞ւմ է փեսել: Անցավ մի ամբողջ ժամ, նախքան վրա փվեց առաջին շնաձուկը:

Շնաձուկը պարահաբար վրա չփվեց: Նա դուրս լողաց օվկիանոսի ամենախոր մասից, երբ թանձրացավ ձկան արյան մուգ ամպը, ապա սփռվեց ջրի մեջ մի մղոն խորությամբ: Շնաձուկը դուրս լողաց արագ, առանց որևէ երկյուղի, ճեղքեց ծովի կապույտակ հարթությունը ու դուրս եկավ արևի փակ: Նեփո նորից սուզվեց ջրի մեջ, նորից արյան հոփ առավ ու սկսեց լողալ այն հեփքով, որ իրենց երևից թողնում էին նավակն ու ձուկը:

Երբեմն նա հեփքը կորցնում էր, բայց կամ նորից էր ընկնում դրա վրա, կամ առնում էր դրա հագիվ զգալի հոփը և անդադրում հեփապնդում էր դրան: Շափ խոշոր շնաձուկ էր դա՝ մակո ցեղից, սփեղծված նույնքան արագ լողալու համար, որքան ամենաարագընթաց ձուկն է լողում ծովում, և նրա ամեն ինչը գեղեցիկ էր, բացի երախից: Նրա մեջքը նույնպես բաց կապույտ էր, ինչպես թրածկանը, փորը՝ արծաթաթույր, իսկ մաշկը՝ կոկ ու գեղեցիկ, և նա ամբողջությամբ նման էր թրածկան, եթե չհաշվեին հսկայական ծնոփները, որոնք այժմ իրար էին սեղմված: Նա արագ լողում էր ծովի մակերեսին խիստ մոտ՝ մեջքի իր բարձր լողաթևով հեշտությամբ ճեղքելով ջուրը: Նրա երախի սեղմ փակած կրկնակ շրթունքների փակ ութ շարքով ձգվում էին ծուռումուռ ափամները: Ափամները նման չէին շնաձկների մեծ մասի սովորական բրգաձև ափամներին, այլ հիշեցնում էին գազանի ճիրանների նման կեռ մարդկային մափներ: Երկարությամբ դրանք չէին զիջում ծերունու մափներին, իսկ կողքերից ածելիի շեղբի պես սուր էին: Շնաձուկը սփեղծված էր, որպեսզի սնվեր ծովային բոլոր, անգամ այնպիսի արագաշարժ,

ուժեղ ու լավ զինված ձկներով, որոնց համար ոչ մի այլ թշնամի սարսափելի չէր: Հիմա նա շրապում էր՝ զգալով, որ ավարը մոտ է արդեն, և նրա մեջքի կապույտ լողաթևը շարունակում էր ճեղքել ջուրը:

Երբ ծերունին տեսավ նրան, հասկացավ, որ այդ շնածուկը ոչնչից չի վախենում և կվարվի այնպես, ինչպես հարմար դարի: Նա պատրաստեց հարպունը և ամրացնելով դրա պարանի ծայրը՝ սպասեց, որ շնածուկը մոտ գա: Պարանը կարճ էր, որովհետև մի կտոր կտրել էր, երբ կապում էր իր ձուկը:

Ծերունու գլուխն այժմ բոլորովին պայծառացավ, և նա համակված էր վճռականությամբ, թեև հույսերով չէր օրորում իրեն: «Գործս չափից ավելի լավ էր գնում, և երկար չէր կարող այդպես շարունակվել», – մտածում էր նա: Հեղուկով շնածկան մոտենալուն՝ ծերունին մի հայացք նետեց իր խոշոր ձկանը: «Թերևս ավելի լավ կլիներ, եթե այս ամենը երազ լիներ: Ես չեմ կարող արգելել նրան հարձակվելու ինձ վրա, բայց գուցե և կարողանամ սպանել: Dentuso, – մտածեց նա:– Խավարե՛ր մորդ արևը»:

Շնածուկը ընդհուպ մոտեցավ նավախելին և երբ հարձակվեց թրածկան վրա, ծերունին տեսավ նրա բաց երախն ու արտասովոր աչքերը և լսեց, թե ինչպես կափկափեցին նրա ծնոտները, երբ խրվեցին ձկան մեջ՝ պոչից քիչ վեր: Շնածկան գլուխը բարձրացել էր ջրի վրա, գլխից հետո երևաց նաև մեջքը, և ծերունին, լսելով, թե ինչպես նրա ծնոտները աղմուկով հոշոտում են մեծ ձկան մաշկն ու միսը, հարպունը կոխեց գլխի այն մասում, որտեղ աչքերը միացնող գիծը խաչաձևվում է քթից դեպի վեր մեկնող գծի հետ: Իրականում այդպիսի գծեր չկային: Կար միայն ծանր, կապրավուն ու սրածն գլուխը, խոշոր աչքերը և դուրս ցցված, կափկափող ու ամենակեր ծնոտը: Սակայն շնածկան ուղեղն այդպեղ է գտնվում, և ծերունին իր հարպունով այդ տեղին հարվածեց: Ամենայն ուժով հարվածեց այդպեղին՝ արնոտելու աստիճան քերծված ձեռքերում սեղմած իր հարպունով: Հարվածեց նրան առանց որևէ բանի վրա հույս դնելու, բայց վճռականությամբ ու մոլեգին զայրույթով:

Շնածուկը շրջվեց, և ծերունին տեսավ նրա մարած աչքերը, հետո կրկին շրջվեց՝ երկու անգամ պարանը փաթաթելով իր շուրջը: Ծերունին հասկացավ, որ շնածուկը սափկեց, բայց սա չէր ուզում

հաշարվել դրա հետ:՝ Մեջքի վրա պառկած՝ նա խփում էր պոչով ու կափկափում ծնոտները, մրցանավակի պես փրփրեցնելով ջուրը: Բոլորովին սպիրակ էր ծովն այն մասում, որտեղ նա պոչով հարվածում էր: Ծնածկան մարմինը երեք քառորդով բարձրացավ ջրից, պարանը ձգվեց, ցնցվեց և ի վերջո կորվեց: Ծնածուկը մի քիչ պառկած մնաց մակերեսին, և ծերունին շարունակ նայում էր նրան: Նեփո խիստ դանդաղորեն ընկղմվեց ջրի մեջ:

– Մոտ քառասուն ֆունտ ծուկ փարավ իր հետ,– ասաց ծերունին բարձրաձայն: «Ծովի հարակ փարավ նաև իմ հարպունն ու պարանի ամբողջ մնացորդը,– ավելացրեց նա մտքում,– իսկ ձկնից դարձյալ արյուն է հոսում, և այս շնածկից հետո կգան ուրիշներ»:

Այլևս նա չէր ուզում նայել իր ձկանը, երբ այդպես այլանդակեցին: Երբ շնածուկը հարձակվեց իր ձկան վրա, նրան թվաց, թե հարձակվեց իր վրա:

«Այնուամենայնիվ սպանեցի այն շնածուկը, որ հարձակվեց իմ ձկան վրա,– մտածեց նա:– Եվ դա ամենամեծն էր, որ երբևէ փեսել եմ ես: Իսկ ես, աստված վկա, կյանքումս առիթ եմ ունեցել պարտահելու բավական շատ խոշոր շնածկների:

Գործերս շատ լավ էին ընթանում: Երկար ժամանակ այդպես չէր կարող շարունակվել: Կուզենայի, որ այս ամենը երազ լիներ, և ես ոչ մի ծուկ բռնած չլինեի, այլ քնած լինեի լրագիրներով ծածկված իմ մահճակալին»:

– Բայց մարդը՝ նրա համար չէ սպեղծված, որ պարտություններ կրի, – ասաց նա: – Մարդուն կարելի է ոչնչացնել, բայց չի կարելի հաղթել:

«Այնուամենայնիվ, ափսոս ուր սպանեցի ձկանը,– մտածեց նա:– Բանս շատ կոժվարանա, և ես գրկվեցի նույնիսկ հարպունից: Dentuso-ն ճարպիկ ու դաժան, խելացի և ուժեղ կենդանի է: Բայց ես նրանից ավելի խելացի եղա: Բայց թերևս ոչ խելացի: Թերևս պարզապես ավելի լավ էի գինված»:

– Պետք չէ մտածել, ծերո՛ւկ,– ասաց նա բարձր ձայնով:– Նավարկիր քամու ուղղությամբ և դիմավորիր աղետը, երբ գա:

«Ո՛հ, պետք է մտածեմ,– մտովի առարկեց նա իրեն:– Չէ՛ որ միայն դա է մնացել ինձ: Դա և բեյսբոլը: Նեփաքրեիր է՝ մեծն Դի Մաջիոն կհավանե՛ր այն հարվածը, որ հասցրի ճիշտ ուղեղին:

Ընդհանրապես, ոչ մի առանձնակի բան չկար դրա մնջ: Ամեն ոք կարող էր խփել ոչ պակաս շեշտակիությամբ: Բայց ի՞նչ ես կարծում, ծերո՛ւկ, քո ձեռքերը պակա՛ս խանգարում էին քեզ, բան ոսկրային կոշտուկը: Ի՛նչ իմանամ: Իմ կրունկներին միևն իմա ոչ մի բան չի եղել, մի անգամ միայն էլեկտրական կապվածուկը կծեց, երբ լողանալիս ոտքս վրան դրի. այն ժամանակ միևն ծուկս ջլարվեց ու անփանելի ցավում էր»:

– Ավելի լավ է մի ուրախ բանի մասին մտածիր, ծերո՛ւկ– ասաց նա բարձրաձայն:– Ամեն րոպե դու ավելի ես մոտենում քո տանը: Ասենք նավարկությունդ էլ հեշտացավ այն պահից սկսած. ինչ քառասուն ֆունտ ծուկ կորցրիր:

Նա շար լավ էր իմանում, թե ինչ է սպասում իրեն, երբ մտնի հոսանքի մեջտեղը: Բայց հիմա ոչինչ չէր կարող անել:

– Ճիշտ չէ, մի ելք ունես,– ասաց նա բարձրաձայն:– Կարող ես դանակը կապա՛լ թիերից մեկի կոթին:

Եվ այդպես էլ արեց՝ կառավարման թևի տակ սեղմնով, ոտքն էլ առագաստի պարանի վրա դնելով:

– Սա է եղավ,– ասաց նա:– Թեև ծեր եմ ես, բայց համենայն դեպս, անգե՛ն չեմ:

Ջով քամի էր փչում, և նավակը արագ առաջ էր գնում: Ծերունին նայում էր միայն ձկան առջևի մասին, և հույսի մի նշույլ վերադարձավ նրան:

«Անմարություն է հուսահատվելը,– մտածեց նա,– մանավանդ որ դա կարծեմ թե մեղք է: Չարժե մտածել այն մասին, թե ինչն է մեղք, ինչը՝ ոչ: Առանց այդ էլ մտածելու շար բան կա աշխարհում: Ճիշտն ասած՝ ես մեղքերից քիչ բան եմ հասկանում: Չեմ հասկանում և հավանորեն չեմ էլ հավատում դրանց: Գուցե և մեղք էր ծուկն սպանելը: Կարծում եմ, թե մեղք է, թեև սպանեցի դրան, որպեսզի սովամահ չլինեմ ու դեռ էլի բազմաթիվ մարդկանց կերակրեմ: Այդ դեպքում մեղք է այն ամենը, ինչ դու անում ես: Չարժե խորհրդածել այն մասին, թե ինչն է մեղք, ինչը մեղք չէ: Հիմա արդեն ուշ է այդ մասին մտածելը, բացի դրանից մեղքերով թող գրադվեն նրանք, ում վճարում են դրա համար: Թող նրանք մտածեն, թե ինչ է մեղքը: Դու ծնվել ես ձկնորս դառնալու համար, ինչպես որ ծուկը ծնվել է ծուկ լինելու համար: Պետքոս առաքյալն էլ ձկնորս էր, ինչպես և մեծն

Դի Մաջիոյի հայրը»:

Բայց նա սիրում էր խորհրդածել այն ամենի մասին, ինչ շրջապատում էր նրան, և որովհետև չուներ ո՛չ կարդալու բան և ո՛չ էլ ռադիո, ապա մտածում էր շապ բաների, այդ թվում և մեղքի մասին: «Դու ծուկը սպանեցիր ոչ միայն ուրիշներին ծախելու և քո կյանքը պահպանելու համար, — մտածում էր նա, — այլև հպարտությունից ու այն բանից, որ դու ձկնորս ես: Դու սիրում էիր այդ ծուկը, երբ նա ապրում էր, և հիմա էլ ես սիրում: Եթե որևէ մեկի սիրում ես, ապա մեղք չէ նրան սպանելը: Գուցե և ընդհակառակը՝ շապ ավելի մեծ մեղք է»:

— Չափից շապ ես միտք անում, ծերո՛ւկ, — ասաց նա բարձրաձայն:

«Բայց դու հաճությամբ էիր սպանում dentuso-ին, — մտածեց ծերունին: — Իսկ նա, ինչպես և դու, ծուկ սպանելով է սնվում: Նա ոչ միայն լեշ է լափում ու անկուշտն է, ինչպես ուրիշ շապ շնաձկներ, այլև գեղեցիկ ու վեհանձն կենդանի է և չի իմանում, թե ինչ բան է ահը:

— Ես սպանեցի նրան՝ պաշտպանելով իմ կյանքը, — ասաց ծերունին բարձր ձայնով: — Եվ սպանեցի վարպետորեն:

«Մանավանդ որ ամենքն էլ, — մտածեց նա, — այսպես թե այնպես սպանում են որևէ մեկի կամ որևէ բան: Ձկնորսությունը սպանում է ինձ ճիշտ այնպես, ինչպես որ չի թողնում մեռնեմ: Տղան ա՛յ յ թե ով չի թողնում, որ մեռնեմ: Մի՛ գայթակղվիր, ծերո՛ւկ»:

Նա կռացավ ձկան վրա ու մի կտոր պոկեց այն փեղից, որ փեղից շնաձուկն էր հոշոտել: Ծամեց միսը՝ նրա որակն ու համը որոշելու համար: Միսը պինդ էր ու հյութալի, փափարի մսի պես, թեև ոչ կարմիր: Ճլուր չէր դա, և ծերունին գիտեր, որ դրա համար շուկայում ամենաբարձր գինը կտան: Սակայն նրա հոտը ծովի իր հետ էր փարել, և ծերունին չէր կարող խանգարել դրան: Նա հասկանում էր, որ դժվար կլինի իր վիճակը:

Քամին չէր թուլանում. մի փոքր շեղվեց դեպի հյուսիս-արևելք, և դա նշանակում էր, որ չի դադարի: Ծերունին նայում էր հեռուները, բայց ո՛չ առագաստ էր տեսնում, ո՛չ էլ որևէ նավի ծուխ կամ մարմին: Թռչող ձկներն էին միայն ծովից դուրս գալիս ու նրա նավագուրդի այս ու այն կողմը սլանում, ինչպես նաև դեղնին էին փալիս

ջրիմուռների կղզյակները: Անգամ թռչուններ կային:

Երկու ժամ էր արդեն, ինչ նա առաջանում էր ձկան միս ծամելով ու ջանալով շուր ուժ հավաքել և հանգստանալ, երբ նկատեց երկու շնաձկներից առաջինին:

– Ընդ՝ – ասաց ծերունին իմաստ չունեցող մի բառ, ավելի շուր հնչյուն, որ ականա կարող էր արտաբերել մարդը՝ զգալով, թե ինչպես մեխը, ծակելով իր ավիը, մտնում է ծառի մեջ:

– Galano-ներ,– ասաց նա բարձրաձայն և տեսավ, թե ինչպես ջրի մեջ առաջին լողաթևից հետո երևաց երկրորդը, և այդ թուխ, եռանկյուն լողաթևերից, ինչպես նաև պոչի մեծաթափ շարժումից հասկացավ, որ լայնաքիթ շնաձկներ են դրանք: Նրանք ձկան հոտն առել էին, իրար անցել և քաղցից բոլորովին խելահեղ՝ մերթ կորցնում, մերթ նորից էին գտնում այդ հրապուրիչ հոտը: Բայց և այնպես թույլ առ թույլ մոտենում էին:

Ծերունին անշարժ պնդացրեց առագաստը և սեպով էլ ամրացրեց ղեկը: Նետո բարձրացրեց այն թին, որին ամրացրել էր դանակը: Թին բարձրացրեց բոլորովին հեշտ, որովհետև ձեռքերն անասելի ցավում էին: Նա սեղմում ու բացում էր մատները, որպեսզի գեթ մի քիչ ճկունանան: Նետո ավելի ամուր բռնեց թին, որպեսզի ձեռքերին ստիպի՝ լիովին զգան ցավը ու այլևս աշխատանքից չխուսափեն, և սկսեց հետևել շնաձկների մոտենալուն: Նա տեսավ նրանց ճմաժ, լայնաքիթ գլուխները և կրծքի խոշոր, սպիտակաերիզ լողաթևերը: Դրանք բոլոր շնաձկներից ամենագարշելիներն էին՝ նույնիսկ լեշ լափող գարշահոտ սպանարարներ: Երբ քաղցը տանջում է, նրանք պարտաստ են կծելու նավակի թին էլ, ղեկն էլ: Այդպիսի շնաձկները կծում-պոկում են կրիաների թաթերը, երբ սրանք ննջում են ծովի մակերեսին, իսկ երբ շատ են սովածանում, հարձակվում են ջրի մեջ գտնվող մարդու վրա, եթե նույնիսկ նրանից ձկան արյան կամ լորձնի հոտ չի գալիս:

– Ա՛ ա,– գոչեց ծերուկը:– Ի՛նչ արած, մութ լողացեք, galano-ներ:

Եվ մոտեցան: Սակայն մոտեցան ոչ այնպես, ինչպես մական էր մոտեցել: Նրանցից մեկը շեղվելով թաքնվեց նավակի տակ, և ծերունին զգաց, թե ինչպես ցնցվեց նավակը, երբ շնաձուկը հոշոտում էր իր ձկանը: Մյուսն իր նեղ, դեղին աչքերով հետևում էր ծերու-

նուն, ապա լայն բացելով երախի կիսաշրջանակը՝ հարձակվեց ձկան վրա ճիշտ այն կետում, որտեղից մակոն էր պոկել: Ծերունին պարզ տեսնում էր այն գիծը, որ նրա թուխ գլխի գագաթից գնում էր դեպի մեջքը, որտեղ ուղեղը միանում է ողնասյունին, և թիակին ամրացրած դանակով խփեց ճիշտ այդ տեղին, ապա քաշեց դանակը ու խրեց շնաձկան դեղին, կապվալին աչքի մեջ: Շնաձուկը շունչը փչելով պոկվեց ձկնից ու կրծածը կուլ փալով՝ սահեց ցած:

Նավակը դեռևս ցնցվում էր այն դափաստանից, որ երկրորդ շնաձուկը տեսնում էր իր ձկան հետ: Եվ ծերունին առագաստն արձակելով թողեց, որ նավակը կողը շրջի, որպեսզի շնաձկանը դուրս քաշի այդտեղից: Եվ տեսնելով նրան՝ նավակից ցած կռացավ ու դանակով խփեց: Մակայն դիպչելով փափուկ մասին՝ պինդ մաշկը չթողեց, որ դանակը խոր մտնի: Ծերունու հարվածից ցավեցին ոչ միայն նրա ձեռքերը, այլև ուսը: Բայց շնաձուկը, ջրից դուրս հանելով երախը, նորից հարձակվեց ձկան վրա, և այդ միջոցին ծերունին զարկեց նրա ճմած գլխի ուղիղ մեջտեղը: Նա դուրս քաշեց շեղբը ու երկրորդ անգամ խրեց ճիշտ նույն տեղը: Շնաձուկը շարունակում էր կառչել ձկնից, ծնոտներն ամուր սեղմած, և ծերունին դանակը խրեց նրա ծախ աչքը: Շնաձուկն առաջվա պես կառչած էր ձկնից:

– Այդպես, հա՛, – ասաց ծերունին ու դանակը կոխեց ուղեղի և ողնասյունի միջև: Հիմա դժվար չէր դա, և նա զգաց, որ ճեղքեց կրճիկը: Ծերունին շրջեց թին ու մյուս ծայրը կոխեց շնաձկան երախը, որպեսզի բանցի նրա ծնոտները, և պտտեցրեց թին, իսկ երբ շնաձուկը պոկվեց ձկնից, ասաց,

– Գնա՛ ցած, galano: Գնա՛ ցած մի ամբողջ մղոն, տեսակցի՛ր ընկերուհուդ հետ: Բայց գուցե այն մյուսը քո մայրն էր:

Նա սրբեց դանակի սայրը և թին դրեց նավակի մեջ: Հետո հաստափաթեց առագաստը, և երբ նա քամուց ուռչեց, նավակը շրջեց նախկին ուղղությամբ:

– Հավանորեն ձկան քառորդից ոչ պակաս փարան իրենց հետ, այն էլ ամենալավ միսը, – ասաց նա բարձրաձայն:– Կուզենայի, որ այս ամենը երազ լիներ, և ես այս ձուկը բռնած չլինեի: Ցավում եմ, այ՛ն ձուկ, որ այսպես վար բան ստացվեց:– Ծերունին լռեց. նա հիմա չէր ուզում նայել ձկան: Արնաբամ եղած ու ջրից թրջված ձուկը իր գույնով հիշեցնում էր հայելու երևը ծածկող ամալգամ, սակայն

շերտերը դեռևս նկատելի էին:

– Այսքան հեռու չպետք է գնայի ծովում,– ասաց ծերունին:– Վար եղավ և՛ քեզ համար, և՛ ինձ համար: Շար եմ խղճում քեզ, ա՛յ ծուկ:

«Հապա՛, բերանբացություն մի՛ անի,– մրածեց նա:– Սպուզի՛ր, հո չի՞ կտրվել այն պարանը, որով ամրացված է դանակը: Եվ ձեռքդ կարգի բեր, որովհետև գործը դեռ չի վերջացել»:

– Ափսո՛ւս, որ հեսանաքար չունեմ,– ասաց ծերունին՝ թիակի կոթին կապած պարանը սպուզելով:– Պետք է հեքս հեսանաքար բերեի:

«Շա՛ր բան կուզենայիր հեքո՛ւ բերել, ծերո՛ւկ,– մրածեց նա:– Բայց չես բերել: Հիմա ժամանակ չէ մրածելու այն մասին, ինչ չունես: Մրածի՛ր միայն եղածով գործ տեսնելու մասին»:

– Է՛, գլուխս փարար քո խորհուրդներով,– ասաց նա բարձրաձայն:

Նա առագաստի թուղ սեղմեց թևի փակ և զույգ ձեռքերը կոխեց ջուրը:

Նավակն առաջ էր ընթանում:

– Աստված միայն գիտի, թե որքան լափեց վերջին շնաձուկը,– ասաց:– Բայց ձուկը ինչքա՛ն թեթևացավ:

Նա չէր ուզում մրածել ձկան այլանդակված փորի մասին, գիտեր, որ նավակին հասցրած շնաձկան յուրաքանչյուր ցնցումը նշանակում էր մի կտոր պոկված միս, և որ հիմա ձուկը ծովի մեջ թողնում է խճուղու նման լայն ու աշխարհի բոլոր շնաձկների համար մարչելի մի ճանապարհ:

«Այսպիսի ձուկը կարող էր մի մարդու ողջ ձմեռը կերակրել: Մի՛ մրածիր այդ մասին, ծերո՛ւկ: Հանգստացիր և աշխարհի՛ր ձեռքերդ կարգի բերել, որպեսզի պաշապանես այն, ինչ դեռ մնացել է քեզ: Իմ ձեռքերի արյան հոփը չնչին բան է այն հոփի համեմատությամբ, որ հիմա թողնում է ջրի մեջ իմ ձուկը: Ասենք, ձեռքերիցս համարյա թե արյուն չի գալիս: Խոր կտրվածքներ չկան նրանց վրա: Իսկ փոքր արնահոսությունը ձախ ձեռքը կազափի կարկամումից:

Հիմա ինչի՞ մասին մրածեմ: Ո՛չ մի բանի: Ավելի լավ է՝ ո՛չ մի բանի մասին չմրածեմ և սպասեմ նոր շնաձկների: Կուզենայի, որ այս ամենը երազ լիներ: Ասենք ի՛նչ իմանամ: Ամեն ինչ կարող է

այնքան էլ վար չվերջանալ»:

Հաջորդ շնածուկը, որ հայտնվեց միայնակ, նմանապես լայնաքիթ ցեղից էր: Նա մոտեցավ այնպես, ինչպես խոզն իր փաշտին, միայն թե խոզն այդքան լայն երախ չունի, որ մի հարվածով պոկի մարդու գլուխը: Ծերունին թողեց, որ կառչի ձկնից, իսկ հետո թիակի ծայրին ամրացրած դանակով հարվածեց գլխին: Մակայն շնածուկն իրեն ետ նետեց՝ թավալելով մեջքի վրա, և դանակի շեղբը ջարդվեց:

Ծերունին դեկը ձեռքն առավ: Նա չնայեց էլ, թե ինչպես դանդաղորեն ընկղմվում է շնածուկը՝ հետզհետե փոքրանալով, իսկ հետո՝ բոլորովին մասն դառնալով: Այդ պարկերը միշտ էլ հափշտակում էր նրան, բայց հիմա չուզեց նայել:

– Մնաց կեռածողը,– ասաց նա:– Բայց ի՞նչ օգուտ դրանից: Դեռես ունեմ երկու թիակ, դեկալծակ և մահակ:

«Ա՛յ, հիմա նրանք հաղթեցին ինձ,– մտածեց նա:– Շար եմ ծեր, որպեսզի կարողանամ մահակով շնածուկ սպանել: Բայց կկոտվեմ նրանց հետ, քանի դեռ թիեր ունեմ, մահակ ու դեկալծակ»:

Նորից ձեռքերը կոխեց աղի ջրի մեջ: Մոտենում էր երեկոն, իսկ չորս կողմ փնտրվում էր միայն երկինք ու ծով: Քամին առաջվանից ավելի ուժգին էր փչում, և նա հույս ուներ, որ շուտով ցամաքը կփնտրի:

– Հոգնել ես, ծերո՛ւկ,– ասաց նա:– Հոգիդ է հոգնել:

Շնածկները նորից հարձակվեցին նրա վրա մայրամուտից մի պահ առաջ միայն:

Ծերունին փռեցավ, թե ինչպես են շարժվում թուխ լողաթներն այն լայն հետքով, որ ձուկն այժմ անկասկած թողնում էր ծովում: Նրանք նույնիսկ չէին սլանում այդ հետքով, այլ կողք կողքի շրպտում էին ուղիղ դեպի նավակը:

Ծերունին սեպով ամրացրեց դեկալծակը ու խելի փակից հանեց մահակը: Դա կտրված թիակի մի մասն էր՝ երկու և կես ուրնաչափ երկարությամբ: Միայն մի ձեռքով կարող էր հաստատ քոնել դա՝ կործի մասից, և աջ ձեռքով ամուր քոնեց ու սկսեց թափահարել՝ սպասելով, որ շնածկները մոտենան: Երկուսն էին դրանք, երկուսն էլ՝ galanos:

«Պետք է սպասեմ, որ առաջինն ամուր կառչի իմ ձկնից,– մտա-

ծեց նա,– այն ժամանակ կխփեն նրա քթի ծայրին կամ ուղիղ գանգին»:

Երկու շնածկներն էլ միասին մոտեցան, և երբ ավելի մոտիկ եղողը բացեց երախը ու արամները խրեց ձկան արծաթաթույր կողի մեջ, ծերունին բարձրացրեց մահակը ու ծանրորեն իջեցրեց շնածկան փափակ գլխին: Նրա ձեռքը զգաց գիշարչի առածգական ամրությունը: Սակայն նա զգաց նաև ոսկորի անթափանցելի ամրությունը, և ծերունին դարձյալ ուժգին խփեց շնածկան քթի ծայրին: Ընածուկը սահեց ջուրը:

Մյուս շնածուկն արդեն կարողացել էր բավական լափել ու երբ քաշվել և հիմա երախը լայն բացած՝ նորից մոտ էր գալիս: Նախքան նա, հարձակվելով ձկան վրա, արամները կմխրճեր նրա մեջ, ծերունին նրա ծնոտներին կպած մսի սպիտակ կտորներ փեսավ: Նա թափով զարկեց, բայց հարվածը դիպավ միայն գլխին, և շնածուկը, մի պահ նայելով նրան, մի կտոր միս պոկեց ձկնից: Երբ նա ընկրկեց այդ կտորը կուլ փալու համար, ծերունին կրկին խփեց նրան, բայց հարվածը նորից դիպավ նրա գլխի ամուր ու առածգական մակերեսին:

– Հապա՛, մո՛ր արի, galano– ասաց ծերունին:– Մի անգամ էլ մոտեցի՛ր:

Ընածուկը շեշտակի նետվեց ձկան վրա, և ծերունին խփեց նրան այն վայրկյանին, երբ նա կափկափեց երախը: Որքան կարելի էր վեր բարձրացնելով իր մահակը՝ ամբողջ ուժով զարկեց նրան: Այս անգամ հարվածը դիպավ գանգարմափի ոսկորին, և նա զարկեց երկրորդ անգամ՝ նույն փեղին: Ընածուկը թուլորեն մի կտոր միս պոկեց ու սահեց ջրի մեջ:

Ծերունին սպասում էր, թե նորից շնածկներ չեն հայտնվի. բայց այլևս չէին երևում: Ներս նա նկատեց, որ դրանցից մեկը պարզվում է նավափի մոտերքը: Մյուս շնածկան լողաթևը բոլորովին չքվեց:

«Նույս էլ չունեի, թե կկարողանամ սպանել դրանց,– մտածեց ծերունին:– Առաջ կկարողանայի: Բայց և այնպես երկուսին էլ խիստ հաշմեցի, և հազիվ թե իրենց լավ են գգում: Եթե կարողանայի մահակը երկու ձեռքով բռնել, առաջինին անկասկած կսպաննի: Նույնիսկ հիմա՝ այս փորիքիս»:

Չէր ուզում նայել ձկանը, գիտեր, որ նրա կեսը գնացել է: Մինչ

նա կոչում էր շնածկների հետ, արևը արդեն մայր էր մտել:

– Շուրով կմթնի,– ասաց նա:– Այն ժամանակ ես հավանորեն կրեսնեմ Նավանայի լույսերի հրացուլը: Իսկ եթե շափ եմ շեղվել դեպի արևելք, ապա կրեսնեմ նոր կուրորարներից մեկի լույսերը:

«Չեմ կարող ափից շափ հեռու լինել,– մտածեց ծերունին:– Նույս ունեմ, որ այնպեղ նրանք իզուր չեն անհանգստանում: Ասենք, անհանգստանալ կարող է միայն փղան: Բայց նա, արդեն, չի կասկածում իմ հմտությանը: Տարիքավոր ձկնորսները հավանորեն փազնապում են: Ասենք երիտասարդներն էլ,– մտածեց նա:– Չէ՛ որ ես ապրում եմ լավ մարդկանց միջավայրում»:

Այլևս նա չէր կարող խոսել ձկան հետ, այնքան որ այլանդակված էր նա: Բայց հանկարծ մի նոր միտք ծագեց գլխում:

– Կեն ձուկ,– ձայն փվեց նրան:– Նախկին ձուկ, ցավում եմ, որ այսքան հեռու գնացի ծովում: Քեզ էլ կործանեցի, ինձ էլ: Բայց մենք երկուսով շափ շնածկներ ոչնչացրինք ու էլ ավելի շափ հաշմեցինք: Դու հավանորեն դրանցից շափ ես սպանել կյանքումդ, ծեր ձուկ: Զուր չէ, որ գլխիցդ ցցված է բո այդ թուրը:

Նաճելի էր նրան մտածել և՛ ձկան, և՛ այն մասին, թե ինչ կարող էր թրածուկը հանել շնածկան գլխին, եթե ազափ լող փար ծովում: «Պետք է կտրած լինեի այդ թուրը, որպեսզի դրանով կռվեի շնածկների հետ»,– մտածեց նա: Բայց նա կացին չուներ, իսկ հիմա արդեն դանակ էլ չուներ:

«Բայց եթե դրա թուրը մոփս լիներ, կարող էի կապել դա թիակի կոթին, և հիանալի գենք կլիներ: Այն ժամանակ մենք երկուսով իսկապես կողք կողքի կկռվեինք: Իսկ ի՞նչ կանես հիմա, եթե գիշերը նրանք գան: Ի՞նչ կարող ես անել»:

– Կկռվեմ,– ասաց նա,– կկռվեմ, մինչև որ մեռնեմ:

Սակայն խավարում ո՛չ լույսեր էին երևում, ո՛չ հրացուլք, միայն քամի կար ու նրա ուռեցրած առագաստը, և հանկարծ նրան թվաց, թե ինքը արդեն մեռել է: Ձեռքերն իրար կցեց և զգաց իր ափերը: Դրանք մեռած չէին, և նա կարող էր ցավ առաջացնել, հեղուաբար և կյանք՝ պարզապես սեղմելով ու բացելով դրանք: Նա հեմվեց նավախելին ու հասկացավ, որ ողջ է: Այդ բանն ասացին նրա ուսերը:

«Պետք էր ասել այն բոլոր աղոթքները, որ խոստացա ասել,

երթն ձուկը բռնեմ,- մտածեց նա:- Բայց հիմա շար եմ հոգնել: Ավելի լավ է վերցնեմ պարկը ու դրանով ուտեմ ծածկեմ»:

Նավախելին պառկած՝ նա վարում էր մակույկը ու սպասում, թե երբ երկնքում կերևա Նավանայի լույսերի հրացուլը: «Ձկան կեսն է մնացել,- մտածում էր նա:- Գուցե բախարս բանի ու գոնե դրա առջևի մասը հասցնեմ Կուն: Պե՛տք է վերջապես բախարս բանի...- Ո՛հ,- ասաց ինքն իրեն: - Ինքդ ծաղրեցիր քո հաջողությունը, երբ այսքան առաջացար ծովում»:

- Հիմար-հիմար մի՛ խոսիր, ծերո՛ւկ,- ընդհարեց ինքն իրեն:- Արթուն կաց ու հեկեկիր դեկին: Կարող ես դեռ բախարավորության հասնել:

- Կուզենայի մի քիչ երջանկություն գնել, եթե որևէ փող ծախում եմ,- ասաց ծերունին:

- Իսկ ինչո՞ւ կզենե,- հարցրեց նա իրեն:- Մի՛թե կարող ես գնել դա կորցրած հարպունովդ, կտրված դանակովդ ու խնդված ձեռքերովդ:

- Ի՛նչ իմանաս: Դու ուզում էիր երջանկություն ձեռք բերել այն ութսունչորս օրվա գնով, որ անցկացրիր ծովում: Եվ, իմիջիայլոց, քիչ մնաց ծախեին դա քեզ:

«Չպետք է մտածել ամեն փեսակ դադարկ բաների մասին: Բախարավորությունն ամեն ձևով է գտնում մարդուն, մի՛թե կճանաչես նրան: Ասենք, ես ամեն մի ձևով էլ մի քիչ բախարավորություն կառնեի ու դրա համար կվճարեի այն ամենը, ինչ պահանջեին: Կուզենայի փեսնե՛լ Նավանայի հրացուլը,- մտածեց նա:- Շար բան ես ուզում միանգամից, ծերո՛ւկ: Բայց հիմա ուզում եմ փեսնել Նավանայի լույսերը, և ուրիշ ոչինչ»: Նա փորձեց ավելի հարմար ձևով նստել դեկի մոտ և ցավի հեղձեցնել ավելի սաստկանալուց հասկացավ, որ ինքը հիրավի չի մեռել:

Քաղաքի լույսերի հրացուլը նա փեսավ երեկոյան ժամը մութավորապես փասին: Սկզբում դա թվաց մի թույլ ցուլք երկնքում. ինչպես լուսնի ծագելուց առաջ է լինում: Հետո լույսերն սկսեցին որոշակի երևալ օվկիանոսի գծից այն կողմ, որտեղ սաստկացած քամին բարձր ալիքներ էր գլորում: Ծերունին նավարկում էր դեպի այդ լույսերը և մտածում, որ շուտով, հիմա արդեն շուտով կմտնի Գոֆսթրիմի մեջ:

«Այ, արծա՛վ-գնաց,– մտածեց նա:– Դրանք, իհարկե, նորից կհարձակվեն ինձ վրա: Բայց դադարակ ձեռքերով ի՞նչ կարող է անել մարդը խավարում»:

Նրա ողջ մարմինը կոտրաբերվում էր ու կծկծում, իսկ գիշերվա ցուրտը սաստկացնում էր վերքերի, հոգնաբեկ ձեռքերի ու ոտքերի ցավը: «Նույս ունեմ, որ այլևս կռվելու կարիք չեմ ունենա,– մտածեց նա:– Միայն թե է՛լ չկռվեմ»:

Սակայն կեսգիշերին նա կրկին մարտնչում էր շնաձկների հետ և գիտեր, որ այս անգամ պայքարն անօգուտ է: Նրանք հարձակվեցին ամբողջ ունակով, իսկ ծերունին տեսնում էր միայն այն շերտերը, որ գծում էին նրանց լողաթևերը ջրի վրա, և այն լույսը, որ արձակում էին նրանք, երբ գրոհում էին միս պոկելու: Նա մահակը խփում էր գլուխներին ու լսում, թե ինչպես են կափկափում ծնոտները, և ինչպես է ցնցվում նավակը, երբ ներքևից են պոկում ձուկը: Նա հուսահատությամբ մահակը իջեցնում էր մի անտեսանելի բանի, որը միայն լսել ու շոշափել կարող էր, և հանկարծ զգաց, որ մահակն անհետացավ:

Նա ղեկավձակը քաշեց-հանեց իր բնից ու զույգ ձեռքով բռնած՝ սկսեց իրար ետևից հարվածներ տեղալ: Բայց շնաձկներն արդեն նավակի ցռուկի մոտ էին և իրար ետևից ու բոլորը միասին հարձակվում էին ձկան վրա, պոկում մսի կտորներ, որոնք լույս էին տալիս ձուկի մեջ. շնաձկները նորից էին ցրվում, որպեսզի նորից հարձակվեն իրենց որսի վրա:

Շնաձկներից մեկը վերջապես հասավ ձկան գլխին, և այն ժամանակ ծերունին հասկացավ, որ ամեն ինչ վերջացած է: Նա ղեկավձակով խփեց շնաձկան գլխի այն կետին, որտեղ նրա արամները խցկվել էին ձկան գլխի ամուր ոսկորների մեջ: Խփեց մի անգամ, ապա երկրորդ ու երրորդ անգամ: Լսելով, թե ինչպես ճռճռաց ու ճեղքվեց ղեկավձակը, նա խփեց շնաձկանը ճեղքված կոթով և զգաց, թե ինչպես փայտը խրվեց մսի մեջ, և իմանալով, որ այդ բեկորը սուր է՝ նորից զարկեց: Շնաձուկը թողեց միսն ու հեռացավ: Նրա վրա հարձակված ունակի վերջին շնաձուկն էր դա: Այլևս ուրելու բան չունեին նրանք:

Ծերունին հագիվ էր շունչ քաշում և տարօրինակ համ էր զգում բերանում: Քաղցրավուն էր այդ և պղնձահամ, և մի րոպե ծերունին

վախեցավ: Սակայն շուտով ամեն ինչ անցավ. նա թքեց օվկիանոսի մեջ ու ասաց.

– Կերե՞ք, galano-նե՛ր, բկերիդ մնա: Եվ երագում էլ տեսեք, որ դուք մարդուն սպանեցիք:

Ծերունին գիտեր, որ հիմա ինքը հաղթված է վերջնականապես և անուղղելիորեն ու վերադառնալով նավախել՝ տեսավ, որ ղեկավարի բեկորը մտնում է ղեկի բացվածքի մեջ, այնպես որ հոռեգույն դեպքում կարելի է դրանով էլ վարել: Եվ պարկը գցելով ուսերին՝ նավակն ընթացքի դրեց: Այժմ նա լավ էր ընթանում, և ծերունին ոչինչ չէր մտածում և ոչինչ չէր գգում: Հիմա նրա համար միևնույնն էր, միայն թե նավակը շուտ ու բարեհաջող հասցնի հայրենի ափ: Գիշերը շնաձկները հարձակվեցին ձկան մսագուրկ կմախքի վրա՝ սեղանի փշրանքները կորզող որկրամուկների պես: Ծերունին ուշք չդարձրեց նրանց: Այլևս ոչ մի բանի ուշք չէր դարձնում նա, բացի իր նավակից: Զգում էր միայն, թե որքան թեթև ու արագ է ընթանում հիմա, երբ այլևս չի արգելակում ձկան ահագին ծանրությունը:

«Լավ նավակ է և անաղարտ ու անվնաս, եթե չհաշվենք ղեկավարը,– մտածեց նա:– Իսկ նոր ղեկավար ղնելը դժվար չէ»:

Ծերունին զգում էր, որ մտել է տաք հոսանքի մեջ, և նշմարում էր առափնյա ավանների լույսերը: Նա գիտեր, թե որտեղ է գտնվում, և քուն հասնելը հիմա ոչ մի դժվարություն չէր հարուցում:

«Քամին արդեն անկասկած մեր բարեկամն է,– մտածեց նա, հետո էլ ավելացրեց:– Ասենք՝ ոչ միշտ: Եվ հսկայական ծովը նմանապես լի է թե՛ մեր բարեկամներով, թե՛ մեր թշնամիներով: Իսկ անկողինը...– մտածեց նա,– անկողինն իմ բարեկամն է: Այո՛, հենց սովորական անկողինը: Մեծ բան է անկողնում պառկելը: Եվ ի՛նչ թեթևություն ես զգում, երբ պարտված ես,– մտածեց նա:– Չէի էլ իմանում, որ այսպես հեշտ է դա: Իսկ ո՞վ հաղթեց քեզ, ծերո՞ւկ»,– հարցրեց ինքն իրեն:

– Ոչ ոք,– պատասխանեց նա:– Պարզապես շատ հեռացա ծովում:

Երբ ծերուկը մտնում էր փոքր ծովախորշը, Տեռասի լույսերը մարած էին, և նա հասկացավ, որ ամենքն էլ արդեն քնել են: Քամին անընդհատ սաստկանում էր և հիմա շատ ուժեղ էր փչում: Բայց նավահանգստում խաղաղ էր, և ծերունին կանգ առավ ժայռերի

տակ՝ խճաքարերի շերտում: Ոչ ոք չկար, որ օգներ, և նա որքան կարելի էր թիավարեց դեպի ափ, ապա դուրս եկավ նավակից ու կապեց դա ժայռին:

Հանեց կայմը, առագաստը փաթաթեց վրան ու կապեց: Հետո կայմը գցեց ուսին ու բարձրացավ դարն ի վեր: Ահա այդ ժամանակ էլ հասկացավ, թե որքա՛ն սաստիկ էր հոգնել: Մի ակնթարթ նա կանգ առավ ու ետ նայելով՝ փողոցի լապտերի լույսի տակ տեսավ, թե նավակի խելի ետևից որքան վեր է գցվել ձկան հսկայական պոչը: Տեսավ նաև նրա ողնաշարի սպիտակ, մերկացած գիծը, գլխի մուգ սրվերը և առաջ մեկնված թուրը:

Ծերունին նորից սկսեց վեր բարձրանալ: Վերելքը հաղթահարելուց հետո նա ընկավ և կայմն ուսին՝ պառկեց մի քիչ: Հետո ջանաց վեր կենալ, բայց հեշտ չէր դա. և այդպես էլ մնաց նստած ու նայեց ճանապարհին: Վազեց իր գործերին հետամուտ մի կապու, և ծերունին երկար ժամանակ նայեց նրա ետևից: Այնուհետև սկսեց նայել ամայի փողոցին:

Վերջապես կայմը գցեց գետին ու վեր կացավ: Հետո բարձրացրեց կայմը, գցեց ուսին ու շարունակեց ճանապարհով վեր բարձրանալ: Ստիպված եղավ հանգստանալ հինգ անգամ, մինչև որ հասավ իր խրճիթը:

Մտավ տուն, կայմը հենեց պատին, խավարում գտավ ջրի շիշը ու խմեց: Հետո պառկեց մահճակալին, վերմակը քաշեց ուսերին, ծածկեց մեջքն ու ոտքերը և քնեց՝ դեմքը հպած լրագիրներին ու ձեռքերը, ափերը վեր պարզած:

Երբ առավոտյան խրճիթ մտավ տղան, նա քնած էր: Քամին այնքան ուժգին էր փչում, որ նավակները դուրս չէին եկել ծով, տղան էլ քնով էր ընկել, հետո էլ եկել էր ծերունու խրճիթը, ինչպես ամեն առավոտ էր գալիս: Տղան համոզվեց, որ ծերուկը շնչում է, բայց երբ տեսավ նրա ձեռքերը, լաց եղավ: Նա կամացուկ դուրս եկավ խրճիթից՝ սուրճ բերելու, և ամբողջ ճանապարհին լաց էր լինում:

Բազմաթիվ ձկնորսներ էին հավաքվել նավակի շուրջը, և բոլորն էլ զննում էին այն, ինչ կապված էր նրան: Ձկնորսներից մեկը շալվարը քշտած մտել էր ջուրը ու պարանով կմախքն էր չափում:

Տղան չիջավ նրանց մոտ. նա արդեն եղել էր ներքևում, և

ձկնորսներից մեկը խոստացել էր նրան մտիկ փալ նավակին:

– Ինչպե՞ս է զգում իրեն,– ծայն փվեց փղային ձկնորսներից մեկը:

– Քնել է,– պատասխանեց փղան: Նրա համար մեկ էր, որ նրանք տեսնում են իր արցունքները:– Չայերք է անհանգստացնել նրան:

– Քթից մինչև պոչ փասնութ ուրնաչափ է,– գոռաց նրան ծուկը չափող ձկնորսը:

– Ոչ պակաս,– ասաց փղան:

Նա մտավ Տեռաս ու մի աման սուրճ խնդրեց:

– Տվեք ինձ փաք սուրճ. կաթն ու շաքարը շափ լինի:

– Ուրիշ բան էլ վերցրու:

– Պերք չէ: Նեփո կնայեմ, թե ինչ կարելի է փալ նրան ուտելու:

– Բայց ի՞նչ ծուկ է,– ասաց փերը,– պարզապես չեղա՜ր՝ ծ ծուկ: Ասենք, դու էլ երեկ երկու հար լավ ծուկ ես բռնել:

– Է՛ , Է՛ , թող կորչի իմ ծուկը,– ասաց փղան ու նորից լաց եղավ:

– Չե՞ս ուզում մի բան խմել,– հարցրեց փերը:

– Պերք չի,– պատասխանեց փղան:– Ասա դրանց, որ Սանտյագոյին չձանձրացնեն: Ես նորից կգամ:

– Նայրնիր նրան, որ ես շափ եմ ցավում:

– Շնորհակալ եմ,– ասաց փղան:

Տղան խրճիթ փարավ փաք սուրճը ու նստեց ծերունու մոտ, մինչև որ նա արթնացավ: Մի անգամ փղային թվաց, որ նա գարթնեց: Բայց ծանր քունը նորից համակեց ծերունուն, և փղան ճանապարհը կտրելով գնաց հարևանների մոտ մի քիչ փայտ փոխառնելու, որպեսզի սուրճը փաքացնի:

Վերջապես ծերունին արթնացավ:

– Պառկի՛ր, մի՛ վեր կենար,– ասաց փղան:– Ահա՛, խմի՛ր,– և սուրճ լցրեց բաժակը:

Ծերուկը վերցրեց բաժակն ու խմեց սուրճը:

– Նրանք ընկճեցին ինձ, Մանոյին,– ասաց նա:– Նրանք հաղթեցին ինձ:

– Բայց ինքը հո չկարողացավ ընկճել քեզ: Զուկը հո՛ չկարողացա՛ր՝ վ հաղթել քեզ:

– Ո՛հ, ինչ որ ճիշտ է, ճիշտ է: Իսկ դա հետո եղավ:

– Պեղորհկոն խոստացավ հետևել նավակին ու պարաններին:

Ի՞նչ ես մտածում անել դրա գլուխը:

– Թող Պեղորհկոն մանրացնի ուղեւորների խայծի համար:

– Իսկ թո՛ւրը:

– Վերցրու քեզ որպես հիշատակ, եթե ուզում ես:

– Ուզում եմ,– ասաց տղան:– Իսկ հիմա արի խոսենք, թե ինչ ենք անելու հետագայում:

– Ինձ փնտրե՛լ եք:

– Իհարկե: Առափնյա պաշտպանությունն էլ, սավառակներն էլ:

– Օվկիանոսը մեծ է, իսկ նավակը չափազանց փոքր, չի նկատվի,– ասաց ծերունին: Նա զգաց, թե որքա՛ն և հաճելի է, երբ կա մեկը, որի հետ կարող ես խոսել, բացի քեզանից ու ծովից:– Կարոտել էի քեզ,– ասաց նա:– Որևէ բան բռնե՛լ ես դու:

– Առաջին օրը՝ մի ձուկ: Մի ձուկ էլ երկրորդ, և երկուսն էլ՝ երրորդ օրը:

– Տիանալի՛ է:

– Տիմա էլի միասին ձուկ կբռնենք:

– Չէ՛, ես ձախորդ եմ: Է՛լ բախտս չի բանում:

– Թքած այդ չբանելու վրա,– ասաց տղան:

– Ես քեզ բախտ կբերեմ:

– Իսկ ի՞նչ կասենք ըո հարազատները:

– Դա կարևոր չէ: Չէ՛ որ երեկ երկու ձուկ բռնեցի: Բայց հիմա միասին պիտի ձկնորսություն անենք, որովհետև ես քեզանից դեռ շար բան ունեմ սովորելու:

– Նարկ կլինի ճարել մի լավ եռաժանի ու միշտ տանել մեզ հետ: Շեղըը կարելի է շինել հին ֆորդի ռետրից: Կտենք դա Գուանաբա-կոայում: Շեղըը պետք է սուր լինի, բայց ոչ կոփված, որպեսզի չկոտրվի: Իմ դանակը ջարդվեց:

– Ես մի նոր դանակ կճարեմ քեզ համար ու կտեմ ռետրը: Քանի՞ օր էլ պիտի փչի այս ուժեղ brisa-ն:

– Գուցե և երեք: Բայց գուցե և ավելի:

– Մինչ այդ՝ ամեն ինչ սարքին կլինի,– ասաց տղան:– Իսկ դու մինչ այդ ձեռքերդ բուժիր:

– Ես գիտեմ, թե ինչ պետք է անեմ դրանց: Գիշերը մի փարօրինակ հեղուկ թքեցի, և ինձ թվաց, թե կրծքումս ինչ-որ բան պայթեց:

– Այդ էլ բուժիր,– ասաց փղան:– Պառկիր, ծերո՛ւկ, ես քեզ մաքուր շապիկ կբերեմ: Ուրելու բան էլ կբերեմ:

– Իմ բացակա օրերի թերթերից որևէ մեկը գտիր, բե՛ր,– խնդրեց ծերունին:

– Դու պետք է շուր լավանաս, որովհետև ես քեզանից շատ բան պետք է սովորեմ: Իսկ դու կարող ես ամեն ինչ սովորեցնել ինձ: Շա՛ր ծանր էր քո վիճակը:

– Շա՛ր,– ասաց ծերունին:

– Ուրելիք ու թերթեր կբերեմ: Նանգսփայտի՛ր, ծերո՛ւկ: Դեղատոմսից մի որևէ սպեղանի կվերցնեմ քո ձեռքերի համար:

– Չմոռանաս Պեդրիկոյին ասելու, որ ձկան գլուխը վերցնի իրեն:

– Չեմ մոռանա:

Երբ փղան դուրս եկավ խրճիթից ու սկսեց ցած իջնել հին, քարքարոտ ճանապարհով, նորից լաց եղավ:

Այդ օրը մի խումբ փուրիստներ եկան Տեռաս, և երբ նրանք դիպում էին, թե ինչպես արևելյան քամին բարձր ալիքներ է ուռեցնում ծովախորշի մուտքի մոտ, փուրիստուհիներից մեկը գարեջրի դատարկ թիթեղամանների ու սատկած մեղուզանների մեջ նկատեց մի սպիտակ, երկար ողնաշար, ծայրին էլ՝ մի հսկայական պոչ, որ բարձրանում ու օրորվում էր ափնակոծության ալիքներից:

– Այս ի՞նչ է,– հարցրեց նա մափուցողին՝ ցույց փալով վիթխարի ձկան երկար ողնաշարը, որ հիմա պարզապես աղբ էր, և որ շուրով փեղափութությունը պիտի փաներ:

– Tiburon,– ասաց մափուցողը:– Շնաձկները... – ուզում էր բացափել այն ամենը, ինչ փեղի էր ունեցել:

– Չէի իմանում, որ շնաձկները այսպես գեղեցիկ, շքեղորեն ուռուցիկ պոչ են ունենում:

– Այո՛, ես էլ չէի իմանում,– համաձայնեց նրա ուղեկիցը:

Վերևում՝ իր խրճիթում, ծերունին նորից քնել էր: Նա դարձյալ քնել էր երեսն ի վայր, և փղան հսկում էր նրան: Ծերունին երազում առյուծներ էր փեսնում:

Էռնեստ Նեմինգուեյ

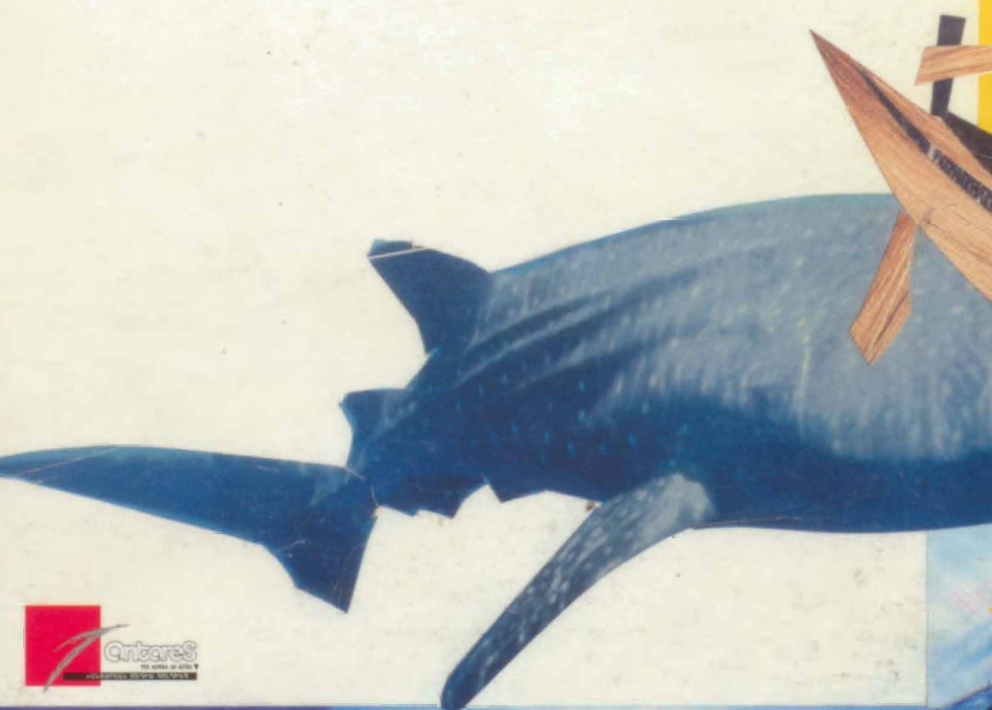
Ծերունին ու ծովը

Թարգմ. ռուսերենից՝ Վ. Միքայելյանի
Նկարիչ՝ ԱՐԿՈ (Ա. Բաղդասարյան)
Խմբագիր՝ Ա. Նասյան
Համ. աշխատանքները՝ Ա. Թովմասյանի

Մտորագրված է տպագրության 26.01.2008թ.: Չափսը՝ 60x84 1/16:
Թուղթը՝ կալճապար: Տպագրությունը՝ օֆսեթ: Ծավալը՝ 5 տպ. մամուլ:
Տպաքանակը՝ 300 օրինակ:

«Անտարես» հրատարակչություն
Երևան 0009, Մաշտոցի 50ա/1
Հեռ.՝ +(374 10) 58 10 59, 56 15 26
Հեռ./ֆաքս՝ +(374 10) 58 76 69
antares@antares.am
www.antares.am

ISBN 9939-51-014-9

9 789939 510149